

Sanni Kahila

**PERHEKUVA
LASTENELOKUVISSA**

Varhaiskasvatustieteen
pro gradu-tutkielma
Kevätlukukausi 2015
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

Tiivistelmä. Kahila, Sanni. 2015. Perhekuva lastenelokuvissa. Varhaiskasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. 86 sivua + liitteet.

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, millaista perhekuvaa esitetään lasten mediakulttuurissa, jonka merkitys lasten arjen oppimisympäristönä on kasvanut viimeisten vuosikymmenien ajan. Mediakulttuuri toimii yhtenä tekijänä lasten perhekäsitysten ja -kokemusten rakentumisessa, jotka puolestaan toimivat perustana sille, millaista perhe-elämää ja perhekuvaa lapset omalla toiminnallaan muiden tulkittavaksi luovat. Kuvaohjelmat ovat tutkimusten mukaan alle kouluikäisten lasten käytetyimpiä ja suosituimpia mediatuotteita, minkä vuoksi tässä tutkimuksessa aineistona käytettiin lastenelokuvia. Lastenelokuvien perhekuvaa lähestyttiin kolmesta näkökulmasta: ensimmäiseksi selvitettiin elokuvissa esiintyneet perhemuodot, toiseksi tutkittiin, millaisina elokuvien perhesuhteita kuvattiin, ja kolmantena tarkasteltiin, millainen kuva perhe-elämästä elokuvista välittyi.

Lähestymistavaltaan tutkimus oli laadullinen. Aineisto hankittiin videovuokraamo Video Filmtown Oy:n vuokratuimpien lastenelokuvien tilastojen perusteella. Aineisto koostui viidestä elokuvasta, joista kaksi kuuluivat samaan sarjaan. Lastenelokuvia analysoitiin sisällönanalyysin keinoin, jossa yhdistyi aineistolähtöinen ja teoriaohjaava menettelytapa. Perhe-elämän analyysin osana käytettiin myös temaattista analyysia.

Tutkimuksen tulosten perusteella aineiston lastenelokuvat olivat luokiteltavissa kahteen ryhmään: pienperhe- ja yhteisöelokuviin. Pienperhe-elokuvissa perheet muodostuivat pienistä kokoonpanoista yhden ja kahden sukupolven välillä, kun taas yhteisöelokuvissa perheet olivat suuria kokoonpanoja, joiden lähempiä perhesuhteita määritettiin vain muutamien samaan sukupolveen kuuluneiden henkilöiden välillä. Aineiston elokuvien perhekuvan yhteisinä keskeisinä piirteinä näyttäytyivät ensinnäkin perheen vähäisestä esittämisestä huolimatta perheen ja kodin tärkeys, josta kertoivat perheeseen liittynyt ihannointi ja kaipuu sekä perheen merkitys tuen, hoivan ja hellyyden lähteinä. Toiseksi perhekuvalle oli ominaista perhemuotojen, -suhteiden ja -elämän rajalliset ja osittain stereotyyppiset representaatiot, joista osa oli kuitenkin avoimia tulkinnoille.

Tämä tutkimus toi esille, millaisia yhteiskunnallisia arvoja ja käsityksiä perheeseen liitetään lasten mediakulttuurissa, yhdessä lasten nykypäivän keskeisessä arjen oppimisympäristössä. Lastenelokuvien perhekuvan stereotyyppisyyden, rajallisuuden sekä tulkinnanvaraisuuden perusteella tutkimus myös kertoi medialukutaidon merkityksestä alle kouluikäisten lasten mediaympäristössä. Näin ollen tämän tutkimuksen valossa mediakasvatus pienten lasten elämässä, niin kotona kuin varhaiskasvatuksessakin, näyttäytyy tärkeänä ja tarpeellisena.

Asiasanat: perhe, perhesuhteet, perhe-elämä, lastenkulttuuri, lastenelokuvat, mediakulttuuri, representaatio

Keywords: family, family relationship, family life, children's culture, children's films, media culture, representation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 PERHE TUTKIMUKSEN KOHTEENA	3
2.1 <i>Perheen moninaiset määritelmät, suhteet ja muodot</i>	<i>4</i>
2.2 <i>Suomalainen perhe ja perhe-elämän muutokset</i>	<i>8</i>
2.3 <i>Merkityksellinen perhe ja perhekuva</i>	<i>12</i>
3 MEDIOITUNUT LASTENKULTTUURI ARJEN OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ	14
3.1 <i>Lastenkulttuuri ja sen tutkimus</i>	<i>15</i>
3.2 <i>Media ja lapset.....</i>	<i>17</i>
3.3 <i>Oppiminen lasten mediakulttuurissa.....</i>	<i>19</i>
4 LASTENELOKUVIEN PERHEKUVA OSANA AUDIOVISUAALISTA YMPÄRISTÖÄ	21
4.1 <i>Audiovisuaalinen kulttuuri ja representaatiot.....</i>	<i>22</i>
4.2 <i>Tulkinta ja representaatioiden merkitys.....</i>	<i>23</i>
4.3 <i>Aikaisempi tutkimus lastenelokuvien perhekuvasta.....</i>	<i>25</i>
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
6.1 <i>Laadullinen tutkimusote.....</i>	<i>28</i>
6.2 <i>Aineistona lastenelokuvat.....</i>	<i>31</i>
6.3 <i>Aineiston analyysi</i>	<i>34</i>
7 PERHEMUOTOJEN, -SUHTEIDEN JA -ELÄMÄN REPRESENTAATIOT	39
7.1 <i>Perhemuodot.....</i>	<i>39</i>
7.2 <i>Perhesuhteet ja suhdetyypit.....</i>	<i>43</i>
7.3 <i>Perhe-elämän teemat</i>	<i>48</i>
8 PERHEKUVAN JA TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET SEKÄ POHDINTA	58
8.1 <i>Joko yhteisö- tai pienperheet</i>	<i>59</i>

8.2 Perheen ihannointi ja merkitys taustavoimana – tuen ja hoivan lähteenä.....	61
8.3 Rajallinen, mutta tulkinnanvarainen perhekuva	64
8.4 Luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu	70
8.5 Perhekuvan tutkimuksen sovellus- ja jatkotutkimusehdotukset.....	74
LÄHTEET	79
LIITTEET	87

1 JOHDANTO

Perhe on yksi keskeinen elämäalue, jossa lapsi elää sekä omaa, perheensä että yhteiskuntansa arkea (Alanen 1994, 24–27). Kautta aikain perhe-elämä on ollut arvostettua ja arvolatautunutta eri yhteiskunnissa (Gerris 1994, 144), ja etenkin viime vuosikymmeninä keskustelu perheestä, koskien perhe-elämän monia muutoksia sekä perheen merkitystä, on lisääntynyt (mm. Sevón & Notko 2008, 18–19). Monien muutosten myötä perhe on myös noussut ajankohtaiseksi tutkimuskohteeksi (mm. Beier ym. 2010; Jokinen & Kuronen 2011). Monitasoisena kokonaisuutena perhettä onkin tutkittu monista eri näkökulmista keskittyen muun muassa perheen rakenteisiin, tehtäviin, arjen käytänteisiin sekä yksilöllisiin kokemuksiin perheestä (ks. Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014).

Perheellä ja perheen ymmärtämisen tavalla on keskeinen rooli siinä, millainen käsitys lapselle muodostuu omasta itsestään, perheestään sekä perhe-elämästä yleensä. Perhekäsitys puolestaan on pohjana sille, millaista perhe-elämää lapsi toiminnallaan elämänsä aikana rakentaa ja millaisia malleja ja perheen ymmärtämisen tapaa lapsi itse ympäristölleen välittää. (Ritala-Koskinen 2003, 134.) Lasten käsityksiä perheestä onkin tutkittu muun muassa siitä näkökulmasta, millaisena lapset näkevät ja käsittävät oman perheensä (mm. Ritala-Koskinen 2001) ja millaisia asioita lapset liittävät perheeseen ja perhe-elämään (Oliveira-Formosinho 2009).

Kuinka lapset sitten muodostavat käsityksensä perheestä? Sen lisäksi, että lapsen omat perhesuhteet ja -kokemukset ovat pohjana perhekäsityksen muodostumiselle, lapset hyödyntävät ympäristönsä ja kulttuurinsa mallitarinoita luodessaan merkityksiään ja

käsityksiään (Drotner 2013, 301; Ritala-Koskinen 2003, 134). Tässä tutkimuksessa keskitytäänkin selvittämään, millaisten perhekuvien ja mallitarinoiden kanssa vuorovaikutuksessa lapset rakentavat ymmärrystään perhe-elämästä sekä koko ympäröivästä maailmasta.

Olen jo aikaisemmin tutkinut perhekuvaa, kun teimme ystäväni kanssa pro seminaari - tutkielman aiheesta Perhekuva esiopetusmateriaaleissa (Antila & Honkonen 2012). Tällöin tutkimme sitä, millaista kuvaa perheestä esitetään lasten oppimisympäristössä, erityisesti esiopetuksessa. Aihe kiinnosti minua niin paljon, että päätin jatkaa perhekuvan tutkimista myös pro gradu -tutkielmassani. Tällä kertaa tutkinkin perhekuvaa formaalin oppimisympäristön sijaan siitä näkökulmasta, millaista perhekuvaa esitetään lasten arjen kasvuympäristöissä.

Koska medially on nykyaikana keskeinen ja kasvava rooli lasten arjessa (Hoover & Schofield Clark 2008), päädyin tutkimaan perhekuvaa lasten mediakulttuurissa. Tutkimusten mukaan alle kouluikäisten lasten suosituinta ja käytetyintä mediaa ovat kuvaohjelmat (Suoninen 2011; Suoninen 2014), minkä vuoksi tässä tutkimuksessa aineistona ovat alle kouluikäisille lapsille sallitut lastenelokuvat. Lastenelokuvien perhekuvan tutkimus on ollut vähäistä, ja aikaisemmat tutkimukset ovat kohdistuneet yksinomaan Disneyn lastenelokuvaan ja erityisesti niiden sisältämiin käsityksiin sukupuolesta (mm. Brydon 2009; Gillam & Wooden 2008), eri perheenjäsenten asemasta sekä perhesuhteista (mm. Tanner ym. 2003). Tässä tutkimuksessa perhettä tutkitaan siitä näkökulmasta, millaisia perhemuotoja ja -kokoonpanoja elokuvissa on, millaisina eri perheenjäsenten suhteet näyttäytyvät sekä millainen kuva perhe-elämästä lastenelokuvista välittyy.

Perhekuvan tutkiminen lastenelokuvissa antaa tietoa siitä, millaisia arvoja ja käsityksiä nyky-yhteiskunnassa perheeseen ja yksilöihin perheissä liitetään (ks. Herkman 2002). Median kasvaneen roolin vuoksi kasvattajien, niin vanhempien, opettajien kuin muidenkin aikuisten, on tärkeää tietää, millaisten merkitysten parissa lapset rakentavat käsitystään maailmasta. Näin ollen tällä tutkimuksella on yhteys myös varhaiskasvatuksen pedagogisiin käytänteisiin, sillä lastenelokuvien tutkiminen auttaa varhaiskasvattajia tulemaan tietoisiksi siitä, millaisia käsityksiä ja arvoja lasten arjen kasvuympäristöön sisältyy. Tietoisuus käsityksistä auttaa kasvattajaa kehittämään omaa toimintaansa kasvun ja kehityksen tukijana.

2 PERHE TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Perhe on käsitteenä laaja sekä monimuotoinen ja sille on haasteellista löytää universaalisti hyväksyttyä määritelmää (mm. Hansson 2011a, 11). Yksiselitteinen määrittäminen on vaikeaa jo sen vuoksi, että eri tasoilla ja eri näkökulmista tarkasteltuna, kuten yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskuntien tasoilla, perheen määrittämistä ja ymmärtämistä lähestytään eri tavoin (ks. Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014). Perheen määrittämisen haasteellisuutta lisää osaltaan myös se, että perheen merkitys muuttuu jatkuvasti kulttuuristen ja yhteiskunnallisten rakenteiden, arvojen ja aatteiden muutosten myötä (Alanen 1994, 30–31; Hansson 2011a, 11). Erityisesti viimeisten vuosikymmenien aikana perhe ja perhe-elämä ovat muuttuneet paljon (mm. Jokinen & Kuronen 2011).

Tässä tutkimuksessa perhettä lähestytään konstruktionistisesta näkökulmasta, jossa ymmärrys ja käsitys perheestä nähdään muodostuvan sosiaalisesti vuorovaikutuksessa perhettä koskevien merkityksien kanssa (Forsberg 2014, 128). Perheen määrittämiseen kulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä osallistutaan muun muassa instituutioissa, julkisissa keskusteluissa ja mediassa, jotka luovat ja tarjoavat malleja ja käsityksiä perheestä (Nätkin 2003, 17; Sevon & Notko 2008, 18). Näiden mallitarinoiden, käytäntöjen, arvojen ja ymmärryksen kanssa vuorovaikutuksessa jokainen yksilö luo oman käsityksensä perheestä (Bernardes 1997, 33–34; 46–47).

Tässä luvussa käsittelen aluksi niitä lähestymistapoja, joista käsin perheitä, perhesuhteita ja perhemuotoja on perhetutkimuksessa määritelty ja luokiteltu. Sen jälkeen tarkastelen nykyajan perhe-elämän ilmiöitä ja niiden ilmenemistä suomalaisessa perhe-

elämässä. Viimeisessä alaluvussa keskityn perheen merkitykseen niin yksilön kuin yhteiskunnankin näkökulmasta ja perhekäsityksen sosiaaliseen rakentumiseen vuorovaikutuksessa ympäristön mallien ja mallitarinoiden kanssa.

2.1 Perheen moninaiset määritelmät, suhteet ja muodot

Perheen tutkimuksessa ja tilastoinnissa perhettä on määritelty ja tarkasteltu keskittymällä muun muassa perheen tehtäviin ja rakenteisiin (Hansson 2011a, 11–12). Perheen tehtäviin sisältyvät sekä yhteisölliset että yksilölliset vastuut, joina on pidetty esimerkiksi sosialisatiota, kasvatusta, perinteensiirtoa, elantoa, hoivaa ja huolenpitoa (Jokinen 2014, 167–168). Perheen rakenteella puolestaan tarkoitetaan perheen kokoonpanoa, kuten perhesuhteita ja perheenjäsenten asemia, joita ovat esimerkiksi äiti, isä, tytär, poika ja isoäiti. Lisäksi rakenteella tarkoitetaan perhe-organisaatioon kuuluvia sääntöjä, käytänteitä ja järjestelyjä. (Hansson 2011a, 11–12.)

Perhe sisältää monimuotoisia suhteita perheenjäsenten välillä. Ensinnäkin perhe muodostuu sukupolvisuhteista, joilla tarkoitetaan sukupolvien välistä vastuuta hoivasta, huolenpidosta ja valtasuhteisiin liittyvistä kasvatuksellisista asioista (Forsberg 2003, 11–12). Rakenteeltaan kahden sukupolven perheitä kutsutaan pienperheiksi, kun taas laajennetuilla perheillä käsitetään ne perheet, joissa on ainakin kolme sukupolvea (Hansson 2011a, 11–12). Sukupolvisuhteiden lisäksi perhe koostuu sukupuolisuhteista, sukulaisuudesta sekä perheenjäsenten välisistä asumisen järjestelyistä. Sukupuolisuhte tarkoittaa muun muassa rakkaus-, seksuaali- sekä valtasuhteita. Asumisen järjestelyyn liittyvät suhteet tarkoittavat esimerkiksi työnjakoa kotitaloustöissä. (Forsberg 2003, 11–12.)

Perhesuhteilla nähdään olevan erilaisia ulottuvuuksia, joita ovat biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen ulottuvuus. Biologinen ulottuvuus tarkoittaa perheenjäsenten verisukulaisuutta. Juridinen ulottuvuus puolestaan koostuu laillisista ja virallisista päätöksistä esimerkiksi huoltajuutta koskien. Sosiaalisella ja psykologisella suhteella, jotka ovat vahvasti toisiinsa kietoutuneita, tarkoitetaan perheenjäsenten välisiä suhteita ja vuorovaikutusta arkielämän tasolla. Sosiaaliseen ulottuvuuteen kuuluu jäsenten keskinäinen ja konkreettinen vuorovaikutuksellinen toiminta, esimerkiksi huolenpito, jota molemmat osapuolet rakentavat. Psykologinen suhte on jäsenten keskinäinen tun-

nesuhde, eli tunne siitä, kenet esimerkiksi lapsi kokee tunnetasolla vanhemmakseen. (Ks. Ritala-Koskinen 2001, 54–59.)

Rakenteiden ja tehtävien lisäksi perhettä on perhetutkimuksessa lähestytty käytänteinä ja toimintoina (ks. Jokinen 2014), jolloin perhe käsitetään vastavuoroisena dynaamisena systeeminä, jossa perheenjäsenet yhdessä luovat ja rakentavat ajassa sekä paikassa perheen arkea (Morgan 1996; Rönkä & Korvela 2009, 88). Viime vuosikymmenien perhetutkimuksen eri tutkimussuuntaukset ovatkin tuoneet esille, kuinka perheessä neuvotellaan oikeuksista ja velvollisuuksista sekä järjestetään perheenjäsenten välistä valtaa (Finch 2007; Rönkä & Korvela 2009). Näin ollen perheen ja perheenjäsenten välisten suhteiden ja roolien nähdään muovautuvan ja rakentuvan perheenjäsenten välisissä suhteissa ja toiminnoissa (Morgan 1996, 189–193; Rönkä & Korvela 2009, 91–92). Tällöin perhekäsityksessä korostuu yksilön kokemus siitä, kenet yksilö laskee kuuluvaksi perheeseen, mikä merkitsee sitä, että samassakin kotitaloudessa elävien ja juridisesti ja tilastollisesti samaan perheeseen kuuluvien henkilöiden käsitykset perheestä voivat olla hyvinkin erilaiset keskenään ja voivat sisältää myös juridisesti perheeseen kuulumattomia henkilöitä (Finch 2007, 68–69). Yksilöllisenä kokemuksena käsitys perheestä myös muuttuu henkilön elämänpolun aikana ja intressien mukaan (Bernardes 1997, 46–47; Finch 2007, 69).

Näkemyksistä perheestä henkilökohtaisena kokemuksena ja käsityksenä korostaa perhesuhteiden psykologista tunnesidettä, jolloin keskeistä on se, mitkä suhteet jäsentyvät yksilölle merkityksellisiksi (Ritala-Koskinen 2003, 133–134). Vaikka tunnesidettä on monien tutkijoiden keskuudessa pidetty perheen perustana, on biologinen sukulaisuus tutkimusten mukaan suomalaisten mielestä vahvin perhettä määrittävä tekijä. Vuoden 2007 Perhebarometriin vastanneista suomalaisista 91 % näkee tärkeimpänä tekijänä biologisen siteen, 68% tunnesiteen ja kolmasosa näki tärkeänä taloudellisen sidonnaisuuden. Lisäksi tutkimuksessa ilmeni, että lasten asema perheen määrittäjänä on kasvanut viime vuosikymmeninä jopa vahvemmasi tekijäksi kuin parisuhde. (Paajanen 2007.)

Kun tutkimuksessa ja tilastoinnissa on pitkään keskitytty luokittelemaan perheitä rakenteiden ja asuntokunnan mukaan (Hansson 2011a, 11–18), nyt perheen ymmärtäminen myös yksilöllisenä kokemuksena merkitsee sitä, että perhesuhteet voivat ulottua kotitalouksien ulkopuolellekin (Finch 2007, 68). Euroopassa suhteellisen uusi tutkimusalue

onkin perheet, joiden jäsenet asuvat eri talouksissa (Jokinen & Kuronen 2011, 25). Lisäksi samassa taloudessakaan asuvat henkilöt eivät välttämättä koe kuuluvansa samaan perheeseen (Finch 2007, 68). Näin ollen käsitys perhemuodoista ja siitä, ketkä kuuluvat samaan perheeseen, on muuttunut ajan saatossa (Paajanen 2007), ja erityisesti viimeisten vuosisatojen ja etenkin vuosikymmenten aikana erilaisten perhemuotojen kirjo on moninaistunut ja laajentunut (Jokinen & Kuronen 2011, 18–26).

Määritelmät perheestä, perheen tehtävistä ja rooleista sekä käsitykset sosiaalisesti hyväksytyistä perhemuodoista vaikuttavat yhteiskuntien perhepolitiikkaan, kuten esimerkiksi siihen, miten perhe määritellään laissa, miten perheitä yhteiskunnassa tuetaan ja millaisia oikeuksia erilaisilla perheillä on. Vaikka perheen määritelmät ovat muuttuneet ja esimerkiksi perhemuotojen kirjo on laajentunut, ovat perheet toisiinsa nähden erilaisessa asemassa perhepolitiikassa (Hansson 2011a, 17). Käsitys perheestä ja sosiaalisesti hyväksytyistä perhemuodoista vaihtelee yhteiskunnittain (ks. esim. Beier ym. 2010, 33–35).

Suomen virallisessa tilastokeskuksessa (SVT 2013) perhemuotojen sijaan puhutaan perhetyypeistä, joihin käsitetään lapselliset ja lapsettomat sekä samaa tai eri sukupuolta olevat avio- tai avoparit ja äidit lapsineen sekä isät lapsineen. Lapsiksi katsotaan joko molempien yhteiset tai toisen vanhemman biologiset ja ottolapset, jotka asuvat samassa asutokunnassa. Lapsiperheiksi luetaan ne perheet, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Perheeseen lasketaan kuuluvaksi samassa asutokunnassa asuvat henkilöt, ja kriteerinä on korkeintaan kaksi perättäistä sukupolvea, jolloin laskenta aloitetaan nuorimmasta sukupolvesta. Näin ollen virallisiksi perhemuodoiksi suomalaisessa yhteiskunnassa määritellään avio- ja avoparit, ydinperheet, yksinhuoltajaperheet, uusperheet, sijais- ja adoptioperheet sekä rekisteröityjen mies- tai naisparien muodostamat perheet eli sateenkaariperheet.

*Avio- ja avopari*en muodostamat perheet koostuvat kahdesta parisuhteessa olevasta puolisoista. *Ydinperheeksi* määritetään ne perheet, joissa on joko avo- tai avioliitossa olevat mies ja nainen sekä heidän yhteiset lapsensa. (Beier ym. 2010, 26–28.) *Yksinhuoltajaperheessä* on vain yksi vanhempi lapsien kanssa, ja näistä perheistä käytetään tutkimuskirjallisuudessa myös käsitettä *yhden vanhemman perhe*. Yksinhuoltajaksi voi päätyä eron tai puolison kuoleman kautta sekä päätettyään hankkia lapsen yksin (Jokinen &

Kuronen 2011, 21–22). Euroopan perhetilastojen mukaan yksinhuoltajia ovat useimmiten äidit (ks. Beier ym. 2010, 26; Jokinen & Kuronen 2011, 21–22).

Uusperheillä tarkoitetaan perhettä, joka koostuu parisuhteesta ja jossa on lapsia avo- tai avioparien aikaisemmista parisuhteista. Uusperheessä voi olla myös perheen aikuisten yhteisiä lapsia. (Beier ym. 2010, 27; Jokinen & Kuronen 2011, 23.) Uusperheet voivat olla muodoiltaan ja rakenteiltaan hyvinkin moniulotteisia riippuen esimerkiksi siitä, miten monesta parisuhteesta perheen lapset ovat peräisin ja millaisia asumis- ja huoltajuuksjärjestelyjä lasten vanhemmilla on (ks. Jokinen & Kuronen 2011, 23).

Adoptio- ja *sijaisperheille* on yhteistä se, että perheeseen kuuluu lapsi, joka ei ole alusta alkaen ollut perheessä. *Adoptioperheitä* on kolmenlaisia: ensinnäkin lapsi on voitu adoptoida perheeseen, jossa kumpikaan vanhempi ei ole lapsen biologinen vanhempi. Toiseksi lapsen biologisen vanhemman puoliso voi adoptoida lapsen. Kolmas mahdollisuus on, että lapsen sukulaiset adoptoivat lapsen. Laissa adoptoitu lapsi nähdään perheen vanhempien lapsena yhtä lailla kuin biologinenkin lapsi. *Sijaisperheen* lapsella puolestaan on yleensä olemassa oma biologinen perhe, mutta lapsi on sijoitettu väliaikaisesti asumaan sijaisperheeseen useimmiten biologisen perheen haastavasta tilanteesta johtuen. Joskus sijoitusta seuraa adoptio. (Beier ym. 2010, 30.)

Sateenkaariperheellä tarkoitetaan seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvien parien sekä heidän lastensa muodostamia perheitä. Sateenkaariperheiden kirjo on laaja, sillä perheet voivat olla muodoltaan niin ydinperheitä, uusperheitä kuin yhden vanhemman perheitäkin. (Jokinen & Kuronen 2011, 23–25.) Sateenkaariperheeseen voi kuulua myös useampia vanhempia, esimerkiksi naispari ja heidän lapsensa biologinen isä, jolloin puhutaan *apilaperheestä* (Jämsä 2008, 36–42). Sateenkaariperheen lapset voivat olla peräisin joko perheen vanhempien aikaisemmista suhteista tai hankittu esimerkiksi hedelmöityshoidon tai adoption kautta (Beier ym. 2010, 32).

Näiden edellä käsiteltyjen perhemuotojen ja -suhteiden lisäksi perhetutkimuksessa perheen moninaiseen kirjoon kuuluu myös muita käsitteitä, joilla kuvataan perheiden erilaisia rakenteita, suhteita ja käytänteitä. Tällaisia käsitteitä ovat esimerkiksi lapsuuden perheet, eläkeläisperheet, laajennetut perheet, useamman sukupolven perheet sekä ero-perheet (mm. Beier ym. 2010, 35–37; Forsberg 2003, 10–11). Eroperheisiin liittyviä

käsitteitä ovat lähivanhempi sekä tapaaja- ja etävanhempi, joista ensimmäisellä tarkoitetaan sitä vanhempaa, jonka kanssa lapsi virallisesti asuu ja jälkimmäisillä lapsen toista vanhempaa (ks. esim. Kuronen & Hokkanen 2008, 27). LAT eli living apart together –perheiksi puolestaan määritellään sellaiset perheet, joissa avio- tai avopuolisot asuvat eri talouksissa. LAT-perheessä voi olla myös lapsia. (Jokinen & Kuronen 2011, 25.)

Perheiden kääntöpuolena voidaan nähdä yksineläjät, jotka eivät tilastollisesti kuulu mihinkään perheeseen (SVT 2013). Toisaalta, kuten tässäkin luvussa on käsitelty, virallisten ja julkisten perheen määritelmien lisäksi myös jokaisella yksilöllä on oma henkilökohtainen näkemyksensä siitä, ketkä yksilö kokee perheekseen. Näin ollen myös yksineläjät voivat kokea kuuluvansa johonkin perheeseen. (Ks. esim. Finch 2007.)

2.2 Suomalainen perhe ja perhe-elämän muutokset

Tutkimusten mukaan perhe-elämässä on meneillään muutamia yleiseurooppalaisia trendejä, jotka ovat nähtävillä myös suomalaisessa perhe-elämässä (mm. Jokinen & Kuronen 2011; Paajanen 2007). Ensinnäkin perheet perustetaan nykyään aikaisempaa vanhempana, sillä naimisiin mennään aikaisempaan verrattuna myöhemmällä iällä. Myös ensisynnyttäjien ikä on viime vuosikymmeninä ollut jatkuvasti nousussa. (Hansson 2011b, 23; Herche 2011, 113.) Suomessa ensisynnyttäjien keski-ikä oli vuonna 2011 28–29 vuotta (SVT 2011) ja myös yli 35-vuotiaiden ensisynnyttäjien määrä on kasvanut merkittävästi (Miettinen & Rotkirch 2008, 34). Lisäksi Suomessa lapsiperheiden osuus perheistä on ollut laskussa ja perheen keskikoko on pienentynyt (Paajanen 2007, 9), vaikka vuonna 2008 julkaistun Perhebarometrin mukaan ihanteellisena pidetty lapsiluku, keskiarvoltaan noin 2,5 lasta, on pysynyt lähes kolmen vuosikymmenen ajan suhteellisen samana (Miettinen & Rotkirch 2008, 29–30).

Yksi keskeinen perheen perustamisen muutosten taustalla vaikuttava ilmiö on yhteiskunnan individualisoituminen (Hansson 2011b, 21), jolla tarkoitetaan sosiokulttuurista prosessia, jossa ihmisten väliset sosiaaliset suhteet ovat muuttuneet omavalintaisiksi keskinäisiksi suhteiksi ja riippumattomiksi traditionaalisista kehyksistä (Gerris 1994, 147). Individualismin vaikutuksena nähdään muun muassa perheen suunnitelmallisuus (Beck-Gernsheim 2002). Yksilöillä on esimerkiksi kehittyneiden ehkäisy- ja raskauden

keskeyttämismenetelmien sekä hedelmöityshoitojen myötä mahdollisuus valita, milloin hankkivat lapsia tai haluavatko lapsia ilman parisuhdetta ja niin edelleen (Miettinen & Rotkirch 2008, 114). Perheen perustamisesta ja lasten hankkimisesta on siis tullut vahvasti yksilön henkilökohtainen päätös, jota ohjaavat omat elämäntavoitteet ja toiveet (Beck-Gernsheim 2002, 44–48). Esimerkiksi Suomessa varsin yleistä naisten keskuudessa on kouluttautua ammattiin sekä saada työpaikka ennen perheen perustamista ja lapsien hankkimista, (Jallinoja 2006, 174; Kinnunen & Mauno 2002, 104–105).

Yksilöllistymisen vaikutuksena nähdään myös elämisen vaihtoehtojen lisääntyminen ja perhemuotojen moninaistuminen (Herche 2011, 113). Perheen alkuperäksi nähdään niin sanottu suurperhe ja kiinteä sukuyhteisö, joka toimi Suomessakin vielä 1800-luvulla perheen ideaalina. 1800-luvun loppupuolelta lähtien perheellä alettiin käsittää pienempiä yksiköitä, ja suurperheen ideaalin onkin korvannut ihanne pienperheestä. (Ks. Häggman 1994, 174–175.) Vielä 1950–60-luvuille asti länsimaisen perheen määritelmän perustana toimivat yhdessä asuminen, avioliitto, sukupuoli sekä lapset, jolloin ihanteellisimpana perhemuotona nähtiin ydinperhe, jonka muodostivat samassa taloudessa asuvat mies, vaimo sekä heidän yhteiset lapsensa. 1960-luvulta lähtien avioliiton merkitys koko elämänmittaisena sopimuksena väheni, minkä seurauksena käsitys sosiaalisesti hyväksytyistä perheen muodoista laajeni. (Hansson 2011a, 12–14.)

Sosiaalisten normien vaikutuksen vähennyttyä sekä avioliitot että lasten syntyminen avioliittoon ovat yleistyneet (Beier ym. 2010, 28; Jokinen & Kuronen 2011, 19-20). Suomessakin yleisin perhetyyppi vuonna 2013 oli lapseton aviopari, joita oli 36 prosenttia kaikista perheistä. Lisäksi avoparin ja heidän lastensa muodostamien perheiden määrä on Suomen Tilastokeskuksen mukaan kaksinkertaistunut kahdessakymmenessä vuodessa. (SVT 2013.) Lisääntyneitä avioliittoja ja lasten syntymistä avioliittoon perustellaan tutkimuskirjallisuudessa esimerkiksi sillä, että monet parit pitävät niin sanotun kokeiluvaiheen eläen avioliitossa ennen kuin avioituvat tai rekisteröivät suhteensa (Beck-Gernsheim 2002, 50). Yksilöllistymisen vaikutuksena nähdään myös se, että parisuhteet purkautuvat herkemmin ja yksilöt solmivat elämänsä aikana useita liittoja (ks. Miettinen & Rotkirch 2003, 26). Euroopassa erojen, yksinhuoltajien sekä erojen jälkeisten uusperheiden määrät ovatkin lisääntyneet (Beier ym. 2010, 21–23; Hansson 2011b, 23–28).

Myös muiden perhemuotojen, kuten sateenkaariperheiden, LAT-perheiden sekä monen sukupolven perheiden määrä on ollut kasvussa (Beier ym. 2010, 32–37; Jokinen & Kuronen 2011, 23–25). Suomessa myös monikulttuuriset liitot ovat yleistyneet viimeisten vuosikymmenien aikana muun muassa maahanmuuton lisääntymisen myötä (Pöllänen 2008, 153). Lisäksi yksineläjien määrä on lisääntynyt. Suomalaisista 75 prosenttia kuului vuonna 2013 tilastoinnin mukaan johonkin perheeseen, mutta yksinasuvien osuus on ollut kasvussa 1990-luvun alusta lähtien. (SVT 2013.) Vaikka monet perhemuodot ovat nousseet hyväksytyiksi ydinperheen rinnalle, on ydinperhe edelleen niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa ideaalein ja yleisin lapsiperheen muoto (Jokinen & Kuronen 2011, 20–21; Paajanen 2007, 84; SVT 2013).

Perhemuotojen moninaistumisen lisäksi keskeisiä muutoksia perhe-elämässä on tapahtunut sukulais- ja sukupolvisuhteissa. Sen vuoksi, että perheet perustetaan aiempaa myöhemmin ja että lapsia hankitaan aikaisempaa vähemmän ja myöhemmällä iällä, näyttävät vaakasuorat sukulaisuussuhteet, eli samaan sukupolveen kuuluvien suhteet, vähenevän (Haavio-Mannila 2010, 98). Toisaalta ihmisen keskimääräinen elinikä on ollut jatkuvasti nousussa, mikä merkitsee sitä, että yhteiskunnassa elää yhtä aikaa yhä useampia peräkkäisiä sukupolvia (Tanskanen ym. 2009, 375). Suomessa lähes kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on ainakin yksi elossa oleva isovanhempi, mikä onkin merkittävä muutos aikaisempiin sukupolviin verrattuna (Rotkirch ym. 2010, 5–6).

Myös vanhemmuus ja käsitykset vanhempien rooleista ovat muuttuneet viime vuosikymmenien aikana. 1950–60-luvuilla Parsonsien ajatuksiin perustuvan funktionalistisen perhekäsityksen mukaisesti ideaaliperhettä vastasi isän, äidin ja lasten muodostama ydinperhe. Perheen tärkeimpinä tehtävinä nähtiin lisääntyminen ja lasten sosiaalistaminen kelvollisiksi yhteiskunnan kansalaisiksi. Perheenjäsenten rooleja ohjasivat vahvat sukupuoliroolit, joiden mukaan isä oli perheen "pää" ja elättäjä, kun taas äiti oli ensisijainen lasten hoitaja ja hänen paikkansa oli kotona. Lisäksi työnjako ja roolit olivat hyvin sukupuolittuneita. (Gittins 1986; Hansson 2011, 13.)

1900-luvun loppupuolella tasa-arvokeskustelu yleistyi, jolloin alettiin puhua äidin toimintakentän laajentamisesta työelämään sekä isän merkityksestä vanhempana äidin rinnalla (Haataja 2007, 14; Huttunen 2001, 171–193). Suomessa 1980-lukua voidaankin kutsua ”isän vuosikymmeneksi”, sillä tuolloin kotihoidontuen järjestelmä muutettiin

sukupuolineutraaliksi ja isät saivat mahdollisuuden jäädä kotiin hoitamaan lapsia, mikä puolestaan mahdollisti naisten työelämään osallistumisen lisääntymisen (Haataja 2007; Jallinoja 2006, 143). Ihanteeksi tuli jaettu vanhemmuus, jossa äidin ensisijaisuuden sijaan molemmat vanhemmat nähdään tasa-arvoisina yksilöinä, jotka jakavat vastuun lasten hoivasta ja kasvatuksesta (Sevón & Huttunen 2002, 94). Keskusteluun nousi käsite ”uudesta isästä”, eli ennen perheen ”ulkona” toimivasta elättäjä-isästä siirryttiin osallistuvan ja sitoutuneen isän ihanteeseen (ks. Jallinoja 2006, 109; ks. Mykkänen 2010, 15–24). Huolimatta näistä vanhemmuuden muutoksista naisten ja miesten työnjako niin kotona kuin työmarkkinoilla on tutkimusten mukaan edelleen sukupuolittunutta (Blaskó & Herche 2010; ks. Mykkänen 2010, 19).

Yhtenä nykyajan perhe-elämän ominaisuutena voidaan pitää työn keskeistä roolia perhe-elämässä. Suomessa äitien työssäkäynti alkoi yleistyä 1950–60-luvuilla (Jallinoja 2006, 143). 1990-luvulla keskustelu työn ja perheen yhteensovittamisesta ja etenkin siihen liittyvistä haasteista ja ongelmista tuli ajankohtaiseksi aiheeksi, ja työelämän vaatimusten lisääntyessä tämä keskustelu ja myös tutkimuksellinen kiinnostus ilmiöön on vain lisääntynyt (Etäranta & Känslä 2007, 57; Jallinoja 2006, 143; Poikolainen 2007, 98). Alun perin työn ja perheen yhteen sovittamista pidettiin vain naisten ja äitien ongelmana, mutta nykyään kysymykset työn ja perheen suhteesta koskevat yhtä lailla myös miehiä ja isiä. Tilastojen mukaan työtunnit nimittäin kasautuvat nimenomaan lapsiperheiden isille. (Kinnunen & Mauno 2002, 100–103.)

Aiemmin yksityisyyden alueena nähty perhe on nykyaikana myös julkistunut institutionalisoitumisen myötä, kun ennen perheen sisäiset tehtävät ovat siirtyneet osin julkisille laitoksille kuten päivähdolle (Jokinen & Kuronen 2011, 86). Näin institutionalisoitujen käytäntöjen käsitykset (mm. yhteiskunnan sosiaaliset normit, juridiset säännökset ja yleiset arvot) toivottavista ja tavanomaisista perhesuhteista vaikuttavat perheiden elämään (Marin 1994, 18–19; Pösö 2008, 93). Perhesuhteille esimerkiksi asetetaan sukupuolittuneita odotuksia, jotka liittyvät muun muassa käyttäytymiseen sekä asemaan ja tehtäviin perheessä (Sevón & Notko 2008, 20–21). Lisäksi perheestä käydään jatkuvaa julkista keskustelua ja kiistelyäkin (Nätkin 2003, 17), ja erotteluja ja määrittelyjä toimivista ja ei-toimivista perheistä tehdään esimerkiksi asiantuntijoiden ja median välityksellä (Ritala-Koskinen 2001, 11). Suomessa moraalista julkista keskustelua on käyty etenkin seksuaalivähemmistöjen oikeuksista, maahanmuuttajataustaisten perhekulttuu-

reista, avioerojen yleisyydestä sekä perheyhteisöjen merkityksen katoamisesta (Forsberg 2003, 8; Paajanen 2007, 84).

2.3 Merkityksellinen perhe ja perhekuva

Kasvatusvastuun jakautuminen perheiden ulkopuolelle kasvatustieteisiin sekä individualistisen aatteen myötä tulleet muutokset, kuten erojen ja yksineläjien yleistyminen, ovat saaneet asiantuntijoiden ja julkisen keskustelun parissa aikaan kriittistä keskustelua ja jopa huolta perheen ja perhesuhteiden merkityksen hajoamisesta ja katoamisesta (mm. Forsberg 2003, 8; Nätkin 2003, 30–37, Sevón & Notko 2008, 18–19). Perheen hajoamisen ja katoamisen huolta perustellaan myös sillä, että individualismin myötä ihmisten henkilökohtaisesti merkitykselliset suhteet määrittävät elämää, jolloin perhesuhteiden merkitys on nähty korvautuneen ystävyysuhteilla (Castrén 2008, 251).

Toisaalta viime vuosikymmenien vilkas perhearvoja ja perheen merkitystä koskeva sekä perhettä moralisoiva keskustelu julkisuudessa ja asiantuntijoiden keskuudessa puhuu tutkimusten mukaan perheen merkityksen kasvamisen puolesta, mitä tutkimuksessa kutsutaan familistiseksi käänneeksi (Jallinoja 2006). Lisäksi tutkimusten mukaan suomalaiset kokevat perheen edelleen tärkeäksi osaksi elämää (Paajanen 2007, 24), mutta suhtautuminen perheeseen on muuttunut joustavammaksi kuin ennen (Broberg 2010, 11). Suomalaisille perhe merkitsee vuoden 2007 Perhebarometrin mukaan läheisyyttä, vastuuta muista ihmisistä, yhdessä olemista, henkistä tukea, suojaa, kuulumista johonkin, järjestystä elämässä sekä perinteitä. Näiden tulosten perusteella onkin pohdittu, kasvaa-ko perheen merkitys jonain pysyvänä, johon turvautua muuten hajanaisessa yksilökeskeisessä maailmassa. (Paajanen 2007, 24–26.)

Perhe ja perhesuhteet ovat yksi merkittävimmistä ihmisen elämään vaikuttavista tekijöistä. Perhesuhteiden erityisyyden nähdään perustuvan perheeseen liittyviin velvoitteisiin, lojaaliuteen sekä vastuihin. (Sevon & Notko 2008, 13.) Vaikka perhe on institutionalisoitunut, nähdään perhe ja koti silti perheenjäsenille yksityisenä ja turvallisenä yhteisönä ja suojapaikkana julkisesta ympäröivästä maailmasta (Noddings 2002, 249). Toisaalta perheympäristö ja perhesuhteet voivat toimia myös jäseniään alistavina, laininlyövinä sekä kuluttavina, jos perheessä on esimerkiksi väkivaltaa (Pösö 2008, 93).

Perhe on lapselle tärkeä elämänympäristö, jonka puitteissa lapsi elää sekä omaa, perheensä että yhteiskunnan arkea (Alanen 1994, 24–27; Pösö 2008, 93). Perhe ja perhesuhteet nähdään merkittävänä lapsen identiteetin sekä maailmankuvan muotoutumisen perustana (Noddings 2002, 149). Läheiset suhteet nimittäin vaikuttavat paljon siihen, millainen käsitys lapsella on itsestään suhteessa muihin ihmisiin ja koko ympäröivään maailmaan (Husso & Virkki 2008, 261).

Lasten käsityksiä ja kokemuksia perheestä ovat tutkineet muun muassa Ritala-Koskinen (2001) sekä Oliveira-Formosinho (2009). Molempien tutkimusten mukaan lapsen käsityksiä määrittävät biologiset suhteet, yhdessä asuminen, verisukulaisuus, vanhempien uudet parisuhteet sekä niiden kautta rakentuvat siteet niin lapsiin kuin aikuisiin. Keskeistä lasten perhekäsityksen muotoutumisessa on se, mitkä suhteet näyttäytyvät lapselle merkityksellisinä. Lasten perhekuvauksissa myös muilla lapsilla, sukulaisuussuhteista riippumatta, on erityinen paikkansa perheissä, mikä kertoo siitä, että lasten keskinäiset suhteet ovat lapsille merkityksellisiä. Kuvauksissa korostui myös lasten kokemus siitä, että lemmikkieläimet ovat osa perhettä. (Oliveira-Formosinho 2009, 242–243; Ritala-Koskinen 2003, 133–134.) Lasten käsityksissä hoiva, tunteet, yhteisöllisyys, samanlaisuus perheenjäsenten kesken sekä äidin ja isän sukupuolittuneet roolit kuuluvat perhesuhteisiin ja -elämään (Oliveira-Formosinho 2009, 243–245).

Sen lisäksi, että lapsen oman perheen perhe-elämä sekä perhesuhteet toimivat mallina perhekuvan muodostamiselle, myös kulttuurissamme vakiintunut perheen ymmärtämisen tapa ohjaa perhekäsityksen rakentumista (Ritala-Koskinen 2003, 134). Nämä yhteiskunnan mallitarinat muodostuvat historian myötä rakentuneista kirjoittamattomista normeista ja käsityksistä esimerkiksi perheen tehtäviin tai perheenjäsenten rooleihin liittyen (Hansson 2011a, 12). Yhteiskunnalliset mallit saavuttavat lapset muun muassa erilaisten instituutioiden, kuten koulujen ja päiväkotien, sekä muun muassa kulttuurin ja median kautta (mm. Ritala-Koskinen 2003, 133; Tanner ym. 2003, 355). Tämä tutkimus kohdistuukin juuri niihin lastenkulttuurin sisältämiin mallitarinoin perheestä, joita lapset hyödyntävät muodostaessaan omaa perhekuvaansa ja toimijuuttaan perhe-elämässä.

3 MEDIOITUNUT LASTENKULTTUURI ARJEN OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

Lastenkulttuuri on osa laajempaa kulttuuria, minkä vuoksi lastenkulttuuri myös rakentuu ja muuttuu osana muiden kulttuurien ja koko maailmankuvan muutosta (Pálsdóttir 2003, 123–125). Näin ollen lastenkulttuurin tutkiminen on yksi pätevä tapa tutkia yhteiskuntaa ja sen ilmiöitä, sillä kulttuurisena konstruktiona lastenkulttuurin sisältämät representaatiot heijastavat osittain kuvaa sen hetkisestä yhteiskunnasta, mutta osittain myös rakentavat kuvaa sellaisesta yhteiskunnasta, jota ihannoidaan (Christensen 2003, 118–120; Pálsdóttir 2003, 124). Lastenkulttuurin tutkimuksella on kuitenkin ollut yleisesti ottaen pieni osuus kulttuurin tutkimuksessa (Mitchell & Reid-Walsh 2002, 18).

Tässä tutkimuksessa perhettä yhteiskunnallisena ilmiönä tutkitaan lastenkulttuurin kontekstissa, ja koska mediakulttuurin osuus ja käyttö niin aikuisten kuin lastenkin arjessa on nykyään keskeisessä roolissa (Hoover & Schofield Clark 2008; Lemish 2008), keskittyy tutkimus tarkastelemaan perhekuva lasten mediakulttuurissa. Tässä luvussa määrittelen aluksi, mitä tarkoitetaan lastenkulttuurilla. Sen jälkeen käsittelen lasten median käyttöä sekä lastenelokuvia suosittuna lasten mediavälineenä, ja lopuksi tarkastelun kohteena on oppiminen mediakulttuurissa.

3.1 Lastenkulttuuri ja sen tutkimus

Kulttuuri on käsitteenä laaja ja sille on monia määritelmiä. Yksi tapa määritellä kulttuuri on sen näkeminen sosiaalisena konstruktiona, joka rakentuu ajassa ja paikassa. Näin ollen kulttuuri muuttuu jatkuvasti, kun ihmiset muovaavat historian myötä rakentunutta kuvaa edelleen vastaamaan omia näkemyksiään ja nyky maailmaa. (Erickson 2010, 35–37.) Vakiintuneiden käsitysten, esteettisen arvottamisen ja makutottumusten perusteella kulttuuria on luokiteltu niin sanotuksi korkeakulttuuriksi sekä "matalaksi" massa- tai populaarikulttuuriksi (Herkman 2002, 17; Mitchell & Reid-Walsh 2002).

Koska lastenkulttuuri on osa laajempaa kulttuuria, sen asemaan, tehtäviin ja sisältöihin vaikuttavat yhteiskunnalliset ja kulttuuriset arvot ja asenteet (Erickson 2010, 34–37). Keskeisiä lastenkulttuurin määrittäjiä ovat muun muassa lapseen ja lapsuuteen liitetyt arvot ja asenteet (Høystrup 2003, 133–134). Nämä asiat määrittävät puolestaan sitä, millaisia tehtäviä lastenkulttuurilla nähdään olevan, kuinka paljon lastenkulttuuria ylipäänsä arvostetaan yhteiskunnassa, kuinka lastenkulttuuria tutkitaan sekä millä tavoin sen sisältöihin ja laatuun panostetaan ja suhtaudutaan (Mitchell & Reid-Walsh 2002, 26).

Lastenkulttuuria voi lähestyä myös siitä näkökulmasta, kuka lastenkulttuuria tuottaa ja kenelle nämä kulttuurin tuotteet on tarkoitettu. Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan aikuisten lapsille luomia kulttuurisia tuotteita, lastenelokuvia. Aikuisten lisäksi myös lapset itse luovat kulttuuria. Yksi keskeinen lasten päivittäinen kulttuurin tuote on lasten leikki, mutta aikuisten lailla myös lapset kertovat tarinoita, piirtävät kuvia, keksivät lauluja ja luovat taidetta – lasten kulttuuria. Aikuiset ja lapset voivat luoda lastenkulttuuria myös yhdessä esimerkiksi kulttuuriprojekteissa ja -tapahtumissa, mutta ennen kaikkea myös arkipäivän kanssakäymisessä. (Guss 2003, 34.) Onkin tärkeää huomioida, että kulttuuri ei koostu pelkästään tietynlaisista yleisistä ja näkyvistä kulttuurisista objekteista, elementeistä ja tuotteista, vaan sitä ovat myös esimerkiksi kieli, vuorovaikutus ja käyttäytymistavat (Erickson 2010, 34–37).

Näkemyksen lastenkulttuurin tehtävistä ohjaa aikuisten lapsille tuottaman lastenkulttuurin sisältöä (Christensen 2003, 107–120). Lastenkulttuurin tehtävää on pidetty enemmän kasvatuksellisenä, kun taas lasten populaarikulttuuriin ja sen viihteelliseen sisältöön on kohdistunut kautta aikain paljon kritiikkiä aikuisten osalta. Lapsi on nimittäin nähty

voimattomana objektina, joka omaksuu passiivisesti ympäröivän kulttuurin ja on altisen vaaroille. Tämän vuoksi aikuisten tehtävänä on ollut suojella lapsia tuottamalla turvallista ja kasvattavaa lastenkulttuuria. Myös lastenkulttuurin tutkimuksen tehtävänä on nähty pelastaa kulttuurin vahingollisille vaikutuksille alttiit lapset ja suojella lapsia kulttuurin vaaroilta. Tutkimuksessa onkin keskitytty tarkastelemaan kulttuuria pääosin aikuisten näkökulmasta. (Mitchell & Reid-Walsh 2002, 1, 27–29.)

Viime vuosikymmeninä käsitys lapsista on muuttunut passiivisesta aktiiviseksi kulttuurin jäseneksi, jolloin on kyseenalaistettu se, voiko ainoastaan aikuinen sanoa ja tietää, miten lapsi kokee lastenkulttuurin (Buckingham 2003, 28). Tämän seurauksena lasten ääni ja osuus sekä lastenkulttuurissa että sen tutkimuksessa on vahvistunut (Buckingham 2008, 228–232; Mitchell & Reid-Walsh 2002, 27). Lapsikuvan muuttumisen myötä on alettu tutkia myös sitä, kuinka lapsi ymmärtää, arvioi, tulkitsee ja muodostaa merkityksiä ympäristöstään (Buckingham 2003, 24; Guss 2003, 49). Toisaalta, vaikka lapset nähdään selvinä lastenkulttuurissa eläjinä ja kulttuurin tuotteiden kuluttajina, on aikuisilla silti keskeinen vaikutus lastenkulttuurin sisältöön ja siihen, millaista lastenkulttuuria arvostetaan (Mitchell & Reid-Walsh 2002, 128, 186). Omia lähtökohtiaan, käsityksiään ja mieltymyksiään vastaavasti aikuiset vaikuttavat siihen, millaiseen lastenkulttuuriin lapsi osallistuu ja minkälaisessa ympäristössä ja minkälaiden odotusten ohjaamina lapsi kasvaa ja rakentaa käsitystään maailmasta (Høystrup 2003, 134).

Viime vuosikymmeninä mediateknologian nopean kehityksen myötä media on saavuttanut keskeisen roolin niin aikuisten kuin lastenkin arjessa. Lapset ovat kosketuksissa median kanssa jo syntymästään lähtien. (Hoover & Schofield Clark 2008; Suoninen 2011, 40; Walamies 2011b, 52.) Puhutaankin, että kulttuurimme on medioitunut, millä tarkoitetaan juuri median kasvanutta läsnäoloa sekä aikuisten että lasten arjessa, niin työssä kuin vapaa-ajassakin (Herkman 2002, 18). Medioitumisen myötä median osuus ja tarjonta ovat lisääntyneet myös lastenkulttuurissa (mm. Walamies 2011a, 14), minkä vuoksi myös tässä tutkimuksessa perhettä tutkitaan lasten mediakulttuurin kontekstissa.

3.2 Media ja lapset

Median käsitteellä tarkoitetaan viestimiä, joiden avulla välitetään ja muodostetaan merkityksiä (Herkman 2002, 13–14). Median moninaiseen kirjoon kuuluvat muun muassa kirjat, sanoma- ja aikakauslehdet ja muu painettu sana, kuvat, valokuvat, elokuvat, mainokset, digitaaliset pelit, televisio, radio, puhelin, tietokone, internet, dvd:t sekä videot (Herkman 2002, 13–14; Salokoski & Mustonen 2007, 15). Viime vuosikymmeninä median sisällöt ovat muuttuneet kirjallisen ja printtimedian sijaan yhä visuaalisempaan ja digitaalisempaan suuntaan (Kupiainen 2007, 17) ja niiden tarjonta on monipuolistunut ja lisääntynyt myös lastenkulttuurissa (Walamies 2011a, 14).

Vaikka tutkimusten mukaan länsimaissa mediankäyttö alkaa yhä nuorempana, alle kouluikäisten, erityisesti alle 4-vuotiaiden lasten mediankäyttöä on tutkittu melko vähän (Kotilainen 2011a, 8; Walamies 2011a, 9–14). Alle kouluikäisten lasten käyttämiä suosituimpia medioita ovat tutkimusten mukaan televisio-ohjelmat, elokuvatallenteet, cd-levyt, kirjat, radio, sarjakuvat, tietokone ja internet sekä digitaaliset pelit (Kotilainen 2011b, 68; Suoninen 2011, 16–19). Tutkimusten mukaan alle kouluikäisten lasten median käyttötavat muuttuvat lapsen kasvun ja iän myötä siten, että mediaan käytetty aika lisääntyy, mediavälineiden käyttö monipuolistuu, lapsen viettämä aika median parissa ilman aikuista kasvaa sekä lapsen henkilökohtaisen maun vaikutus mediavalinnoissa vahvistuu (Kotilainen 2011b, 68; Suoninen 2011, 40–41; Walamies 2011b, 54).

Sekä tutkimuksessa että julkisissa keskusteluissa on usein keskitytty mediakulttuurin haitallisiin vaikutuksiin suhteessa lapseen. Huoli on kohdistunut erityisesti median sisältöihin ja median kasvavaan osuuteen lasten ajankäytössä. (Buckingham 2003, 9, 20–23; Pääkkönen 2010, 76; Salokoski & Mustonen 2007, 15.) Tutkimuksessa puhutaan niin sanotusta moraali- ja mediapaniikista (mm. Järvinen 2000, 166–169; Pääkkönen 2010, 76). Moraalinen paniikki on kuitenkin vaikuttanut lähes kaikissa sukupolvissa ja monissa lastenkulttuurin ilmiöissä (Mitchell & Reid-Walsh 2002). Esimerkiksi 1950-luvulla huolen kohteena oli fantasiakirjallisuus, kun ajateltiin, että se on lapsen kehitykselle haitallista (Hoover & Schofield Clark 2008, 105). Mediaan liittyvä huoli on toisaalta perusteltua, sillä mediateknologian kehittyessä lapset saavuttavat tahtomattaankin yhä helpommin lapselle sopimattomia mediatuotteita (Hansen & Nielsen 2003, 68). Lisäksi mediateknologia ja sen keskeinen rooli lasten arjessa on suhteellisen uusi ilmiö, minkä

vuoksi sen vaikutuksia koskeva tutkimustieto on vielä vähäistä (Buckingham 2003, 23–24; Walamies 2011a, 14).

Viime vuosina pienten lasten mediankäytön tutkimus on kuitenkin lisääntynyt, mikä voi osaltaan johtua siitä, että mediayhtiöt ovat alkaneet kiinnostua pienistä lapsista markkinoinnin kohteena. Mediaa, kuten tv-ohjelmia, elokuvia ja pelejä, suunnitellaan ja kehitetään yhä nuoremmille lapsille. (Walamies 2011a, 14; ks. Wartella ym. 2010.) Lisäksi median myönteisiä vaikutuksia lasten arkeen on alettu huomioida, kuten esimerkiksi se, että mediateknologian kehitys on antanut lapsille mahdollisuuksia kehittyä taitaviksi mediankäyttäjiksi sekä toteuttaa ja kehittää omaa luovuuttaan. Puhutaankin niin sanotusta mediateknologian ja elektroniikan sukupolvesta (Buckingham 2003, 10–17).

Vuosituhanne vaihteen jälkeen tutkimukset ovat osoittaneet, että televisio ja videot ovat alle kouluikäisten lasten käytetyimpiä mediavälineitä niin Suomessa kuin koko Euroopassakin (Beentjes ym. 2013, 91–93; Suoninen 2011, 16–19). Vuoden 2011 Mediabarometrin tutkimusten mukaan 85 prosenttia 0–8-vuotiaista lapsista katsoi televisiosta ohjelmia ja elokuvia sekä kuvatallenteita. Television ohjelmia päivittäin seurasi 57 prosenttia ja ainakin kerran viikossa 83 prosenttia kaikista lapsista. Kuvatallenteita, joita hankittiin yleisimmin videovuokraamoista, televisiosta tallentamalla sekä internetin videopalveluista, seurasi päivittäin 12 prosenttia ja viikoittain 59 prosenttia. (Suoninen 2011, 16–19.) Tuoreemman Mediabarometrin (Suoninen 2014, 17–18) mukaan kuvaohjelmat ovat edelleen lasten suosituin median käyttötapa, mutta ohjelmien ja elokuvien katsominen internetistä on lisääntynyt merkittävästi. Tässä tutkimuksessa selvitetäänkin perhekuva lastenelokuvissa, jotka kuuluvat sekä television että kuvatallenteiden muodossa alle kouluikäisten suosituimpiin ja yleisimpiin arjen mediaympäristöihin.

Lastenelokuvien tutkimus on kohdistunut pääosin elokuvatarjontaan ja elokuvien suosioon. Lastenelokuvien suurimpana tuottajana on toiminut The Walt Disney Company (Tanner, ym. 2003, 356), ja tutkimusten mukaan suomalaiset alle kouluikäiset lapset katsovat useimmin ja mieluiten Disney-elokuvia ja -ohjelmia Muumien ohella (Suoninen 2011, 21–22; Walamies 2011b). Tarjonnan ja suosion ohella tutkimuksessa ollaan oltu kiinnostuneita lastenelokuvien sisältöjen kognitiivisista, psykologisista, fyysisistä sekä sosiaalisista vaikutuksista (ks. Salokoski & Mustonen 2007) sekä elokuvasisältöjen heijastumisesta lasten arkeen, esimerkiksi leikkiin, vuorovaikutukseen ja materiaaliseen

ympäristöön (mm. Pennanen 2009; Walamies 2011b). Lastenelokuvatuotannolle onkin tyypillistä, että tuotanto levittäytyy myös muihin lastenkulttuurin tuotteisiin, kuten esimerkiksi leluihin, kirjoihin, peleihin, musiikkiin, vaatteisiin ja asusteisiin (Tanner ym. 2003, 356). Perhekuvan näkökulmasta lastenelokuvia on tutkittu vähän; tarkastelen luvussa 4.3 näitä tutkimuksia tarkemmin.

3.3 Oppiminen lasten mediakulttuurissa

Usein oppiminen jaetaan formaaliin, nonformaaliin ja informaaliin oppimiseen. Formaali oppimisella tarkoitetaan koulutusjärjestelmässä, kuten koulussa, tapahtuvaa oppimista, kun taas nonformaali oppiminen sijoittuu koulutusjärjestelmän ulkopuolelle, mutta on silti organisoitua toimintaa, kuten esimerkiksi kansalaisopisto. (Ainsworth & Eaton 2010, 10; Schugurensky 2002, 2). Informaali oppiminen puolestaan määritellään oppimiseksi, joka tapahtuu ulkoapäin säädettyjen opetussuunnitelmien ja tavoitteiden ulkopuolella, eli on arjessa tapahtuvaa sekä tiedostettua että tiedostamatonta, tarkoituksellista tai ei-tarkoituksellista oppimista (Livingstone 2006, 206; Schugurensky 2002, 2–5).

Schugurensky (2006, 163) toteaa, että ihmisten ajatuksissa oppiminen linkittyy helposti juuri formaaliin oppimiseen, minkä vuoksi kasvatustieteellinen tutkimus on myös keskittynyt formaalin koulujärjestelmän kontekstiin. On kuitenkin arvioitu, että informaali oppiminen kattaisi noin 75 % kaikesta oppimisesta (Dohmen 1998, 226). Suoranta (2003) puhuu teoksessaan erityisesti mediakulttuurin kasvatuksellisesta merkityksestä ja toimimisesta lasten arjen kasvuympäristönä, mistä hän käyttää nimitystä kulttuurin pedagogiikka (Suoranta 2003, 48–49, 181). Myös tässä tutkimuksessa lasten mediakulttuuri käsitetään yhtenä lasten arjen oppimisympäristönä.

Tutkimusten mukaan lapset ovat mediaympäristössään aktiivisia toimijoita sekä viihtyvät median parissa ja ovat kiinnostuneita mediaympäristöstä (Koivusalo-Kuusivaara 2007; Suoninen 2004). Lapset myös oppivat mediasta ja median avulla jo varhaisesta iästä alkaen (Walamies 2011b, 52) ja mediasisällöillä on vaikutusta lasten kehitykseen (mm. Thakkar ym. 2006; Lemish 2008, 155–162). Lapset esimerkiksi usein hyödyntävät elokuvien ja muiden populaarikulttuurin tuotteiden tarinoita, myyttejä ja satuja

muodostaessaan käsitystä sekä itsestään että ympäristöstään (Drotner 2013, 301). Mediaympäristöstä lapset saavat informaatiota myös sellaisista asioista, jotka eivät välttämättä muuten kuulu heidän elinympäristöönsä, ja tämän informaation pohjalta lapsi täydentää kokemuksiaan ja käsitystään maailmasta (Robinson & Mackey 2003, 130; Tanner ym. 2003).

Sen lisäksi, että mediasisällöt toimivat käsitysten ja merkitysten rakennusaineena, mediasisältöjä tulkitessaan lapset kehittävät muun muassa sanavarastoaan, tunne-elämäänsä ja ajatteluaan (Koivusalo-Kuusivaara 2007; Walamies 2011b, 52). Lisäksi media tarjoaa lapsille niin sosiaalisia, symbolisia kuin kulttuurisiakin resursseja, joilla on merkitystä erilaisten taitojen kehittämisessä (Koivusalo-Kuusivaara 2007). Median avulla lapset myös harjoittavat taitojaan käyttäen eri mediavälineitä ja tulkita esimerkiksi elokuvien audiovisuaalisia viestintäkeinoja ja genrejä (Robinson & Mackey 2003; Walamies 2011b, 52).

Lasten mediakulttuurin mahdollisuudet on huomioitu myös formaalissa kasvatustoiminnassa (Niinistö & Ruhala 2007, 124), kun erilaisia mediavälineitä, -sisältöjä ja oppimateriaalia, kuten digitaalisia pelejä, elokuvia ja sosiaalisia mediaympäristöjä on tuotettu pedagogiseen käyttöön (ks. Orvala 2007; Vesterinen 2007). Myös lasten arjen mediakulttuurilla sellaisenaan on alettu nähdä pedagogista antia, mikä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi lasten suosimia elokuvia otetaan osaksi päiväkodin oppimisympäristöä (ks. Niinistö & Ruhala 2007, 124–126). Mediakulttuurin pedagogiseen käyttöön osana mediakasvatusta ohjataan myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 20–21) sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 12).

Lastenelokuvien näkeminen osana lasten oppimisympäristöä perustuu konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapsi on oppimisessaan aktiivinen toimija, joka luo käsityksiä havaintojensa ja kokemustensa pohjalta (Tynjälä 1999, 37–38). Käsitykset maailmasta lapsi muodostaa lähiympäristöstään saaduista olettamuksista, näkemyksistä ja tulkinnoista (Koivusalo-Kuusivaara 2007, 72–73). Koska lastenelokuvat, joiden esityksiä lapsi aktiivisesti tulkitsee, kuuluvat audiovisuaaliseen kulttuuriin (Herkman 2002, 12), käsittelen seuraavaksi elokuvailmaisun keinoja, audiovisuaalisia esityksiä sekä niiden kanssa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tulkintaprosessia.

4 LASTENELOKUVIEN PERHEKUVA OSANA AUDIOVISUAALISTA YMPÄRISTÖÄ

Lastenelokuvat toimivat yhtenä välineenä, joka välittää kulttuurinsa ja yhteiskuntansa arvoja, käsityksiä ja aikansa kuvaa todellisuudesta (Herkman 2002 19–20), ja jonka kanssa vuorovaikutuksessa ihminen muodostaa käsitystään sekä itsestään että ympäristöstään (Drotner 2013, 301). Elokuvailmaisun visuaalisten ja audioesitysten vuoksi lastenelokuvat kuuluvat audiovisuaaliseen kulttuuriin (Herkman 2002, 12). Tällä tutkimuksella onkin elokuvien audiovisuaalisen aineiston myötä yhtymäkohtia mediatutkimukseen, joka on osa audiovisuaalisen kulttuurin tutkimusta (Herkman 2002; Seppänen 2005).

Audiovisuaalisen ympäristön esityksiä kutsutaan representaatioiksi (Seppänen 2005, 77), joilla tarkoitetaan ensinnäkin sosiaalisesti jaettuina esityksiä ja merkityksiä ja toiseksi niistä tulkintaprosessin myötä syntyneitä merkityksiä ja mielikuvia (Hall 1997, 17–19). Tässä luvussa tarkastelenkin aluksi audiovisuaalista kulttuuria ja erityisesti elokuvien representaatioita sosiaalisten merkitysten välittäjinä. Tämän jälkeen käsittelen tulkintojen ja merkitysten muodostamista vuorovaikutuksessa audiovisuaalisten representaatioiden kanssa sekä tulkintaprosessiin vaikuttavia niin yksilöllisiä kuin kulttuurisia tekijöitä. Koska tässä tutkimuksessa tutkitaan lastenelokuvien perheeseen liittyviä representaatioita, esittelen lopuksi aikaisempaa lastenelokuvien perhekuvan tutkimusta, jolloin myös kokoon yhteen tämän tutkimuksen lähtökohdat ja kontekstin.

4.1 Audiovisuaalinen kulttuuri ja representaatiot

Sosiaalisesti jaettujen merkitysten tasolla representaatio voidaan lyhyesti määritellä jonkin esittämiseksi jonkinlaisena (Lehtonen 1996, 45). Representaatiot tuottavat merkityksiä eri ilmiöille. Ne eivät kuitenkaan kerro totuutta ilmiöstä, vaan kuvaavat pikemminkin sitä, kuinka ilmiöt nähdään tietyssä ajassa ja tietyssä paikassa. (Herkman 2002, 219–220.) Representaatiot esittävät todellisuutta aina jostain näkökulmasta keskittyen tiettyihin asioihin ja jättäen osan ilmiöstä kehysten ulkopuolelle. Esityksiin liittyy valintoja siitä, mitä esitetään ja miten esitetään. (Herkman 2002, 219; Mustonen 2001, 72.)

Audiovisuaalisen kulttuurin esitykset muodostuvat kielestä, kuvasta ja äänestä (Seppänen 2005, 90). Kieli on kulttuurisesti rakennettu viestintäväline (Seppänen 2005, 85), jonka avulla kommunikoidaan, annetaan merkityksiä ja viestitään merkityksiä muille. Kieli muovaa ihmistä ja ihminen muovaa kieltä. Kieli opitaan jo muovautuneena, historian siihen antamia merkityksiä sisältävänä. (Lehtonen 1996, 28–32.) Kieli rakentuu yhteisistä käsityksistä ja jaetuista representaatioista (Seppänen 2005, 85), joiden avulla lapsi omaksuu kulttuuriinsa käsityksiä ja arvoja (Lehtonen 1996, 36). Puhuttu teksti on osa ääneen perustuvia representaatioita, joita elokuvassa ovat lisäksi esimerkiksi musiikki ja ääniefektit (Iedema 2001, 191).

Kielen ja äänen ohella representaatioita ovat myös kuvat (Hietala 1993, 53). Elokuvalmaiselle ominaisia kuvallisia kerrontakeinoja ovat *kuvan sisällöt*, kuten puvustus, lavastus, rekvisiitta, värit ja sävyt, sekä *kuvan esitystapa*, joita puolestaan ovat muun muassa kuvakoko, kuvakulma, kameran ja kuvan liikkeet, valaisu ja leikkaus (Iedema 2001, 188–193). Kuvasta voidaan nähdä objektin yksilöityjä piirteitä, kun taas kielen avulla voidaan esittää abstraktejakin ilmauksia (Hietala 1993, 10–11, 68).

Useamman ilmaisukeinon yhdistämistä samassa esityksessä kutsutaan multimodaalisuudeksi (Seppänen 2005, 90). Elokuvan representaatiot muodostuvat monista edellä mainituista elementeistä, joiden avulla jäsennetään ja rakennetaan elokuvan kerrontaa ja genreä. Kerronnalla tarkoitetaan kertomusten peruselementtien eli tapahtumien, henkilöhahmojen, tarinoiden sekä aika-akselien järjestämistä loogiseksi ja juonelliseksi kokonaisuudeksi. Mediakertomuksia järjestetään ja luokitellaan genrejen eli lajityyppien

avulla. Genremääritykset koskevat mediaesitysten sisältöjä, niiden tarkoitusta ja kohdeyleisöä sekä esitysten ja kertomusten muotoa ja tyyliä. (Herkman 2002, 85–116.)

Herkman (2002; 2007) kuvaa, että representaatioilla on yhteiskunnallinen ja poliittinen ulottuvuus siten, että representaatiot tukevat tai haastavat yhteiskunnan valtasuhteita. On tutkittu, että kulttuuria ja siinä vallitsevia valtasuhteita esitetään yleensä vallitsevaa järjestystä ja ennakkoluuloja tukevasti. Näitä valtajärjestelmiä ja vallitsevia uskomuksia ylläpitäviä ja tukevia representaatioita kutsutaan stereotyypeiksi. (Herkman 2002, 222–224; Herkman 2007, 82–83.) Stereotyypit ovat kaavoittuneita näkemyksiä maailmasta (Mustonen 2001, 63), joiden avulla asioita luokitellaan eri kategorioihin pelkistämällä näiden välisiä eroja. Luokittelun ja erottelun myötä stereotyypeillä määritellään, mikä on normaalia ja mikä normaalista poikkeavaa. (Herkman 2002, 221–222.)

Elokuvan representaatiot perustuvat elokuvan valmistajien valintoihin koskien sitä, mitä ja mistä näkökulmasta asioita katsojalle halutaan välittää ja ilmaista (Iedema 2001, 188). Esitykset eivät kuitenkaan täysin sido katsojansa tulkintaa, vaan representaatioiden tulkinnat ja merkitykset syntyvät representaation sisällön ja sen tulkitsijan välisessä vuorovaikutuksessa (Hall 1997, 17–19; Lehtonen 1996, 109). Tätä merkityksenantoa ja tulkintaprosessia käsitellen seuraavaksi.

4.2 Tulkinta ja representaatioiden merkitys

Representaatiolla viitataan jonkin asian esittämisen ohella myös tulkinnalliseen prosessiin (Seppänen 2005). Tässä tulkinnan prosessissa kohtaavat ihmisen mielikuvat ja aistien välittämät havainnot ympäröivästä esinemaailmasta. Ihminen havainnoi ympäristöään ja sen piirteitä sekä muodostaa niistä merkityksellisiä mielikuvia eli mentaalisia representaatioita. Mentaalisten representaatioiden avulla ihminen tulkitsee ja jäsentää informaatiota ja sen merkityksiä. (Hall 1997, 17–19; Seppänen 2005, 82–84.)

Näkemyksen merkitysten ja käsitysten muodostumisesta tulkinnallisen ja vuorovaikutuksellisen prosessin myötä perustuu symboliseen interaktionismiin ja sosiokonstruktioonismiin (Tynjälä 1999, 50–55). Näiden näkemysten mukaan ihmisen tiedonrakentaminen tapahtuu sosiaalisen ympäristön ja sen symbolien ohjaamana. Symbolit ovat sosiaalisia

tuotoksia (Blumer 1969, 69), joista merkittävimpanä pidetään kieltä eri muodoissaan (Hall 1997, 16; Koivusalo-Kuusivaara 2007, 88–91; Lehtonen 1996, 28–72).

Tulkitsijan aikaisemmat kokemukset ja näkemykset ovat tulkintojen ja muodostettujen merkitysten pohjalla. Samoin aikaisemmat tulkinnat toimivat seuraavien tulkintojen pohjana. (Blumer 1969, 11.) Merkitykset eivät ole pysyviä, vaan uusien kokemusten myötä ne voivat muuttua tai liittyä toisiinsa. Merkityksiä voi syntyä uusia tai merkityksiä voi myös jättää huomioimatta. (Hall 1997, 3; Blumer 1969, 2.)

Vaikka merkitysten syntymiseen vaikuttavat tulkitsijan henkilökohtaiset kokemukset, merkitykset eivät kuitenkaan ole pelkästään subjektiivisia, vaan niiden taustalla vaikuttavat myös sosiaalinen konteksti, kulttuuri ja yhteiskunta (Seppänen 2005, 110). Representaatiot ja sisältö merkitsevät eri asioita eri kulttuureissa ja niissä eläville ihmisille (Mustonen 2001, 55–56). Vaikka jokainen ihminen kokee maailman yksilöllisesti, samassa kulttuurissa elävät ihmiset jakavat kuitenkin yhteiset kulttuuriset arvot, käsitykset sekä merkkijärjestelmät, kuten esimerkiksi kielen (Hall 1997, 18). Nämä kulttuuriset tekijät ja sosiaalinen konteksti antavat yksilön aktiiviselle toiminnalle merkitysten muodostajana omat ehtonsa ja kehyksensä (Blumer 1969, 22; Tynjälä 1999, 54).

Representaation tulkinnan ja merkityksen tasolla on huomioitava merkitysten denotatiivinen ja konnotatiivinen luonne. Denotaatio tarkoittaa representaation yleisimmin hyväksyttyä ja selvintä merkitystä. Konnotaatiolla puolestaan viitataan siihen prosessiin, jossa tulkitsija antaa denotaatiolle syvemmän, omakohtaisemman merkityksen. Konnotaatio syntyy, kun denotaatio kohtaa tulkitsijan tuntemukset sekä kulttuuriset arvot. (Fiske 1994, 113–115; Lehtonen 1996, 108–110.)

Representaatioiden tulkinta on riippuvainen tulkitsijan henkilökohtaisista tiedoista ja taidoista tulkita representaatiota (Seppänen 2005, 123), ja esimerkiksi lapsen taitoon tulkita median sisältöjä vaikuttavat lapsen tunne-elämän sekä sosiaalisten ja kognitiivisten taitojen kehitys (ks. Salokoski & Mustonen 2007, 18). Suoninen (2004) toteaa, että pienten lasten on esimerkiksi haasteellista arvioida, kuinka todenmukaisen kuvan maailmasta kulttuurin erilaiset esitykset antavat. Lisäksi lapsen ja myös nuoren on vaikea hahmottaa, että representaatiot esittävät vain yhden, rajatun palan todellisuudesta, ja senkin tietystä näkökulmasta. (Suoninen 2004, 205, 211.)

Lasten kasvaneen mediankäytön myötä on alettu kiinnittää huomiota siihen, että lapsille kehittyisi mediataitoja eli tietoa mediasta ja taitoa toimia mediaympäristössä sekä tulkitta ja arvioida erilaisia mediasisältöjä (Herkman 2007, 48). Mediakasvatuksen tarkoituksena on kehittää näitä lasten mediataitoja. Mediakasvatukseen kuuluu myös lasten hyvinvoinnin turvaaminen suojelemalla lasta haitallisilta mediavaikutuksilta. (Ks. Niinistö & Ruhala 2007) Esimerkiksi lastenelokuvien osalta tämä ilmenee siten, että Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö laativat elokuville ikäraja-suosituksia, joiden avulla on tarkoitus suojella lapsia heidän ikätasolleen haitallisilta sisällöiltä (ks. Orvala 2007).

4.3 Aikaisempi tutkimus lastenelokuvien perhekuvasta

Representaatiot siis rakentavat näkökulmia ymmärtää todellisuutta ja näin ollen myös perhettä tietyllä tavalla. Koska merkityksen muodostaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, voidaan perheeseen liittyvät representaatiot nähdä yhtenä tekijänä, jonka kanssa vuorovaikutuksessa lapsi muodostaa omia tulkintojaan, käsityksiään ja merkityksiään perheestä ja perhe-elämästä (Drotner 2013, 301; Herkman 2002, 19–20; Tanner ym. 2003, 355). Sen vuoksi tässä tutkimuksessa selvitetään, millaista kuvaa perheestä ja perhe-elämästä lastenelokuvissa esitetään.

Lastenelokuvien perhekuvaan kohdistuneita tutkimuksia on vain vähän. Aikaisemmat perhekuvaan liittyvät lastenelokuvien tutkimukset ovat kohdistuneet lähes yksinomaan Disneyn lastenelokuvaan ja suurelta osin sukupuolikäsityksiin (mm. Gillam & Wooden 2008) ja eri asemassa olevien perheenjäsenten esittämiseen, kuten lapsi-, vanhemmuus-, äiti sekä isäkuvaan (mm. Artz 2004; Brydon 2009; Lee 2009). Tutkimuksen kohteena ovat olleet myös tietyt perhesuhteet ja niiden ilmeneminen, kuten isä-tytär-suhde (mm. Lester 2010; Zarranz 2007). Tanner, Haddock, Zimmerman ja Lund (2003) ovat tutkineet tarkemmin perhekuvaan keskittyen erityisesti parisuhdekuvaan Disneyn lastenelokuvissa. He analysoivat perherakenteita ja perheympäristöä yhteensä 26:ssa vuosien 1937 ja 2000 välillä ilmestyneessä Disneyn elokuvassa. (Tanner ym. 2003.)

Aikaisempien tutkimusten perusteella perheen esittäminen lasten elokuvissa on vastannut perinteisiä pienperheen ihanteita. Useimmiten perhe on muodostunut ydinperheestä,

jossa on ollut ainakin yksi lapsi ja hänen molemmat biologiset vanhempansa (Lester 2010; Tanner ym. 2003). Muista perhemuodoista yleisiä ovat olleet myös yhden vanhemman perheet sekä uusperheet, mutta niitä ei ole esitetty ydinperheeseen verrattuna yhtä myönteisesti. Kun ydinperhe on esitetty huolehtivana, hoitavana ja turvallisenä yhteisönä, uusperheessä äiti- tai isäpuolet on kuvattu kielteisinä ja ilkeinä, ja kuvauksia uusperheen vanhempien välisestä suhteesta ei ole esitetty. (Tanner ym. 2003, 361–368.) Yhteistä tutkimusten perhekuville on, että perhesuhteiden ristiriidat ovat keskittyneet lapsen ja vanhemman välille ja että isät ovat olleet äitejä useammin yksinhuoltajia (Artz 2004; Brydon 2009; Hubka ym. 2009; Lester 2010; Tanner ym 2003; Zarranz 2007).

Vähemmässä osassa perhemuotojen esittämisessä ovat olleet adoptioperheet ja niin sanotut laajennetut perheet, joihin on kuulunut myös perheen ulkopuolisia jäseniä (Hubka ym. 2009, 105; Tanner ym. 2003, 360). Lisäksi kaikissa elokuvissa ei välttämättä ole ollut määriteltävissä minkäänlaisia perherakenteita tai perheeseen liittyviä esityksiä. Yhteistä aikaisemmille tutkimuksille on, että analysoiduista elokuvista ovat puuttuneet kokonaan seksuaalivähemmistöön kuuluvat henkilöt ja heidän muodostamat sateenkaariperheet. (Ks. esim. Tanner ym. 2003, 359–360.)

Yhteenvetona tässä tutkimusraportissa käsitellyn teoreettisen viitekehyksen pohjalta voidaan todeta, että lastenelokuvien representaatiot heijastavat kuvaa todellisuudesta ja näin ollen ilmentävät myös kulttuurissamme vakiintuneita perheen ymmärtämisen tapoja (Herkman 2002, 19–20). Nämä lastenelokuvien perhekuvat toimivat yhtenä tekijänä perhekäsitysten ja -kokemusten rakentumisessa (Tanner ym 2005, 355), jotka puolestaan toimivat perustana sille, millaista perhe-elämää ja perhekuvaa yksilöt omalla toiminnallaan muiden tulkittavaksi luovat (Ritala-Koskinen 2003, 134). Etenkin pienten lasten osalta lastenelokuvien perhekuvan roolia tässä perhekäsityksen rakentumisprosessissa voidaan pitää keskeisenä sen vuoksi, että lastenelokuvat kuuluvat alle kouluikäisten lasten käytetyimpiin ja suosituimpiin mediatuotteisiin (Suoninen 2011, 16–19; Suoninen 2014, 64–65) ja ne toimivat näin ollen myös keskeisenä osana lasten arjen kasvuympäristöä. Näin ollen tässä tutkimuksessa tutkitaan perhekuvaa lastenelokuvissa, ja seuraavissa luvuissa tarkastelenkin tarkemmin tutkimuksen tehtävää sekä toteutusta.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimukseni tehtävänä oli tutkia perhekuvaa lastenkulttuurissa, erityisesti lasten mediakulttuurissa. Koska vuonna 2013 televisio ja videotallenteet olivat tutkimusten mukaan alle kouluikäisten lasten käytetyimpiä mediavälineitä, valitsin tutkimuskohteekseni uusimmat lastenelokuvat. Tarkoituksena olikin selvittää, millainen perhekuva on lastenelokuvissa. Tätä tutkin seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

1. Millaisia perhemuotoja lastenelokuvissa esiintyy?
2. Millaisina elokuvissa esiintyneitä perhesuhteita kuvataan?
3. Millainen kuva perhe-elämästä elokuvista välittyy?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla lähestyin perhekuvaa siitä näkökulmasta, ketkä muodostavat perheen ja millaisia kokoonpanoja elokuvien henkilöiden välisistä perhesuhteista muodostuu. Toisessa tutkimuskysymyksessä keskityin siihen, mitkä perhesuhteet elokuvissa esiintyvät ja millaisina nämä suhteet näyttäytyvät. Viimeisen tutkimuskysymyksen avulla tarkoitukseni oli selvittää, millaista kuvaa perhe-elämästä esitetään ja millaisia asioita ja teemoja perheeseen liitetään elokuvien niin vuorovaikutuksen ja toiminnan, ympäristöä ilmentävien sommitelman ja rekvisiitan kuin yleistenkin aiheiden tasoilla.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä tutkimuksessa käytin valmista aineistoa, lastenelokuvia, joita analysoin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Laadullista tutkimusta kuvaa tutkijan omien valintojen merkitys tutkimusprosessin etenemisessä. Nämä valinnat koskevat niin tutkimusotetta, menetelmiä, aineiston hankintaa, analyysia, tulkintoja kuin raportointiakin. (Patton 2002, 566–570.) Tässä luvussa kuvaan tutkimukseni teoreettisia ja menetelmällisiä lähtökohtia, aineistoa sekä tutkimusprosessin vaihteita ja perustelen prosessin etenemiseen vaikuttaneita valintoja.

6.1 Laadullinen tutkimusote

Tämä tutkimus on toteutettu teoreettisten lähtökohtiensa sekä metodologisten valintojensa vuoksi laadullisella tutkimusotteella. Tutkimus nojautuu lähtökohdiltaan sosiaaliseen konstruktionismiin ja symboliseen interaktionismiin. Ensinnäkin jo tutkimuksen tehtävä tutkia perhekuvaa lastenelokuvissa perustuu ajatukseen siitä, että ihminen rakentaa käsitystään maailmasta sosiaalisesti vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa (Blumer 1969; Tynjälä 1999, 50–55), joihin yhtenä osana lastenelokuvat kuuluvat. Tällöin lastenelokuvien sisältämät perheen mallitarinat ymmärretään tutkimuksessa yhtenä merkittävänä tekijänä lasten perhekäsitysten ja perhekäyttäytymisen taustalla. Toiseksi tutkimuksen kohteena olevien perhe-representaatioiden nähdään olevan symboleita ja sosiaalisia tuotoksia, joiden merkitysten tulkinta tapahtuu myös vuorovaikutuksellisen prosessin myötä (Blumer 1969, 69; Tynjälä 1999, 54).

Sosiaalinen konstruktionismi ja symbolinen interaktionismi perustuvat näkemykseen, jonka mukaan todellisuus on sosiaalisesti konstruointia ja rakentuu ihmisille merkitysten ja tulkintojen kautta (Alasuutari 2011, 60). Tässä tutkimuksessa lastenelokuvat sosiaalisina tuotoksina nähdään kulttuuriaan ja todellisuutta kuvaavina. Elokuviin perhe-representaatiot ovat kuitenkin tulkintoja, jotka heijastavat vain yhtä kuvaa todellisuudesta, joten tällä tutkimuksella saavutettu tieto on myös vain yksi näkökulma todellisuuteen. Näin ollen tutkimus perustuu sosiokonstruktionistiseen ja relativistiseen näkemykseen siitä, että yhden absoluuttisen ja objektiivisen totuuden sijaan on olemassa useita totuuksia, jolloin tutkimuksella voidaan tavoittaa subjektiivista tietoa tutkitusta ilmiöstä (Patton 2002, 96–98). Tällä tutkimuksella onkin mahdollista saavuttaa vain tiettyjen elokuvien sisältämiä näkökulmia perheeseen ja perhe-elämään, vaikkakin sosiaalisina konstruktiona näiden näkökulmien nähdään omalta osaltaan kuvaavaan todellisuutta ja antavan todellisuudesta tietoa.

Metodologiselta lähtökohdiltaan tämä tutkimus nojautuu hermeneutiikkaan, sillä analyysi perustui perhe-representaatioiden merkitysten tulkintaan. Se, mitä perhe-representaatiot elokuvassa merkitsevät, riippuvat siitä kulttuurisesta kontekstista, jossa representaatiot on luotu ja jossa ne tulkitaan. Tässä tutkimusprosessissa muodostetut tulkinnat perhekuvasta perustuvat siis tutkijan omiin havaintoihin ja valintoihin, joita tutkijan kulttuurinen viitekehys on osaltaan ohjannut. (Ks. Patton 2002, 113–115.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkija onkin instrumentti, joka on avainasemassa tiedon hankkimisessa ja tulkintojen muodostuksessa mittausvälineiden sijaan (Denzin & Lincoln 2011, 4; Patton 2002, 14). Laadullisen analyysin perustuessa merkitysten tulkintaan voidaan laadullisen tutkimuksen sanoa olevan aina tulkinnanvaraista (Denzin & Lincoln 2011, 6).

Tulkitsamalla perhe-esitysten merkityksiä tämän tutkimuksen tarkoituksena oli perhekuvan syvämpi ymmärrys, mikä nähdäänkin ominaisena laadullisen tutkimuksen lähtökohdille ja tavoitteille (Denzin & Lincoln 2011, 4; Patton 2002, 14). Laadulliselle tutkimukselle on myös luonteenomaista, että aineistoa tarkastellaan kuvailevasti, yksityiskohtaisesti ja monista näkökulmista (Alasuutari 2011, 83–89), minkä vuoksi myös tässä tutkimuksessa perhekuvaa lähestyttiin sen monimuotoisuuden vuoksi useasta näkökulmasta huomioiden myös lastenkulttuurille ja elokuvailmaiselle ominaiset piirteet.

Laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan tässä tutkimuksessa oli tavoitteena pyrkiä suuren aineiston pintapuolisen analyysin sijaan pienemmän aineiston perusteellisempaan analyysiin (ks. Patton 2002, 14).

Tutkimukseni aineisto koostui lastenelokuvista, jolloin käytin tutkimuksessa niin sanottua valmista aineistoa. Analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysia, sillä se soveltuu valmiin aineiston (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103) ja elokuvien osalta niiden audiovisuaalisten esitysten analysoimiseen (Bell 2001, 15; Seppänen 2005, 146–147). Sisällönanalyysissa aineiston tietoa pyritään järjestämään tiiviiseen muotoon. Tutkija työstää aineistoa aktiivisesti loogisen päättelyn avulla pilkkoen aineistoa osiin ja kooten sekä käsitteellistäen aineiston tiedon tutkimusaiheen kannalta jälleen uudeksi loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.)

Tässä tutkimuksessa analysoin aineistoa sekä aineistolähtöisesti että teoriaohjaavasti tutkimuskysymyksistä riippuen. Sekä aineistolähtöisessä että teoriaohjaavassa analyysissä aineistoa lähestytään sen omilla ehdoilla, mutta kun aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet luodaan aineiston pohjalta, verrataan teoriaohjaavassa analyysissä puolestaan lopputulosta sopiviksi katsottuihin valmiisiin teorioihin ja käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Lisäksi käytin analyysin osana niin sanottua temaattista analyysia, joka Suorannan (2010) mukaan soveltuu hyvin elokuvien sisältämien maailmaa kuvaavien ilmiöiden tutkimiseen. Temaattisessa analyysissä keskitytään elokuvallisten ansioiden ja elementtien sijaan elokuvan todellisuutta rakentaviin sisältöihin ja merkityksiin. (Suoranta 2010, 299.)

Sisältöä analysoidessa tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä ohjaavat sitä, mihin aineistossa kiinnitetään huomiota ja mitä sieltä poimitaan (Patton 2002, 436). Toisaalta laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkimussuunnitelma ja -tehtävä tarkentuvat tutkimuksen edetessä (Mason 2002, 19), mikä tuli esille myös tässä tutkimuksessa: vasta aineistoon tutustuttuani pystyin muodostamaan käsityksen siitä, millaisiin tutkimuskysymyksiin aineistosta on mahdollista saada vastauksia. Näin ollen aineisto vaikutti myös teoreettisen viitekehyksen tarkentumiseen tutkimustehtävää vastaavaksi. Seuraavaksi kuvaankin tutkimuksen aineistoa ja prosessia, jolla aineisto tähän tutkimukseen valikoitui.

6.2 Aineistona lastenelokuvat

Tutkimuksessani aineistona toimivat lastenelokuvat, sillä tutkimusta aloittaessani lastenelokuvat kuuluivat lastenohjelmien ohella alle kouluikäisten lasten käytetyimpiin mediavälineisiin (mm. Suoninen 2011, 16–19). Näin ollen lastenelokuvat ovat keskeinen osa myös lasten arjen kasvuympäristöä. Vaikka lapset katsovat lastenelokuvia sekä televisiosta että videotallenteilta, päätin hankkia elokuvat videovuokraamon vuokratuimpien elokuvien tilastojen perusteella, jotta saisin aineistoksi mahdollisimman suosittuja ja katsottuja lastenelokuvia. Lisäksi videovuokraamon tilastojen kautta saavutin uusia elokuvia, mikä vastasi myös tutkimukseni tarkoitusta saada mahdollisimman ajankohtaista tietoa siitä, millaista kuvaa perheestä lasten mediakulttuurissa nykyään esitetään.

Aluksi selvitin internetin välityksellä Suomessa toimivien videovuokraamoiden tilastoja vuokratuimmista elokuvista. Videovuokraamo Video Filmtown Oy osoittautui vastaamaan parhaiten tämän tutkimuksen tarpeita, sillä ainoana videovuokraamona Filmtownissa pidettiin erikseen listaa vuokratuimmista lastenelokuvista. Filmtownin lastenelokuvien top 10 -listaa päivitettiin viikoittain, joten päätin hankkia tutkimukseni aineiston seuraamalla tätä listaa kuukauden ajan ja ottaa tutkimukseen ne elokuvat, jotka olivat vuoden 2013 syyskuun aikana tällä kymmenen vuokratuimman lastenelokuvan listalla. Tutkimusaineisto rajautui joko kaikenikäisille (S) tai yli kolmevuotiaille (K-3) sallittuihin elokuviin sen vuoksi, että tarkoitukseni oli tutkia perhekuvaavaa varhaislapsuuden mediaympäristössä. Tosin, tällä perusteella tutkimukseni aineistoksi kuitenkin valikoitui vain kaikenikäisille lapsille sallittuja elokuvia.

Kaikenikäisille sallitut elokuvat, jotka olivat syyskuussa 2013 kymmenen vuokratuimman lastenelokuvien joukossa, olivat *Ella ja kaverit*, *Helinä-keiju ja siipien salaisuus*, *Risto Räppääjä ja viileä Venla*, *Röllä ja kultainen avain*, *Monster High Tupla: Perjantai-illan kauhua* ja *Yliluonnollinen ystävänpäivä* sekä *Monster High: Monsterit määrää*. Koska elokuvien koodaaminen osoittautui hyvin työlääksi ja aikaa vieväksi, rajasin tutkimusaineistoani pro gradu -tutkielman laajuutta vastaavammaksi, jolloin jätin aineiston ulkopuolelle top 10 -listojen kaksi huonoiten sijoittunutta elokuvaa: *Monster High: Monsterit määrää* sekä *Risto Räppääjä ja viileä Venla*. (ks. Liite 1.) Rajaamalla aineis-

ton kokoa mahdollistin tavoitteeni tehdä perusteellisemmän analyysin, kun taas suuremmalla aineistolla analyysi olisi jäänyt pintapuolisemmaksi (ks. Patton 2002, 14).

Tutkimusaineistoni koostui lopulta yhteensä viidestä elokuvasta, joista kuitenkin kaksi elokuvaa (*Monster High: Perjantai-illan kauhua* sekä *Yliluonnollinen ystävänpäivä*) kuuluivat samaan sarjaan. Päätin ottaa molemmat elokuvat aineistoon sen vuoksi, että yhteiskestoltaan ne vastasivat suunnilleen muiden aineiston elokuvien yksittäistä kestoja ja perhekuvan osalta kumpikin elokuva antoi toisiinsa verrattuna erilaista aineistoa. Kokonaiskestoltaan tämän tutkimuksen aineisto oli yhteensä 5 tuntia 23 minuuttia. Osan tutkimuksen elokuvista ostin ja osan sain lainattua tuttavilta, mutta joka tapauksessa kaikki aineiston lastenelokuvat olivat käytössäni tutkimusprosessin loppuun asti. Tällä tavoin mahdollistin sen, että pystyin tarvittaessa palaamaan alkuperäiseen aineistoon analyysin eri vaiheissa.

Aineiston lastenelokuvat vaihtelivat sen mukaan, kuinka paljon ja miten merkityksellisessä osassa esimerkiksi juonessa tai päähenkilöiden elämässä oli tutkimustehtäväni kannalta oleellista perheasiaa. Seuraavaksi kuvaan yksitellen ja pääpiirteittäin analysoitujen elokuvien perustietoja sekä tutkimuksen kannalta oleellisen perheasian osuutta elokuvissa.

Ella ja kaverit on vuonna 2012 tuotettu suomalainen elokuva, jonka on ohjannut Taneli Mustonen ja käsikirjoituksesta ovat vastanneet Alekski Hyvärinen sekä Timo Parvela. Elokuva perustuu vuonna 2008 julkaistuun *Ella ja Äf Yksi* -kirjaan. Elokuvan tarinassa Ella päättää ystäviensä ja opettajansa kanssa pelastaa formularadan alle jäävän kyläkoulunsa. Yhteisiin talkoisiin ja koulun pelastamiseen osallistuvat myös lasten vanhemmat. Yhteisvoimin he saavat viivytettyä koulun purkua, jolloin formularataa suunnitteleva Isä Yksi uhkaa koulun sijaan purkaa lasten, opettajan sekä heidän perheidensä kodit rakentaakseen formularadan niiden tilalle. Kotien ja koulun pelastamiseksi lapset haastavat Isä Yhden ja hänen poikansa Äf Yhden formulakilpailuun. Monien juonenkäänteiden jälkeen koulu ja kodit onnistutaan pelastamaan.

Helinä-keiju ja siipien salaisuus, alkuperäiseltä nimeltään *Tinker Bell and the Secret of the Wings* on tuotettu USA:ssa vuonna 2012. Elokuvan jakelija on Walt Disney Pictures ja sen ovat ohjanneet Roberts Gannaway ja Peggy Holmes. Elokuva kuuluu Disney Fairies -tuotemerkkiin ja sen päähenkilö Helinä-keiju on peräisin Peter Panista.

Elokuva on tarina sisaruudesta ja ystävydestä. Tarinassa Helinä rikkoo Keijupoukaman sääntöjä ja menee Talvimetsään, jossa hän tapaa Talvililjan. Helinä ja Talvililja paljastuvat siskoksiksi, mikä saa heidät hyvin iloisiksi. He haluavat olla yhdessä, mutta Helinän siivet eivät kestä Talvimetsän kylmää ja Talvililja ei puolestaan pysty olemaan Keijupoukaman lämmössä. He kuitenkin päättävät olla yhdessä vaaroja uhmaten, minkä vuoksi koko Keijupoukama joutuu vaaraan. Talvimetsän keijut saapuvat pelastamaan Keijupoukaman. Lopulta keijut keksivät keinon, miten talven ja kesän keijut voivat olla yhdessä.

Aineiston **Monster High** -elokuvat on tuotettu USA:ssa vuonna 2012, ohjaajinaan Dustin Mckenzie ja Steve Sacks. Jakelija on Universal Pictures. Elokuvat perustuvat yhdysvaltalaisen Garret Sanderin ja Kelly Rileyn luomaan muotinuukkesarjaan, jonka nukkehahmot ovat saaneet ideansa hirviö- ja kauhuelokuvista. Molempien elokuvien tarinat sijoittuvat kouluun:

Perjantai-illan kauhua -elokuvassa koulu alkaa voida pahoin menetettyään vaakunan koulun luistelujoukkueen tappion vuoksi. Kilpailussa joukkueen kapteeni loukkaantuu, eikä joukkue enää pysty jatkamaan kilpailua. Kapteenin tyttöystävä ja sisko ystävineen ovat huolissaan koulun tilanteesta ja päättävät pelastaa koulun perustamalla oman joukkueen, joka onkin ensimmäinen tyttöjoukkue kyseisessä lajissa. Vaikeuksien kautta tyttöjoukkue onnistuu voittamaan, saamaan vaakunan takaisin ja pelastamaan koulun.

Yliluonnollinen ystävänpäivä -elokuvassa Draculauralla on syntymäpäivä ja hänen ystävänsä päättävät pitää hänelle syntymäpäiväjuhlat. Yksi koulun oppilas päättää pilata suunnitelmat ja juonii paikalle Draculauran entisen poikaystävän, joka yrittää hurmata ja lumota Draculauran saadakseen hänen sydämen kokoelmiinsa. Draculauran ystävät ja poikaystävä huolestuvat tilanteesta ja päättävät pelastaa Draculauran ja onnistuvat siinä lopulta monien käännteiden jälkeen. Tarinassa käsitellään ihastumista, seurustelua ja ikuista rakkautta.

Rölli ja kultainen avain on vuonna 2012 tuotettu suomalainen elokuva, jonka on ohjannut ja käsikirjoittanut Taavi Vartia. Jakelijana on Nordisk Film. Elokuva on kertomus ystävydestä Rölli-vanhuksen ja pienen Juurakko-tytön välillä. Rölli ja Juurakko ovat tulleet salaa kiellettyyn Röllikylään, jossa Rölli kertoo Juurakolle entisen kotinsa, Röllikylän tarinaa ja kaipuustaan palata kylään, joka on nyt ilkeän Tirehtöörin hallussa. Röllin kerrottua tarinansa Tirehtööri tulee Röllikylään suunnittelemaan kylän polttamis-

ta, jolloin Juurakko ja Rölli muiden ystäviensä avustamana kehittävät juonen, jolla kylä saadaan pelastettua. Yhteisvoimin he pelastavat kylän ja saavat Tirehtööriltä kylän avaimen takaisin, jolloin röllit pääsevät palaamaan kaivattuun kotiinsa.

6.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi tapahtuu vaiheittain, ja sen voidaan nähdä alkavan jo ensilukemisesta lähtien ja jatkuvan koko tutkimusprosessin ajan (Patton 2002, 436). Aloitin analyysin katsomalla lastenelokuvia ja kirjaamalla ylös muistiinpanoja elokuvien perheisisältöjen ensivaikutelmista. Näiden muistiinpanojen avulla muodostin alustavan käsityksen siitä, mitä kerrottavaa perhekuvasta aineisto sisälsi ja millaisin kysymyksiin aineistosta voisi saada tutkimustehtävän kannalta oleellista tietoa. Tässä vaiheessa tarkensinkin alustavia tutkimuskysymyksiäni ensimmäisen kerran.

Kun olin tutustunut elokuviin ja saanut yleiskäsityksen niissä käsitellyistä perhe-elämään liittyvistä teemoista, aloitin aineiston järjestämisen analysoitavaan muotoon. Jotta sain aineistossa käsitellyn perheasian kirjattua järjestelmällisesti ylös, suunnittelin koodausrunгон. Muodostin koodausrunгон sekä tutkimustehtäväni että perehtymäni tutkimuskirjallisuuden (ks. Herkman 2002, 85–116; Iedema 2001) avulla huomioidakseni elokuvien multimodaaliset ilmaisukeinot. Testasin tätä koodausrunkoa yhteen elokuvaan ja tarkastelin, millaisissa elokuvallisissa elementeissä perhekuva koodausrun-gossa esiintyi. Lopullinen koodausrunko (Liite 2) muodostui siten, että jätin siitä pois ne elementit, joissa perhettä ei kuvattu ja järjestin tarpeelliset elementit tutkimuskysymysteni kannalta selkeään järjestykseen. Tämän koodausrunгон avulla kirjoitin ylös elokuva-aineiston perheisisällön Word-asiakirjatiedostoiksi.

Kun olin katsonut kaikki elokuvat, tehnyt niistä alkumuistiinpanot ja järjestänyt aineiston koodausrunгон avulla analysoitavaan muotoon, tarkensin jälleen tekemieni huomioiden ja yleiskäsityksen pohjalta tutkimustehtävää ja -kysymyksiä vastaamaan niitä asioita, joita aineisto perhekuvaan liittyen sisälsi. Tämän jälkeen keskityin tutkimuskysymyksiin yksi kerrallaan ensiksi pelkistäen aineistoa, eli muutin perheisisältöä koskevan aineiston tiiviimpään muotoon karsimalla aineistosta pois tutkimuksen kannalta epäolennaisen informaation. Pelkistämisen jälkeen aloitin aineiston klusteroinnin, jolla tar-

koitetaan aineiston ryhmittelyä, luokittelua ja tyypittelyä aineiston samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien mukaan. Klusterointi jatkui niin pitkään, että sain muodostettua tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon teoreettisiksi käsitteiksi. Tätä vaihetta kutsutaan abstrahoinniksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–111.) Seuraavaksi kuvaan analyysin etenemistä tutkimuskysymyksittäin.

Ensimmäistä tutkimuskysymystä lähestyin poimimalla koodatuista elokuvista kaikki elokuvissa esiintyneet henkilöt ja lisäksi maininnat perhesuhteista ja perheistä. Henkilöiden osalta päädyin ottamaan analyysiin pelkästään sellaiset henkilöt, joita elokuvissa esitettiin enemmän ja joiden toiminnalla oli merkitystä elokuvan juonessa. Näin ollen sivuun jäi sellaisia henkilöitä, jotka olivat taustalla muutamissa kohtauksissa, mutta joista ei ollut saatavilla muuta informaatiota. Tällaisia henkilöitä oli kaikissa elokuvissa ja niitä voisi kuvata sanalla "joukko". Joukkoja esiintyi esimerkiksi yleisönä, koululaisina ja sirkusväkenä. Tässä vaiheessa yhdistin Monster High -elokuvien henkilöt ja maininnat yhdeksi tiedostoksi, jotta samat henkilöt eivät tulisi analyysiin kahta kertaa.

Seuraavaksi tarkastelin, keiden henkilöiden välillä oli perhesuhteita tai ketkä asuivat samassa kodissa. Näiden suhteiden avulla ryhmittelin henkilöt perheiksi, minkä jälkeen nimesin henkilöiden asemat perheissä. Asemien ja perheiden rakenteiden perusteella luokittelin perhekokoonpanot ja nimesin niiden perhemuodot. Jos perhemuodolle oli jo valmiiksi olemassa perhemuodon käsite, käytin sitä, mutta jos valmiita käsitteitä ei ollut, nimesin perhemuodon sitä mahdollisimman paljon kuvaavalla käsitteellä. Listasin elokuvissa esiintyneet perhemuodot ja sen, kuinka monta kyseistä perhemuotoa elokuvassa esiintyi. Tähän asti luokittelu tapahtui kunkin elokuvan osalta omissa tiedostoissaan.

Yhdistin elokuvien perhemuoto-listat samaan tiedostoon. Seuraavaksi luokittelin perhemuotoja jälleen niiden samankaltaisuuksien ja eroavuuksien pohjalta. Lopulta jaoin perhemuodot kolmeen pääluokkaan perheiden sukupolvirakenteiden perusteella. Kun olin luokitellut perhemuodot, tarkastelin ja vertailin sekä perhemuotojen pääluokkien että perhemuotojen esiintymistä aineiston eri elokuvissa. Aineiston lastenelokuvat olivatkin jaettavissa kahteen ryhmään, yhteisö- ja pienperhe-elokuvat, sen mukaan, mitkä perhemuodoista ja perhemuotojen pääluokista olivat elokuvissa edustettuina.

Koska ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysissä olin jo selvittänyt, millaisia suhteita elokuvien henkilöiden välillä oli, hyödynsin tietoja myös **toisen tutkimuskysymyksen analyysissä**. Toisin kuin ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysissä yhdistin henkilöt perhesuhteiden perusteella perhe-kokoonpanoiksi, toisessa tutkimuskysymyksessä keskityin vain kahden henkilön välisiin perhesuhteisiin. Listasin ylös kaikki elokuvissa esiintyneet kahden henkilön väliset perhesuhteet ja nimesin ne suhteiden osapuolten asemien perusteella. Näin ollen yksi henkilö saattoi tulla aineiston perhesuhteiden listaan useamman kerran. Esimerkiksi ydinperheen isä, jolla oli niin vaimo, tytär kuin poikakin, tuli merkityksi perhesuhteiden listaan kolme kertaa, sillä isällä oli mies-vaimosuhte, isä-tytärsuhte sekä isä-poikasuhte.

Kun olin listannut kaikkien elokuvien perhesuhteet omissa tiedostoissaan, yhdistin tiedostot ja aloin tarkastella perhesuhteiden ominaisuuksia, joiden pohjalta pystyisin ryhmittelemään perhesuhteita. Ensimmäiseksi keskityin suhteiden sukupolvirakenteisiin, ja lopulta luokittelu tapahtui sillä perusteella, olivatko suhteiden osapuolet toisilleen sukua. Näin ollen perhesuhteet muodostivat kaksi pääluokkaa, sukulaissuhteet ja ei-sukulaissuhteet, joista sukulaissuhteiden alaluokat perustuvat perhesuhteiden sukupolvirakenteisiin. Ei-sukulaissuhteiden osalta tarkastelin, mikä on suhteen osapuolia yhdistävä tekijä, jolloin yhdeksi alaluokaksi muodostui parisuhteet. Niille ei-sukulaissuhteille, jotka eivät olleet parisuhteita, oli yhteistä yhdessä asuminen, minkä vuoksi toiseksi alaluokaksi muodostui asumissuhteet.

Seuraavaksi päätin tarkastella ja tyypitellä tarkemmin, millaisia perheenjäsenten väliset suhteet olivat, minkä vuoksi minun oli siirryttävä analysoimaan koodausrunkoon kirjaamaani laajempaa aineistoa. Koska myös kolmannessa tutkimuskysymyksessä käytin koodausrunkoa kokonaisuudessaan aineistona, tein toisen tutkimuskysymyksen suhdetyypittelyä ja kolmannen tutkimuskysymyksen analyysia aluksi yhtäaikaaisesti. Analyysin loppuvaiheessa tarkastelin perhesuhteita kuvaavia asioita ja tyypittelin ne perhesuhteet, joista elokuva-aineistossa oli saatavilla informaatiota. Osa elokuvien henkilöistä esiintyi elokuvissa vain maininnan tasolla ja osa suhteista vain taustalla, joten vain muutamia elokuvien perhesuhteita oli mahdollista tyypitellä ja muodostaa niistä tarkempi kuvaus. Seuraavaksi esittelen, miten suhdetyypittelyn analyysi eteni osana kolmannen tutkimuskysymyksen analyysia.

Kolmannen tutkimuskysymyksen avulla tarkoituksena oli selvittää, millaisena perhe-elämä lastenelokuvissa näyttäytyy. Elokuviissa perhe-elämää esiintyi perheenjäsenten välisen toiminnan, henkilöiden rekvisiitan, sommitelman sekä elokuvissa käsiteltyjen yleisten aiheiden tasoilla. Tämän vuoksi kolmannen tutkimuskysymyksen sekä toisen tutkimuskysymyksen suhteiden analyysi eteni aluksi siten, että analysoin jokaisen edellä mainitun tason aineiston erikseen ryhmittelemällä ja luokittelemalla kunkin tason aineistoa niiden samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien perusteella. Koska toiminnan, rekvisiitan ja sommitelman tasojen aineistoissa oli myös perheiden ulkopuoliseen elämään liittyvää aineistoa, analysoin aluksi sekä perheen sisäiseen että perheen ulkopuoliseen elämään liittyvän aineiston. Vasta tämän jälkeen tarkastelin, mikä on nimenomaan perhe-elämälle tyypillistä ja perhe-elämää ilmentävää toimintaa, rekvisiittaa ja sommitelmaa.

Elokuvien *toiminnan analyysi* alkoi pelkistämällä toiminnan tason aineisto elokuvittain. Tämän jälkeen yhdistin elokuvien aineistot ja ryhmittelin toiminnat sen mukaan, missä suhteessa toiminta tapahtui. Tämän jälkeen luokittelin toimintoja muodostaen elokuvien toiminnan luokat, joita olivat tunteisiin liittyvä toiminta, tuki ja apu, käytöstapohin liittyvä toiminta, hoivan ja hellyyden jakaminen, henkilöiden arvosteleminen, auktoriteettiasemaan liittyvä toiminta, vastoinikäymiset, harrastukset ja vapaa-ajan vietto, kodin arjessa tapahtuva toiminta sekä perhe-elämän muutoksiin liittyvä toiminta. Tarkastelemalla näiden toimintojen ilmenemistä ja erityispiirteitä nimenomaan perheiden välisissä suhteissa muodostin perhe-elämän toiminnan teemat: perheen ja kodin kaipuu, perheen ihannointi, perheen ja kodin tärkeäksi kokeminen, perheenjäsenten toiminnan samankaltaisuus, sukupuolisuus perheenjäsenten toiminnassa, perhe-elämään liittyvät muutokset, perheen ulkopuolisiin tukeutumisen vaikeassa perhesuhteessa, perheen tuki ja perheeseen tukeutuminen hädässä, auktoriteettiaseman käyttäminen perheessä, hellyyden ja hoivan jakaminen sekä perustarpeiden täyttäminen ja kotitöiden tekeminen kotona.

Elokuvan *sommitelman analyysi* alkoi myös elokuvittain, minkä jälkeen yhdistin elokuva-aineistot ja ryhmittelin sommitelmat suhteittain. Luokittelin sommitelmat pitäen luokittelussa mukana sekä perheenjäsenten että perheen ulkopuolisten henkilöiden sommitelmat, minkä jälkeen tarkastelin, millainen sommitelma on tyypillistä nimenomaan perhesuhteissa. Näin sain selville perhe-elämän sommitelman teemat, joita olivat lähellä

esittäminen, kosketus ja läheisyys, perheenjäsenten samanlainen asento, esittäminen erillään yhteisen tehtävän äärellä, yhteisön johtajan esittäminen etumaisena.

Rekvisiitan analysointi alkoi myös erikseen elokuvittain listaamalla ylös elokuvien kaikkien henkilöiden rekvisiitat. Luokittelin rekvisiitat väreihin, vaatetukseen ja asusteisiin, oman kodin rekvisiittaan sekä tekemiseen. Tekemisen rekvisiitta oli jaettavissa työelämän, harrastusten ja kotona tekemisen rekvisiittaan ja siirsin nämä kaikki tekemisen rekvisiitan luokat tässä vaiheessa toiminnan luokkiin ja huomioin ne myös analysoidessani ja muodostaessani perhe-elämän toiminnan teemat. Seuraavaksi tarkastelin, miten värit, vaatetus sekä kodin rekvisiitta näyttäytyivät samaan perheeseen kuuluvilla henkilöillä. Ryhmiteltyäni rekvisiittaa perheittäin muodostin perhe-elämän rekvisiitan teemat: rekvisiitan samankaltaisuus, rekvisiitan sukupuolisuus sekä auktoriteettiaseman rekvisiitta.

Yleisten aiheiden tason muodostin koodausrungosta elokuvien vuorosanoissa käsitellyistä aiheista sekä havaitsemistani elokuvissa käsitellyistä asioista ja aiheista. Muista kolmannen tutkimuskysymyksen analyysin tasoista yleisten aiheiden taso erosi siten, että kaikki aineiston aiheet liittyivät perhe-elämään, kun taas muilla tasoilla analyysi alkoi sekä perheen että perheen ulkopuolisen elämän aineistolla. Ryhmittelin ja luokittelin aluksi yleisten aiheiden tason aiheita niiden samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien mukaan välillä nimeten yläkäsitteitä muodostamilleni ryhmille ja sitten taas jatkaen ryhmittelyä ja luokittelua. Lopulta perhe-elämän yleisten aiheiden tason teemoiksi muodostuivat perhesuhteiden ihannointi, perheiden ja kodin tärkeys, perheen tuki ja perheeseen tukeutuminen hädässä, perheen voima, perheenjäsenten samankaltaisuus, perhe muuttavana sekä perheeseen ja kotiin liittyvät haaveet ja kaipuu.

Kun olin analysoinut toiminnan, sommitelman, rekvisiitan sekä yleisten aiheiden tasot, yhdistin jokaisen tason teemat ja jatkoin analyysia ryhmittelemällä teemoja samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien mukaan. Näin muodostin viisi perhe-elämän pääteemaa, jotka ilmentävät sitä, millaisena perhe-elämä aineistoni lastenelokuvissa näyttäytyi. Nämä pääteemat olivat muuttuva perhe-elämä, perheen tärkeys, perheen tuki ja voima, perhesuhteiden kaipuu, hellyys ja läheisyys sekä samankaltaisuus ja perheenjäsenen asema perhe-elämässä.

7 PERHEMUOTOJEN, -SUHTEIDEN JA -ELÄMÄN REPRESENTAATIO

Lastenelokuvien perhekuva lähestyi perhemuotojen, perhesuhteiden sekä perhe-elämän näkökulmista. Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset, joista ensimmäisenä vuorossa ovat lastenelokuviissa esiintyneet perhemuodot. Toisessa alaluvussa esittelen, mitkä suhteet lastenelokuviissa esiintyvät ja millaisia enemmän esillä olleet perhesuhteet olivat tyyteiltään. Kolmannessa alaluvussa käsittelen perhe-elämän teemoja, jotka ilmentävät, millaisena perhe-elämä lastenelokuviissa näyttäytyi.

7.1 Perhemuodot

Tutkimuksen elokuvien henkilöt sekä maininnat perhesuhteista ja perheistä yhdistettiin perheiksi tarkastelemalla henkilöiden asumista sekä suhteita muihin henkilöihin. Näin ollen perheisiin kuuluviksi henkilöiksi luokiteltiin ne henkilöt, jotka ainakin joko asuivat yhdessä tai joiden välillä oli määriteltävissä jonkinlainen perhesuhde. Joidenkin henkilöiden osalta nämä molemmat kriteerit täyttyivät. Näiden kriteerien perusteella tutkimuksen lastenelokuviissa esiintyi sekä perheellisiä henkilöitä että yksineläjiä. Yksineläjät asuivat yksin eikä heillä ollut elokuvan informaation perusteella perhesuhdetta kehenkään toiseen henkilöön.

Sekä yksineläjien että perheellisten henkilöiden kokoonpanoja tarkasteltaessa oli löydettävissä yhteensä 10 erilaista perhemuotoa, joista *yksineläjät* muodostivat yhden perhemuodon. Kahdeksan perhemuodoista koostui *yhteisöistä*, *ydinperheistä*, *pariskunnista*, *yhden vanhemman perheistä*, *eroperheistä*, *sisarusperheistä*, *kämpäkaveruksista* sekä *seurustelupareista*. Näiden perhemuotojen lisäksi elokuvissa oli neljä perhettä, joissa oli sekä lapsia että vanhempia, mutta vanhempien ja osassa lapsienkaan määrää ei voinut tarkasti määrittää. Näin ollen tällaisista perheistä ei voinut tietää, olivatko ne ydinperheitä, yhden vanhemman perheitä vai perheitä, joissa oli vielä useampi vanhempi, joten niiden perhemuodon nimenä on *vanhempia ja lapsia*.

Perheiden sukupolvirakenteiden perusteella perhemuodot oli jaettavissa kolmeen pääluokkaan, joita olivat kahden sukupolven perheet, yhden sukupolven perheet sekä yhteisöt (ks. taulukko 1). *Kahden sukupolven perheisiin* kuuluivat ne perhemuodot, joissa oli sekä vanhempia että lapsia. Ne perhemuodot, joissa oli pelkästään joko lapsia tai aikuisia, kuuluivat puolestaan *yhden sukupolven perheisiin*. *Yhteisöissä* eli kaiken ikäisiä henkilöitä: niin lapsia, nuoria, aikuisia kuin vanhuksiakin. Asukkaiden välillä esiintyi muutamia yhden sukupolven perhesuhteita, kuten sisarusuhteita, seurustelusuhteita ja kämpäkaverisuhteita, mutta muuten yhteisöjen sukupolvirakenteita ei pystynyt määrittämään. Näin ollen yhteisöt muodostavat perhemuotojen pääluokista yhden luokan.

TAULUKKO 1 Perhemuodot elokuvittain sukupolvirakenteiden perusteella

	Ella ja kaverit	Monster High	Rölli	Helinä-keiju
Kahden sukupolven perheet	ydinperhe 3 vanhempia ja lapsia 4 yhden vanhemman perhe 2 eroperhe 1	yhden vanhemman perhe 3		
Yhden sukupolven perheet	yksineläjä 22 pariskunta 1	yksineläjä 23 seurustelupari 8 sisarukset 2	seurustelupari 1 yksineläjä 1	seurustelupari 3 sisarukset 2 kämpäkaverukset 1
Yhteisöt			yhteisö 5	yhteisö 2

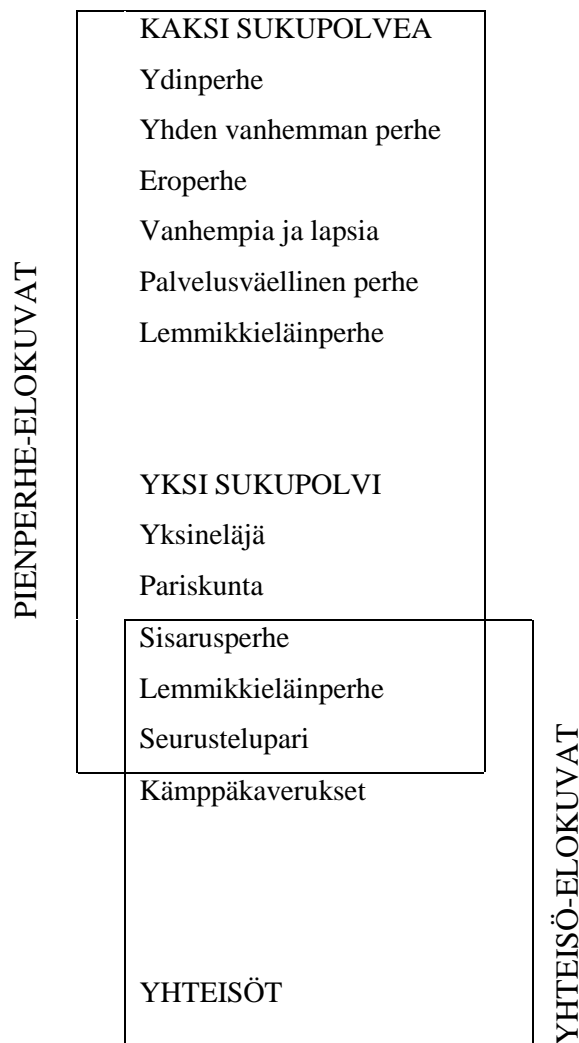
Kahden sukupolven perheitä elokuvissa olivat ydinperhe (3), yhden vanhemman perhe (5), vanhempia ja lapsia (4) sekä eroperhe (1). Yhden vanhemman perheille oli ominaista, että niihin kuuluivat joko isä ja tytär tai äiti ja poika. Eroperheen äiti ja poika asuivat yhdessä, mutta poika oli välillä myös isänsä luona. Kahden sukupolven perheisiin saat-

toi kuulua myös palvelijoita ja lemmikkejä. Palvelusväellisiä perheitä olivat yksi ydinperhe sekä yksi yhden vanhemman perhe. Lemmikkieläimiä kahden sukupolven perheistä oli ainoastaan eroperheessä.

Yhden sukupolven perheitä olivat yksineläjät (46), pariskunnat (1), seurusteluparit (12), sisarukset (4) sekä kämppäkaverukset (1). Näistä perheistä yksineläjät elivät pääosin yksin; ainoastaan kahdella yksineläjällä oli lemmikki seuranaan. Lemmikkejä oli myös elokuvien ainoalla pariskunnalla. Sisarukset olivat perhemuoto, jossa lasten vanhempia ei esiintynyt edes maininnan tasolla. Kämppäkavereista muodostuva perhe koostui kahdesta kaveruksesta, jotka elivät yhteisessä kodissa. Seurusteluparit on luettu tässä tutkimuksessa yhdeksi perhemuodoksi sen vuoksi, että niitä esiintyi elokuvissa melko paljon ja ne erottuivat henkilöiden välisistä suhteista nimenomaan sen vuoksi, että ne olivat perheenomaisia läheisiä suhteita. Joka tapauksessa, yhden sukupolven perheitä elokuvissa oli selvästi eniten ja erityisesti yksineläjiä oli runsaasti.

Perhemuodoista yhteisöille (7) oli ominaista, että runsas määrä henkilöitä asui omassa asunnossa, mutta yhteisöön he kutsuivat kodiksi. Yhdessä yhteisössä kaksi ystävää elivät yhteisessä asunnossa (kämppäkaverukset), mutta he kuuluivat silti myös suurempaan yhteisöön. Kahdella yksittäisellä yhteisön asukkaalla oli oma lemmikki. Lähemmistä perhesuhteista muodostuvia perhemuotoja yhteisöissä määritettiin myös siskosten ja seurusteluparien välillä. Yhteisöiden seurustelupareille ja yksille siskoksille oli kuitenkin ominaista että niiden osapuolet kuuluivat keskenään eri yhteisöihin.

Kuten taulukosta 1 voi havaita, tutkimuksen neljä lastenelokuvaa jakautuvat kahteen ryhmään sen mukaan, millaisia perhemuotoja ja mitä perhemuotojen pääluokkia elokuvissa esiintyi. *Monster High* sekä *Ella ja kaverit* -elokuvissa esiintyi sekä kahden että yhden sukupolven perhemuotoja, mutta ei yhtään yhteisöjä. Elokuvissa *Rölli ja kultainen avain* sekä *Helinä-keiju ja siipien salaisuus* oli puolestaan yhteisöjä sekä yhteisöjen sisällä muutamia pienempiä yhden sukupolven perhemuotoihin luokiteltavia kokoonpanoja. Näin ollen tutkimuksen elokuvat on jaettavissa yhteisöelokuvaan sekä pienperhe-elokuvaan. Tätä jakoa kahteen ryhmään havainnollistetaan kuviossa 1.

KUVIO 1 Perhemuodot pienperhe- ja yhteisöelokuviissa

Yhteisöelokuville on ominaista, että elokuvien henkilöt kuuluivat johonkin yhteisöön. Poikkeuksena oli Röllin ja kultainen avain -elokuvan yksi yksineläjäksi luokiteltu henkilö, joka esiintyi elokuvassa kerrotussa tarinassa (ks. taulukko 1). Lisäksi yhteisöelokuviissa ei esiintynyt yhtään kahden sukupolven perheitä, vaan tarkemmin henkilöiden välisiä perhesuhteita määritettiin vain sisarusten, seurusteluparien ja kämpäkaverusten osalta. Silti jokainen näistä henkilöistä, joilla oli myös läheisempi perhesuhde jonkin toisen hahmon kanssa, kuului myös johonkin yhteisöön. (Ks. kuvio 1.)

Pienperhe-elokuviissa esiintyi ainoastaan kahden ja yhden sukupolven luokkiin kuuluvia perhemuotoja, joissa suurin osa perheenjäsenten välisistä perhesuhteista oli määriteltävissä. Yhden sukupolven perheistä ainoastaan kämpäkaveruksia ei esiintynyt pienper-

he-elokuvissa. (Ks. kuvio 1.) Pienperhe-elokuville oli tyypillistä yksineläjien runsaus, joita elokuvissa oli selvästi muita perhemuotoja enemmän (ks. taulukko 1).

Kuten edellä käy ilmi, elokuvissa esiintyneille perhemuodoille oli ominaista, että ne menevät osittain päällekkäin, sillä jotkut henkilöt kuuluivat useampaan perhemuotoon. Tällaisia olivat kaikissa elokuvissa seurusteluparit ja yhteisö-elokuvissa sisarukset ja kämpäkaverukset. Esimerkiksi Helinä-keiju ja siipien salaisuus -elokuvan siskokset kuuluivat eri yhteisöihin. Vaikka siskokset selvästi muodostivat oman pienemmän sisarusperheen, eivät he kuuluneet toistensa yhteisöperheisiin.

Perheiden kokoonpanosta kaikki henkilöt eivät olleet elokuvissa varsinaisesti nähtävillä, vaan osa esiintyi pelkästään maininnan tasoilla. Perhemuotojen analyysiin on otettu sellaiset mainitut henkilöt, jotka elokuvien informaation perusteella kuuluivat perheen elämään. Esimerkiksi moni perheiden isistä esiintyi vain mainintoina, mutta heidät on laskettu perheisiin sen vuoksi, että näiden isien lapset kertoivat, että heillä on isät. Maininnan tasoilla esiintyi myös kaksi sukulaista, joita olivat Ella ja kaverit -elokuvassa täti ja Monster High: Perjantai-illan painajainen -elokuvassa isoäiti. Tätiä ja isoäitiä ei kuitenkaan ole laskettu perhemuotojen analyysiin, sillä ne mainittiin vain kerran ja aineiston perusteella näistä henkilöistä ei voinut sanoa muuta, kuin että he kuuluvat tai ovat jossain vaiheessa kuuluneet sukuun, mutta eivät ole muuten läsnä perheiden elämässä. Nämä maininnat on kuitenkin laskettu mukaan perhesuhteisiin, joita käsittelen seuraavaksi.

7.2 Perhesuhteet ja suhdetyypit

Toisessa tutkimuskysymyksessä keskityttiin siihen, millaisia perhesuhteita lastenelokuviissa esiintyi. Elokuvissa esiintyi kahdenlaisia perhesuhteita: suhteita, joissa osapuolia yhdisti sukulaisside, sekä suhteita, joiden osapuolet eivät olleet sukua toisilleen. Näin ollen perhesuhteet oli jaettavissa kahteen pääluokkaan, joita ovat sukulaissuhteet ja ei-sukulaissuhteet (taulukko 2).

TAULUKKO 2 Lastenelokuvien perhesuhteiden luokat

sukulaissuhteet	ei-sukulaissuhteet
vanhempi-lapsi-suhteet: äiti-tytär äiti-poika isä-tytär isä-poika	parisuhteet: mies-vaimo seurustelusuhde entinen parisuhde
sisarusuhteet: siskokset veljekset sisko-veli	asumissuhde: kämpäkaverisuhde palvelussuhde omistaja-lemmikki yhteisösuuhde
muut sukulaiset: isoäiti täti	

Sukulaissuhteet jakautuvat kolmeen alaluokkaan, joita ovat vanhempi-lapsisuhteet, sisarusuhteet sekä muut sukulaiset (ks. taulukko 2). Elokuviissa *vanhempi-lapsisuhteista* edustettuina olivat äiti-tytär-, äiti-poika-, isä-tytär- ja isä-poikasuhteet. Näistä suhteista selvästi eniten oli äiti-poika- sekä isä-tytärsuhteita. Lisäksi erityisesti Ella ja kaverit - elokuvassa esiintyi paljon lapsia, joiden vanhempien, sekä vanhempia, joiden lapsien määrää sekä sukupuolta ei voinut määrittää. *Sisarussuhteita* elokuvissa esiintyi sekä siskosten, veljesten että siskon ja veljen välillä tasaisesti. *Muut sukulaiset* koostuivat isoäidistä ja tädistä, joista molemmat tulivat esille vain kerran mainintana.

Ei-sukulaissuhteet koostuivat kahdesta alaluokasta: parisuhteet sekä asumissuhteet. *Parisuhteiden* alaluokkaan kuuluivat mies-vaimo-, seurustelu- sekä entiset parisuhteet. Parisuhteista selvästi eniten elokuvissa esiintyi seurustelusuhdeita, joita oli yhteensä 12, kun taas mies-vaimosuhteita oli kaksi ja entisiä parisuhteita yksi. Kaikille parisuhteille oli yhteistä, että niissä osapuolet olivat mies ja nainen. *Asumissuhteisiin* kuuluivat ne suhteet, joissa henkilöiden välinen perhesuhde muodostui yhteisestä kodista. Näitä suhteita aineiston elokuvissa olivat yhteisösuhteet, kämpäkaverisuhteet, palvelussuhteet sekä lemmikin ja omistajan väliset suhteet. Yhteisöt muodostuivat elokuvissa niin suurista henkilömääristä, ettei yhteisösuhteiden määrää voinut tarkasti määrittää, mutta yhteisösuhteita joka tapauksessa oli asumissuhteiden alaluokassa ja koko aineistossa selvästi eniten.

Perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta elokuvissa esitettiin vain muutamien perhesuhteiden osalta. Enemmän esillä olleista perhesuhteista oli saatavilla enemmän aineistoa ja

siten myös enemmän informaatiota kuin sellaisista perhesuhteista, joista toinen tai molemmat jäsenet esiintyivät vain mainintoina tai taustahenkilöiden roolissa. Elokuviissa enemmän esillä olleet suhteet olivat vuorovaikutukseltaan tyyпитeltävissä neljään suhdetyyppiin: *toista myötäileviin, kaverillisiin ja tasaisiin, vaikeisiin* sekä *ristiriitaisiin mutta välittäviin suhteisiin*. Seuraavaksi esittelen näihin suhdetyyppeihin kuuluneet perhesuhteet ja kuvailen, millaisina nämä suhteet elokuvissa näyttäytyivät.

Toista myötäilevä suhdetyyppi. Mies-vaimo- sekä palvelussuhteet kuuluivat toista myötäileviin suhteisiin. *Miehen ja vaimon* välisessä suhteessa vaimolla oli miestä suurempi sananvalta. Vaimo määräsi ja teki päätökset, joihin mies myöntyi usein sanomatta vaimolleen vastaan, vaikka hän olisikin ollut asioista eri mieltä. Mies näyttäytyi vaimonsa tukijana, sillä hän suojeli vaimoan pistäen jopa henkensä alttiiksi. Mies ja vaimo esitettiin myös samankaltaisina, sillä heillä oli samanlaisia harrastuksia ja samankaltaisia vaatteita.

Palvelussuhteessa isännällä oli sananvalta, joka ilmeni tiukoin käskyin ja määräyksin, joita palvelija toteutti. Jos palvelija tiesi isäntänsä käskyn toteuttamisen olevan haitaksi isännälleen, hän yritti vastustaa isännän toiveita. Isäntä kuitenkin keskeytti nopeasti nämä vastalauseet eikä antanut palvelijan kertoa asiaansa. Jos isännän keskeytyksestä huolimatta palvelija jatkoi vastustamista, kärjistyi tilanne nopeasti riitelyksi ja isännän palvelijalleen kohdistamiksi toruiksi ja paheksunnaksi, jolloin palvelija lopetti vastustamisen. Näin ollen palvelija myötäili isäntäänsä, vaikka olisi itse tiennyt olevansa asiassa oikeassa.

Kaverillinen ja tasainen suhdetyyppi. Kaverillisissa ja tasaisissa suhteissa ei ollut riitoja eikä vastoinkäymisiä, vaan vuorovaikutus oli pääosin hyväntuulista, empaattista ja ystävällistä. Suhteille oli ominaista myös jäsenten samankaltaisuus. Tähän tyyppiin kuuluivat isä-poika, siskos- sekä kämppekaverisuhteet. *Isä-poikasuhteille* yhteistä oli molemminpuolinen ylpeys. Poika kehuu isäänsä ja isä poikaansa. Poika oli isälle kaikki kaikessa ja isä oli valmis tekemään kaikkensa pojan menestyksen ja hyvän olon puolesta. Verrattuna muihin lapsi-vanhempisuhteisiin, isän ja pojan suhde oli tasavertaisempi ja kaverillisempi, kun taas muissa suhteissa vanhemmilla oli selvä auktoriteettiasema. Kaverillinen suhde ilmeni muun muassa siten, että isä kysyi poikansa mielipiteitä päätösten edessä ja varmisteli, että asia sopi ja oli mieluinen pojalle. Kaverillisuudesta ker-

toi myös vuorovaikutuksen rentous. Isä ja poika tulivat hyvin toimeen ja heidän suhteeseensa ei kuulunut erimielisyyksiä eikä yhteenottoja. Myös isä ja poika esitettiin samankaltaisina yhteisine harrastuksineen ja samankaltaisine vaatetuksineen.

Siskossuhde elokuvissa esitettiin hyvin läheisenä. Siskokset olivat toisilleen tärkeitä. He olivat toisilleen ystävällisiä, osoittivat hellyyttä toisilleen, pitivät toisistaan huolta sekä tukivat toisiaan rohkaisten ja lohduttaen. He jakoivat yhdessä sekä ilot että murheet. Siskokset ihastelivat toisiaan ja kertoivat toisistaan ystävilleen ylpeinä. Yhdessä ollessaan siskokset olivat iloisia ja nauravaisia, ja erossa ollessaan he kaipasivat ja ikävöivät toisiaan, minkä vuoksi he pyrkivät toistensa luokse vaaroja uhmaten. Siskokset esitettiin toistensa kaltaisina, sillä heidän harrastuksensa, kiinnostuksen kohteensa, pukeutumisansa ja ulkonäkönsä olivat samanlaisia. Lisäksi heidät esitettiin samanlaisissa tai symmetrisissä asennoissa, he liikkuvat yhtäaikaaisesti samoin liikkein ja puhuivat useasti yhteen ääneen samoin sanoin.

Kämppekaverusten vuorovaikutus oli hyväntuulista ja ystävällistä. Välillä he väittelivät, mutta jo väittelyn alkumetreillä he pääsivät yhteisymmärrykseen. Kämppekaverukset rohkaisivat ja kannustivat toisiaan. He olivat myös toistensa kaltaisia pitäen samoista asioista, tehden samoja asioita ja puhuen usein yhteen ääneen samoin sanoin.

Vaikea suhdetyyppi. Vaikea suhde aineistossa esiintyi vain *isän ja tyttären* välillä. Suurimmaksi osaksi isä-tytär-suhteita esiintyi tyttären ja maininnan tasolla esiintyneen isän välillä ja näissä suhteissa isä näyttäytyi hoivaajana ja huolenpitäjänä, johon tytär oli tyytyväinen. Sen sijaan elokuvissa enemmän esillä olleeseen isä-tytär-suhteeseen kuuluivat riidat, väittelyt, molemminpuolinen tiuskiminen sekä juoniminen ja ilkityöt toista vastaan, minkä vuoksi suhde näyttäytyi vaikeana. Isä ja tytär saivat toisensa helposti ärsyyntymään. Isällä oli suhteessa sananvalta, johon tytär vastustamisensa jälkeen kuitenkin myöntyi. Tytär voi suhteessa pahoin ja hän häpesi isäänsä ja paheksui häntä ystävilleen. Isä puolestaan haaveili yhteisestä tekemisestä tyttärensä kanssa. Isän ja tyttären juttelu ja tunteista ja haaveista kertominen helpotti hiukan vaikeaa suhdetta.

Ristiriitainen mutta välittävä suhdetyyppi. Ristiriitaisten mutta välittävien suhteiden tyyppiin kuuluivat ne perhesuhteet, joissa oli riitoja ja vastoinkäymisiä, mutta näistä ristiriidoista huolimatta suhteen osapuolet myös välittivät toisistaan ja jakoivat toisilleen

hellyyttä. Näitä suhteita olivat äiti-poika-, sisko-veli-, seurustelu- sekä yhteisösuhteet. *Äiti-poikasuhteissa* äiti oli auktoriteettiasemassa ja hän käski, määräsi ja kasvatti poikaansa. Poika pisti välillä vastaan äidin määräyksille, jolloin äidin ja pojan välille syntyi voimakasta väittelyä ja riitelyä. Lopulta kuitenkin poika myöntyi äitinsä tahtoon. Yhteenoista huolimatta äidin ja pojan suhde esitettiin läheisenä, sillä äiti syleili, hoivasi ja jakoi hellyyttä pojalleen. Lisäksi äiti esitettiin eräänlaisena turvana pojalleen, sillä hädän hetkellä äiti usein tuli poikansa tueksi tai, jos äiti ei ollut hädässä paikalla, poika usein huuti äitiänsä apuun.

Sisko ja veli saivat toisissaan aikaan kielteisiä tunteita: ärsyyntymistä, suuttumista, turhautumista ja inhoa. Siskon ja veljen välillä oli myös kielteistä kosketusta, sillä sisko läimäytti usein veljeään toruessaan tai heidän väitellessään. Siskon ja veljen vastoinkäymiset liittyivät yleensä siihen, että sisko yritti puhua järkeä veljelleen ja opastaa häntä, jolloin tuloksena oli vain välien kiristyminen. Toruista sekä kielteisistä tunteista ja kontakteista huolimatta sisko välitti veljestään, mikä ilmeni huolenpitona. Hän piti veljensä puolta ja järjesteli veljen asioita hänen tietämättään. Siskolla oli suuri huoli veljestään ja hän laittoi henkensä alttiiksi veljensä puolesta. Ystävilleen sisko paheksui veljeään, mutta kertoi myös välittävänsä veljestään kaikista kielteisistä tuntemuksistaan huolimatta.

Elokuviissa esitettiin niin alkavia, päättyviä, hyvin toimivia kuin kriisissäkin olevia *seurustelusuhteita*. Suhteiden alkutaipaleisiin kuuluivat ihastuminen ja rakastuminen, jotka saivat seurusteluparin sekaisin onnesta ja unohtamaan muun ympärillä tapahtuvan. Yhdessä olemisesta haaveiltiin ja sen eteen tehtiin järjestelyjä. Seurustelukumppanista olttiin ylpeitä ja hänet haluttiin esitellä kaikille. Seurustelupari jakoi hellyyttä ja läheisyyttä toisilleen syleillen sekä lahjoja antaen ja hellittely- ja ylistyssanoja käyttäen. Seurustelukumppanille haluttiin olla mieliksi ja toteuttaa hänen haaveita ja toiveita, mikä sai aikaan paineita. Seurustelupari jakoi toisilleen luottamuksellisesti sekä ilot että surut ja tuki toisiaan kannustaen, rohkaisten, lohduttaen, suojellen ja pitäen huolta. Seurustelusuhteisiin kuului myös väittelyä, riitelyä ja toisen loukkaamista. Tyypillistä oli, että vastoinkäymisten aikana seurusteluparit tukeutuivat ystäviinsä avautuen suhteen vaikeuksista, minkä jälkeen seurustelupari antoi anteeksi toisilleen ja palasi jälleen yhteen. Suhteessa naisella oli enemmän sananvaltaa miehen totellessa hänen toiveitaan. Sen

sijaan nainen toimi usein vastoin miehensä tahtoa. Miehet esitettiin hoivaajina ja huolenpitäjinä, jotka auttoivat erityisesti voimaa tarvitsevilla asioissa.

Vaikka yhteisöjen jäsenillä oli omat asuntonsa, joissa he nukkuivat, söivät ja pukeutuivat, kutsuttiin silti nimenomaan yhteisöä ja sen jäseniä ”kodiksi”. Näin ollen *yhteisösuhteet* olivat yhteisön jäsenille tärkeitä. Yhteisöstä oltiin myös ylpeitä ja yhteisön jäseniä suojeltiin sekä tuettiin vaikeuksissa. Yhteisön jäsenet yhdistivät voimansa ja jakoivat vastuuta työtehtävien täyttämiseksi. Yhteisösuhteissa ilmeni sekä hyväntuulisia että riitaisia kontakteja ja niin hellyyttä kuin kielteistäkin kosketusta. Merkittävimpiä suhteita olivat kuitenkin läheisimmät ystävyysuhteet sekä lähemmät perhesuhteet, kuten sisarus- ja seurustelusuhteet, joille jaettiin hellyyttä ja läheisyyttä enemmän kuin muille yhteisön jäsenille. Yhteisön aikuisten ja lasten väliseen suhteeseen kuului aikuisen lapselle jakama hoiva ja hellyys sekä kasvatus. Yhteisösuhteille tyypillistä oli myös johtajan auktoriteettiasema ja valta yhteisössä, jota hän käytti johtaen, kannustaen, ohjeistaen ja suojellen yhteisön jäseniä.

7.3 Perhe-elämän teemat

Kolmannen tutkimuskysymyksen avulla tarkastelin lastenelokuvien perhe-elämää. Elokuviin toiminnan, rekvisiitan, sommitelman sekä elokuvissa käsiteltyjen yleisten aiheiden perusteella perhe-elämää esitettiin muuttuvana ja kehittyvänä, tärkeänä sekä tuen ja voiman lähteenä. Perhe-elämälle ominaisia piirteitä, jotka erottivat perhe-elämän muusta perheen ulkopuolisesta elämästä, olivat perheen ja perheenjäsenten kaipuu, hellyys ja läheisyys sekä samankaltaisuus. Lisäksi eri elokuvien perhe-elämälle oli ominaista perheenjäsenten aseman vaikutus perhe-elämässä. Näistä perhe-elämälle tyypillisistä asioista muodostin viisi perhe-elämän pääteemaa, ja seuraavaksi käsitellen jokaista teemaa ja sitä, miten ja millä tasoilla teema elokuvissa ilmeni.

Ensinnäkin, lastenelokuvissa perhe-elämään kuuluivat muutokset, joiden myötä perheen kokoonpano, koti tai perhesuhteet muuttuivat. Näistä asioista muodostuu **muuttuvan perhe-elämän teema** (taulukko 3). Perhe-elämän muutokset tulivat esille yleisten aiheiden sekä toiminnan tasoilla. Perheen kokoonpanojen muutoksiin liittyviä tekijöitä olivat parisuhteen alkaminen ja päättyminen sekä joko uuden jäsenen muuttaminen per-

heeseen tai perheenjäsenen muuttaminen pois perheestä. Muuttuvaa perhe-elämää ilmensi myös perheiden muuttaminen uuteen kotiin. Lisäksi perhe-elämän muutoksia tapahtui perheenjäsenten keskinäisissä suhteissa, millä tarkoitetaan sitä, että kahden henkilön välinen suhde muuttui esimerkiksi kriisin syntymisen tai raukeamisen myötä. Tällaisia kriisejä ja niistä ylipääsemisiä elokuvissa oli erityisesti seurusteluparien sekä isän ja tyttären välillä.

Elokuville esitettiin myös henkilöiden elämänkaareen, kuten syntymiseen ja lapsesta nuoreksi ja aikuiseksi kasvamiseen sekä vanhenemiseen liittyviä muutoksia perhe-elämässä. Syntyminen tuli esille vain elokuvissa, joissa perheet olivat yhteisöjä, ja yhteistä näille syntymisille oli yliluonnollisuus, mitä kuvastaa seuraava aineistoesimerkki elokuvasta Röllä ja kultainen avain:

(Röllä Juurakolle:) ”Sinä varmaan tiedät, että maailmojen alusta asti haikarat ovat vieneet pikkuiset vauvat perille pienissä nyyteissä”

Aineistoesimerkistä siis ilmenee, kuinka elokuvassa Röllä ja kultainen avain haikarat toivat vauvat. Lisäksi syntymisen yliluonnollisuus oli esillä elokuvassa Helinä-keiju ja siipien salaisuus, jossa keijut syntyivät ihmisten vauvojen naurusta.

TAULUKKO 3 Perhe-elämän teema: muuttuva perhe-elämä

MUUTTUVA PERHE-ELÄMÄ		
	Yleiset aiheet	Toiminta
Muutoksia perhe-elämässä	Seurustelusuhteen alkaminen ja päättyminen	Perheenjäsenen muuttaminen pois Perheeseen uusi jäsen
	Syntyminen	Muuttaminen
	Elämänkaareen liittyvät muutokset	Perhesuhteen muutokset

Toinen perhe-elämän teema oli **perheen tärkeys** (taulukko 4), mikä ilmeni sekä yleisten aiheiden että toiminnan tasoilla *perheeseen liittyvänä ihannointina* sekä *perheen ja kodin tärkeäksi kokemisena*. Kaikissa muissa elokuvissa paitsi Monster High: Perjantai-

illan painajainen perhe-elämä liittyi elokuvien kantaviin teemoihin. Elokuvissa Röllä ja kultainen avain sekä Ella ja kaverit teemana oli kodin pelastaminen. Monster High: Yli-luonnollinen ystävänpäivä -elokuvassa teemana oli seurustelusuhteet sekä ikuisen ja aidon rakkauden ihannointi. Helinä-keiju ja siipien salaisuus -elokuvassa yhtenä teemana oli puolestaan sisarussuhteen tärkeäksi kokeminen ja ihannointi, mistä esimerkkinä on seuraava lainaus aineistosta, jossa Helinän ystävä on ihastuksissaan, kun Helinällä on sisko:

(Helinän ystävä ihailleen:) ”Löysit maailman parhaan aarteen”
(Helinä onnellisena:) ”Ja häntä en aio kadottaa”

Vaikka lähes kaikissa elokuvissa jokin perheeseen liittyvä asia oli teeman tasolla esillä, oli perhe-elämän ja perheen keskinäisen vuorovaikutuksen esittäminen elokuvissa taustalla, etenkin Ella ja kaverit ja Monster High -elokuvissa, joissa perheet olivat pienperheitä. Näissä elokuvissa tapahtumat sijoittuivat koulumaailmaan ja ystävien pariin. Yhteisöperheiden elokuvissa Röllä ja kultainen avain sekä Helinä-keiju ja siipien salaisuus yhteisöjen perhe-elämää esitettiin hieman enemmän kuin kahdessa muussa elokuvassa.

TAULUKKO 4 Perhe-elämän teema: perheen tärkeys

PERHEEN TÄRKEYS		
	Yleiset aiheet	Toiminta
Perhe-elämään liittyvä ihannointi	Sisarussuhteen ihannointi	Sisarussuhteen ihannointi
	Ikuisen ja aidon rakkauden ihannointi	Seurustelusuhteen ihannointi
Perhe ja koti tärkeitä	Perheet taustalla, mutta tärkeitä	Perhe ja koti koetaan tärkeiksi
	Kodin ja perheenjäsenen pelastaminen	Koti perustarpeiden ja kotitöiden paikka
	Puhe kodista	Ilo ja huoli perheenjäsenestä tai kodista
		Perhesuhde merkitsee

Yksi keskeinen piirre aineiston elokuvissa oli, että perheestä puhuttaessa käytettiin pääosin ”koti”-käsitettä. Vaikka yhteisön jokaisella jäsenellä oli oma asunto, koti-sanalla tarkoitettiin asuntojen sijaan yhteisöä. Yhteisöjen elämää kotona näytettiin selvästi enemmän kuin pienperheiden. Yhteistä pienperheiden ja yhteisöjen koti-elämälle kuitenkin oli, että koti näyttäytyi paikkana, jossa hoidettiin perustarpeita, kuten nukkumista, syömistä ja pukeutumista, sekä tehtiin kotitöitä. Ainoastaan yhteisöissä vietettiin jonkin verran myös yhteistä vapaa-aikaa.

Perheen ja kodin tärkeys tuli esille myös perheeseen ja kotiin kohdistuvana ilona ja huolenä. Perheenjäsenen ja kodin pelastamiseksi uhrauduttiin ja uhmattiin vaaraa. Perheenjäsentä myös puolustettiin vaikeissa tilanteissa. Yhteisöperheissä puolustamisessa korostui läheisempi perhesuhde, eli siskokset, kämppekaverukset ja seurusteluparit puolustivat toisiaan muita yhteisön jäseniä useammin. Perheen tärkeyteen liittyi myös perheenjäsenten miellyttäminen, kun perheenjäsen koki tärkeäksi sen, että perhe pitää hänestä. Kun perhesuhteessa oli vaikeaa, perheenjäsenet avautuivat huonosta suhteesta ja siihen liittyvästä pahasta olostä ystävilleen, mikä kertoi osaltaan myös perheen tärkeydestä.

Perheen tuen ja voiman teema (taulukko 5) ilmeni aineiston elokuvissa yleisten aiheiden, toiminnan sekä sommitelman tasoilla. Yleisten aiheiden sekä toiminnan tasoilla ilmeni, kuinka kaikille analysoiduille lastenelokuville oli yhteistä se, että vaikka perheet olivat elokuvassa taustalla, hädässä tai tiukassa tilanteessa juuri *perheeseen tukeuduttiin*. Pääosin henkilöt auttoivat ystäviään ja pyysivät ystäviltään apua, mutta suuressa hädässä ja tiukassa paikassa henkilöt pyysivät apua perheenjäseniltään tai perheenjäsenet saattoivat tulla tukeen pyytämättäkin. Tuen ja avun lisäksi perheenjäsenistä pidettiin huolta ja heitä suojeltiin. Perheen kaltaista huolenpitoa ja suojelua kohdistettiin myös sekä omiin lemmikkeihin että muihin eläimiin. Perheenjäsenten välisessä toiminnassa esiintyi myös uhrautumista toisen hyvän puolesta, esimerkiksi vaaroja uhmaamalla tai luopumalla omista toiveista toisen vuoksi. Sommitelmassa perheen tuki hädässä tuli esille siten, että pelottavissa, kauheissa ja jännittäväissä hetkissä perheenjäsenet esitettiin hyvin lähekkäin, yleensä ihan kosketuksissa toisiinsa.

Perheen tuki liittyy myös *perheen voimaan*, sillä erityisesti niissä hetkissä, kun perhe tuli tueksi, käsiteltiin yleisten aiheiden tasolla sitä, kuinka yhteisvoimin kukistetaan vaa-

rat ja saavutetaan onnellinen loppu. Lisäksi perheen voima ilmeni rohkeuden ja turvallisuuden tunteena, joka syntyi perheenjäsenen ollessa lähellä ja läsnä. Aineistoesimerkkinä perheen voimasta on Helinä-keiju ja siipien salaisuus -elokuvassa toistunut musiikki, jossa siskon läsnäolosta laulettiin:

(Laulu:) ”Kun sä seisot siinä, vaaroja en pelkää. Puhuria vasten nosta rohkeasti pää”

(Laulu:) ”Kanssas tulen paljon vahvemmaksi. Yhdessä me pystyisimme vaikka ihmeisiin, eikö niin”

Sommitelman ja toiminnan tasoilla perheen voima sisälsi myös vastuun jakamisen yhteisen tehtävän äärellä. Vastuun jakamista oli erityisesti yhteisöissä, joissa jokainen jäsen antoi oman panoksensa yhteisen tehtävän saavuttamiseksi. Esimerkiksi Helinä-keiju ja siipien salaisuus -elokuvassa kummallakin yhteisöllä oli oma tehtävä luonnon vuodenaikojen toteuttamisessa ja kaikki yhteisön jäsenet osallistuivat tehtävän täyttämiseen omalla vastuualueellaan.

TAULUKKO 5 Perhe-elämän teema: perheen tuki ja voima

PERHEEN TUKEA JA VOIMAA			
	Yleiset aiheet	Toiminta	Sommitelma
Perheen tuki hädässä	Perheet taustalla, mutta tueksi tarvittaessa	Uhrautuminen toisen puolesta Tukeminen ja tukeutuminen hädässä Huolenpito ja suojele	Perheenjäsenet lähekkäin hädässä
Perheen voima	Yhteisvoimin voittoon	Perhe kestää vaikeudet ja antaa anteeksi virheet	Perheenjäsenten esittäminen erillään yhteisen tehtävän eteen toimittaessa

Lisäksi perheen voimaan sisältyy toiminnan tasolla esiintynyt anteeksianto ja vaikeuksien kestäminen. Elokuvien perusteella perheenjäsenten välillä oli toisinaan vaikeuksia ja suuria erimielisyyksiä, mutta vaikeudet kestettiin ja suhteen helpottuessa ne annettiin lopulta anteeksi. Perhe myös antoi anteeksi perheenjäsenelle, joka koki syyllisyyttä ja

pahaa oloa toimittuaan väärin ja ilkeästi omaa perhettään kohtaan. Vaikeudet ja erimielisyydet kuuluivat perhesuhteisiin ja niiden ylittäminen nähtiin perhesuhteita lujittavina, mikä ilmeni esimerkiksi elokuvassa *Monster High: Yliluonnollinen ystävänpäivä*, kun yksi tyttö luonnehti parisuhdetta seuraavanlaisesti:

(Frankien ääni taustalla:) ”ja vaikka erimielisyyksiä voi syntyä, juuri se tekee siitä (seurustelusuhteesta) niin outoo ja ihanaa”

Aineiston perusteella perhe-elämään kuului muutamia piirteitä, jotka olivat ominaisia vain perhesuhteille. Näitä piirteitä elokuvissa olivat perheen ja kodin kaipuu, hellyys, hoiva ja läheisyys sekä perheenjäsenten samankaltaisuus, ja näistä piirteistä koostuu neljäs perhe-elämän teema: **perhesuhteiden kaipuu, hellyys ja läheisyys sekä samankaltaisuus** (taulukko 6).

Perheen ja kodin kaipuuta esiintyi yleisten aiheiden ja toiminnan tasoilla. Kantavia kaipuu-teemoja olivat *Helinä-keiju* ja *siipien salaisuus* -elokuvassa siskon kaipuu, *Rölli ja kultainen avain* -elokuvassa oman kodin sekä suvun ja perheen kaipuu ja elokuvassa *Monster High: Yliluonnollinen ystävänpäivä* ikuisen rakkauden kaipuu. Lisäksi aineiston elokuvissa esiintyi seurustelukumppanin kaipuuta ja haaveita perheenjäsenen kanssa olemisesta.

Perheenjäsenen ja kodin kaipuu ilmenivät myös toiminnan tasolla ikävöimisellä ja perheenjäsenestä haaveiluna. Lisäksi, vaikka elokuvissa yhdessä oleminen painottui ystävysten kesken tapahtuvaan toimintaan, haaveilivat perheenjäsenet yhdessä olemisesta. Yhdessä olemisen halu oli molemminpuolista siskoksilla ja seurustelupareilla, ja *Ella ja kaverit* -elokuvassa käsiteltiin isän haaveita tyttärensä kanssa yhdessä olemisesta ja tekemisestä. Yhdessä olemiseksi tehtiin järjestelyjä ja jopa uhmattiin vaaroja ja rikottiin perheiden sääntöjä. Yhdessä olemisen halu tuli esille myös suruna perheenjäsenten eron hetkellä.

Toinen perhe-elämään kuuluva piirre oli *hellyys, hoiva ja läheisyys*. Hellyyttä, hoivaa ja läheisyyttä esiintyi myös perheen ulkopuolisten henkilöiden välillä, etenkin ystävysten kesken, mutta tällöin hellyydellä ja läheisyydellä oli jokin funktio, esimerkiksi lohtu, rohkaisu tai tukeminen. Sen sijaan toiminnan ja sommitelman tasojen perusteella perheenjäsenten kesken hellyyttä, hoivaa ja läheisyyttä jaettiin myös muuten vain, ilman

sen suurempaa syytä. Poikkeuksen muodostavat eläimet, sillä sekä omille lemmikeille että eläimille ylipäänsä jaettiin hellyyttä, hoivaa ja läheisyyttä myös muuten vain. Lisäksi läheisyyttä ilmeni sommitelman tasolla siten, että perheenjäsenet esitettiin yleensä lähekkäin isossa porukassa.

TAULUKKO 6 Perhe-elämän teema: perhesuhteiden kaipuu, hellyys ja läheisyys sekä samankaltaisuus

PERHESUHTEIDEN KAIPUU, HELLYYS JA LÄHEISYYS SEKÄ SAMANKALTAISUUS				
	Yleiset aiheet	Toiminta	Sommitelma	Rekvisiitta
Perheen ja kodin kaipuu	Perheenjäsenen ja kotiin liittyvät haaveet ja kaipuu	Ikävä ja kaipuu perheen luo tai kotiin Perheenjäsenen liittyvät haaveet Halu olla yhdessä		
Hellyys, hoiva ja läheisyys		Hoivaa ja hellyyttä perheenjäsenen välillä muuten vain	Perheenjäsenet lähimpänä isossa joukossa Perheenjäsenet toistensa lähellä muuten vain Perheenjäsenten välillä hellyyttä ja kosketusta muuten vain	
Perheenjäsenten samankaltaisuus	Perheenjäsenten samankaltaisuus Periytyvyys suvussa	Samat harrastukset Samanlaiset asennot ja liikkeet Samoin sanoin, yhteen ääneen puhuminen	Perheenjäsenten esittäminen samanlaisessa asennossa tai peilikuvin	Samankaltainen vaatetus Samat värisävyt Samanlainen ulkonäkö

Molemmipuolista hellyyttä, hoivaa ja läheisyyttä jaettiin sisarusten ja seurusteluparien kesken. Sen sijaan pienperheissä vanhemmat ja yhteisöissä aikuiset hellivät ja hoivasivat lapsia. Perheenjäsenten välinen läheisyys ja kosketus olivat pääosin myönteistä, mutta yhteisön jäsenten ja siskon ja veljen välillä esiintyi myös kielteistä kosketusta, kädellä läimäyttämistä torumisen yhteydessä.

Perhe-elämän piirre, joka ilmeni kaikilla analysoiduilla tasoilla oli perheenjäsenten *samankaltaisuus*. Yleisten aiheiden tasolla samankaltaisuutta käsiteltiin siten, että perheenjäsenillä oli samankaltaisia toimintatapoja ja suvussa periytyi samannäköisyys ja samanlaiset ominaisuudet. Esimerkiksi *Monster High: Perjantai-illan painajainen* -elokuvassa periytyvyys tuli esille, kun yksi tyttö kertoi ystävilleen, että *"mullahan on siis esiintynyt suvussa tällaisia henkiinherättämisjuttuja, hihi"*.

Samankaltaisuuden teema tuli esille *Ella ja kaverit* -elokuvassa myös siten, että henkilön ilkeän käyttäytymisen ymmärrettiin johtuvan siitä, että henkilön isä käyttäytyi myös ilkeästi:

(Ella kavereilleen pohtien:) "Mut, mä en vaan tajuu, miks se tyttö ei tehnyt mitään"

(Tiina:) " Miks ois. Sehän oli niit Yksii"

Lisäksi samankaltaisuuden perusteella mietittiin, olisivatko kaksi henkilöä mahdollisesti sukua ja perhettä, kun esimerkiksi *Helinä-keiju ja siipien salaisuus* -elokuvassa kämpäkaveruksista toinen pohti: *"Mitä jos olemme veljeksiä. Onks se mahdollista? Mehän olemme kuin kaksi marjaa"*. Elokuvassa *Rölli ja kultainen avain* sukulaisiaan etsivä tyttö puolestaan pohti sukulaisuutta *Röllin* kanssa samanlaisen historian perusteella:

(Juurakko Röllille:) "Minä vain tupsahdin taivaalta. Kuulin, että sinäkin olisit tippunut taivaalta. Ajattelin, että ehkä me olemme sukulaisia".

Toiminnan tasolla samankaltaisuutta esiintyi siskosten ja isän ja pojan samanlaisina harrastuksina, kämpäkaverusten ja siskosten yhteen ääneen ja samoin sanoin puhumisenä sekä siskosten samanlaisina asentoina ja liikkeinä, jotka tulivat esille myös sommitelmissa. Lisäksi lähes kaikkien perheiden perheenjäsenten rekvisiitassa oli samankaltaisuutta, sillä perheenjäsenten ulkonäkö oli samankaltaista samantyyppisine vaatetusineen, samoine värisävyineen sekä samanlaisine ulkomuotoineen. Perhesuhteista seurustelupareissa ulkonäön samankaltaisuus täyttyi vain muutamien seurusteluparien osalta. Sen sijaan seurustelupareja yhdisti samanlaiset toimintatavat, mikä ilmeni esimerkiksi elokuvassa *Monster High: perjantai-illan painajainen*, kun tyttöystävä selitti poikaystävälleen: *"Älä nyt. Kai mä nyt tajuan, et sä huijaat. Se on sun tyyl... ja mun tyyl."*

Perhe-elämää tarkasteltaessa perheissä oli havaittavissa yhtäläisyyksiä siinä, miten auktoriteettiasema ja sukupuolisuus näkyivät perheissä. Auktoriteettiaseman ja sukupuolen vaikutuksesta perheenjäseniin ja perhe-elämään muodostuukin perhe-elämän viides teema: **perheenjäsenen asema perhe-elämässä** (taulukko 7). *Auktoriteettiasemasta* perhe-elämässä kertoi toiminnan tasolla se, että pienperheissä vanhemmilla, yhteisöissä johtajilla sekä palvelussuhteessa isännällä oli sananvaltaa, jota he myös käyttivät ohjeistaen, käskien, määräten ja asettaen sääntöjä. Lapset ja yhteisöissä muut kuin johtajat puolestaan kysyivät vanhemmilta ja johtajilta lupaa asioiden tekemiseen. Lapsille kuitenkin oli välillä myös ominaista rikkoa sääntöjä ja tehdä kiellettyjä asioita vanhemmilta ja yhteisön muilta jäseniltä salaa.

TAULUKKO 7 Perhe-elämän teema: perheenjäsenen asema perhe-elämässä

PERHEENJÄSENEEN ASEMA PERHE-ELÄMÄSSÄ			
	Toiminta	Sommitelma	Rekvisiitta
Auktoriteettiasema perheessä	Yhteisön johtajalla, perheen vanhemmilla sekä palvelijoiden isännällä sananvalta Yhteisön aikuiset kasvattavat ja opettavat lapsia	Yhteisön johtaja etumaisena	Auktoriteetti rekvisiitassa: kimaltavuus, puvun takki, statuksesta kertova esine
Sukupuolisuus perheessä	Naisella sananvalta parisuhteessa ja seurustelusuhteessa Naiset somistautuvat Miehet tekevät voimaa vaativia kotitöitä		Miesten rekvisiitta: lyhyt tai puolipitkä tukka auki, parta tai viikset, vaatetus pelkistettyä Naisten rekvisiitta: pitkä tukka, kampaukset, vaatetuksen värikkyyys tai tunnusväri, vaatetuksen yksityiskohtaisuus, somistautuminen, mekko tai hame

Yhteisön johtajan asema tuli esille myös sommitelman tasolla, sillä johtaja oli yhteisöjoukkoa esitettäessä yleensä etumaisena. Auktoriteetti sekä yhteisöjen johtajilla että elokuvassa ylipäänsä auktoriteettiasemassa olevalla henkilöllä näkyi rekvisiitassa asus-

teiden kimaltavuutena, juhlanan puvuntakin sekä korkeasta statuksesta kertovan esineen käyttämisenä. Korkean statuksen esineitä olivat muun muassa kruunu, valtikka, viitta ja timantit.

Yhteisöissä ja pienperheissä auktoriteettiaseman käyttö erosi toisistaan kasvatuksen ja opetuksen osalta. Yhteistä oli, että molemmissa kasvatusta ja opetusta tapahtui aikuiselta lapselle. Ero puolestaan oli se, että yhteisöissä oman yhteisön aikuiset opettivat ja kasvattivat lapsiaan, kun taas pienperheissä kasvatusta ja opetusta ei tapahtunut, vaan lasten kasvattajina ja opettajina toimivat perheen ulkopuoliset aikuiset, kuten opettajat tai muut aikuiset.

Sukupuolisuus näkyi perhe-elämässä naisten ja miesten rekvisiitan eroissa sekä muutamissa toiminnoissa, jotka jakautuivat perheen naisten ja miesten kesken. Kotitöistä miehet tekivät voimaa vaativia kotitöitä, kuten rakennushommia ja nikkarointia sekä raskaiden esineiden kantamista. Muuten kotitöiden tekemisessä ei ollut eroja naisten ja miesten välillä. Auktoriteettiasemaan liittyen parisuhteiden ja seurustelusuhteiden naisilla oli sananvalta miehiensä toiminnalle. Vain naisten toiminnaksi elokuvissa osoitettiin somistautuminen, kuten meikkaaminen ja ehostautuminen koristeellisilla asusteilla. Somistautumisen lisäksi naistapaisuudeksi rekvisiitan tasolla osoitettiin pitkä tukka, kampaukset, mekko tai hame, vaatetuksen värikkyys tai vaihtoehtoisesti tunnusvärin käyttö sekä vaatetuksen yksityiskohtaisuus ja koristeellisuus, kuten röyhelöt, pitsit, kuviot, taskut ja napit. Miesten rekvisiittaa olivat puolestaan naisten tukkaa lyhyempi tukka ilman kampauksia, parta tai viikset sekä pelkistetty vaatetus. Lisäasusteina kravattia tai rusettia käyttävät miehet olivat pääosin korkeassa asemassa perheessä, yhteisössä tai elokuvassa muuten.

8 PERHEKUVAN JA TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET SEKÄ POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tutkin, millaista kuvaa perheestä lastenelokuvissa esitetään. Eloku-
vissa esiintyi perhemuotoja, jotka luokiteltiin sukupolvirakenteiden perusteella yhden
tai kahden sukupolven perheiksi tai yhteisöperheiksi, joiden sukupolvirakenteita ei pys-
tynyt määrittämään. Perhesuhteissa esiintyi joko sukulaisuussuhteita, joita olivat van-
hempi-lapsisuhteet, sisarussuhteet sekä muut maininnat sukulaisista, tai ei-
sukulaissuhteet, joita puolestaan olivat rakkaussuhteeseen perustuvat parisuhteet ja seu-
rustelusuhteet sekä asumissuhteeseen perustuvat kämppekaveri- ja yhteisösuhteet. Elo-
kuvissa enemmän esillä olleet perhesuhteet olivat tyypeiltään joko kaverillisia ja tasai-
sia, vaikeita, suhteen toista osapuolta myötäileviä tai ristiriitaisia mutta välittäviä suhteita.
Perhe-elämän teemoja elokuvissa olivat perhe-elämän muutokset, perheen tärkeys,
tuki ja voima, perheenjäsenten kaipuu, hoiva, hellyys ja läheisyys ja samankaltaisuus
sekä aseman vaikutus perhe-elämään.

Tulosten ja perhekuvan perusteella aineiston lastenelokuvat on luokiteltavissa kahteen
ryhmään: yhteisö- ja pienperhe-elokuihin. Yhteisö- ja pienperhe-elokuvien perhekuvilla
oli toisistaan poikkeavia piirteitä niin perhemuotojen, perhesuhteiden kuin perhe-
elämänkin representaatioissa. Perhekuvissa oli myös yhtäläisyyksiä, joiden perusteella
perhekuvan yhteisinä keskeisinä piirteinä lastenelokuvissa näyttäytyivät perheen vähäi-
sistä esittämisestä huolimatta perheen ja kodin tärkeys, josta kertoivat perheeseen liitty-
nyt ihannointi ja kaipuu sekä perheen merkitys tuen, hoivan ja hellyyden lähteinä. Per-

hekuvalle oli myös ominaista perhemuotojen, -suhteiden ja -elämän rajalliset ja osittain stereotyyppiset representaatiot, joista osa oli kuitenkin avoimia tulkinnoille.

Tässä luvussa käsittelen ja pohdin perhekuvan tuloksia ja johtopäätöksiä tarkemmin. Sen jälkeen tarkastelen tutkimuksen tuloksiin vaikuttaneita seikkoja pohtimalla tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Lopuksi vuorossa on tutkimuksen merkityksen pohdinta sovellusmahdollisuuksien sekä jatkotutkimusehdotusten kannalta.

8.1 Joko yhteisö- tai pienperheet

Lastenelokuvat erosivat toisistaan sen perusteella, millaista perhekuvaa niissä esitettiin. Kuten jo kuvioista 1 (sivu 42) kävi ilmi, aineiston lastenelokuvat olivat perhemuotojen esiintymisen osalta luokiteltavissa yhteisö- ja pienperhe-elokuviin. Yhteisö- ja pienperhe-elokuvien jako ilmeni myös perhesuhteiden ja perhe-elämän representaatioissa. Aineiston elokuvista yhteisöelokuvia olivat Helinä-keiju ja siipien salaisuus sekä Rölli ja kultainen avain ja pienperhe-elokuvia puolestaan olivat Monster High -elokuvat sekä Ella ja kaverit.

Pien- ja yhteisöperheiden elokuvien perhekuvat erosivat toisistaan siten, että yhteisöelokuviissa perheet esitettiin suurina yhteisösuhteista muodostuvina perheinä, kun taas pienperhe-elokuviissa perheet olivat kokoonpanoiltaan pieniä. Lisäksi yhteisöelokuviissa lähes kaikki henkilöt, lukuun ottamatta yhtä hahmoa Rölli ja kultainen avain - elokuvassa, kuuluivat johonkin yhteisöperheeseen, kun taas pienperhe-elokuviissa esiintyi runsaasti yksineläjiä, jotka eivät elokuvan informaation perusteella kuuluneet mihinkään perheeseen. Aineiston lastenelokuvien voikin nähdä kuvastavan joko nykyajan ideaalia pienperheistä tai aikaisempia ihanteita suurperheistä ja kiinteistä sukuyhteisöistä (ks. Häggman 1994).

Perhemuotojen lisäksi yhteisö- ja pienperhe-elokuvat erosivat toisistaan myös perhesuhteiden sukupolvirakenteiden ja suhteiden määrittämisen osalta, kun pienperhe-elokuvien perheenjäsenten väliset suhteet olivat yhteisöelokuvien suhteita tarkemmin määriteltävissä. Pienperheissä oli sekä yhden että kahden sukupolven välisiä suhteita. Yhteisöelokuviissa yhteisösuhteita tarkemmin määritellyt ja läheisemmät perhesuhteet olivat yhden

sukupolven suhteita, mutta muuten perhesuhteiden sukupolvirakenteita ei pystynyt määrittelemään. Näin ollen ainoastaan pienperhe-elokuvissa esiintyi vanhempi-lapsisuhteita.

Yhteisöelokuviissa esiintyi pienperhe-elokuvaan verrattuna vähemmän sukulaissuhteita. Helinä-keiju ja siipien salaisuus -elokuvassa esiintyi ainoastaan kahdet sisarukset, mutta muuten kaikki yhteisöelokuvien perhesuhteet olivat ei-sukulaissuhteita. Sen lisäksi, että pienperhe-elokuvissa oli enemmän sukulaissuhteita, oli perhesuhteiden kirjo ylipäänsä niissä laajempi kuin yhteisöelokuviissa.

Perheenjäsenten vuorovaikutusta ja perhe-elämää etenkin kotiympäristössä näytettiin yhteisöelokuviissa enemmän kuin pienperhe-elokuvissa, joissa tapahtumat painottuivat kouluympäristöön ja ystäväysten vuorovaikutukseen. Suurin ero ilmeni etenkin perheen aikuisten ja lasten välisen vuorovaikutuksen esittämisessä, joka oli selvästi runsaampaa yhteisöelokuviissa. Pienperhe-elokuvissa lasten vanhemmat esitettiin pääosin taustalla. Keskeinen ero yhteisöiden ja pienperheiden perhe-elämässä ja lapsi-aikuisuussuhteissa liittyi kasvatukseen. Yhteisöelokuviissa kasvatusta oli perheen aikuisten ja lasten välillä tapahtuvaa, mutta pienperhe-elokuvissa lapsia kasvattivat perheen ulkopuoliset aikuiset ja instituutiot.

Koti näyttäytyi sekä yhteisö- että pienperhe-elokuvissa perustarpeiden, kuten nukkumisen ja syömisen sekä kotitöiden paikkana, mutta yhteisöiden perhe-elämää kotona näytettiin enemmän. Tämä osittain vaikutti varmasti siihen, että yhteisöiden jäsenten välinen vastuiden jakaminen oli myös selvemmin esillä. Yhteisöille olikin ominaista, että tietyt jäsenet hoitivat ja huolehtivat tietyistä kotitöistä, kun taas pienperhe-elokuvissa ei ollut nähtävillä minkäänlaista työnjakoa kotitöiden osalta eri perheenjäsenten välillä.

Lisäksi koti-sanalla merkitys oli elokuvissa erilainen. Scottin (2009, 49–50) mukaan kodilla voidaan viitata niin maantieteelliseen alueeseen, fyysiseen rakennukseen kuin sosiaaliseenkin ryhmään. Tässä tutkimuksessa pienperhe-elokuvissa oli esillä maantieteellinen alue ja fyysinen rakennus, kun kodilla tarkoitettiin perheen asumisen paikkaa, kun taas yhteisöelokuviissa koti merkitsi yhteisön jäseniä eli sosiaalista ryhmää.

8.2 Perheen ihannointi ja merkitys taustavoimana – tuen ja hoivan lähteenä

Yhteisö- ja pienperhe-elokuvien erilaisista perheen representaatioista huolimatta, elokuvien perhekuviissa oli myös yhteisiä piirteitä. Kaikissa elokuvissa perheiden ja perhe-elämän esittäminen oli vähäistä ja tapahtumien sekä juonen kannalta perheet olivat taustalla. Siitä huolimatta perheestä esitettiin tärkeää ja merkityksellistä kuvaa. Tärkeystään kertoivat perheeseen liittyneet kaipuu ja ihannointi sekä perheen näyttäytyminen tuen ja voiman sekä hoivan, hellyyden ja läheisyyden lähteenä.

Perhekuvan yksi keskeinen piirre tulosten perusteella oli seurustelusuhteiden runsaus ja niihin liitetty ikuisen rakkauden ihanne. Jallinojan (2000, 19) mukaan mediassa parisuhteet ovatkin yleisesti olleet perhettä suosittu aihe. Perhemuodoista seurustelupareja oli elokuvissa toiseksi eniten, yksineläjien jälkeen. Lisäksi seurustelusuhteet olivat suhteiden tyypittelyn perusteella esillä. Seurustelusuhteita oli kaikissa muissa elokuvissa paitsi elokuvassa *Ella ja kaverit*. *Ella ja kaverit* -elokuvassa käsiteltiin kuitenkin ihastumista, joka muissa elokuvissa liitettiin seurustelusuhteiden alkuvaiheisiin. Perhe-elämän teemojen perusteella seurustelusuhteisiin liittyi ihannointia, kaipausta ja toiveita ikuisesta ja aidosta rakkaudesta.

Ikuisen ja aidon rakkauden ihanne vastaa käsitystä romanttisesta rakkaudesta, joka on tutkijoiden mukaan yleistynyt erityisesti 1800-luvulla ja pysynyt vahvana ja suosittuna käsityksenä siitä eteenpäinkin. Romanttiseen rakkauteen kuuluu käsitys siitä, että ollakseen todellista ja aitoa rakkauden tulee olla romanttista (ks. Jallinoja 2000, 21), mikä oli vahvasti esillä etenkin seurustelusuhteita käsittelevässä *Monster High: Yliluonnollinen ystävänpäivä* -elokuvassa. Muissakin elokuvissa erityisesti alkuvaiheessa oleviin parisuhteisiin liittyi haikeita tunteita toista kohtaan, haaveilu toisesta ja yhdessä olemisesta sekä tarve päästä toisen lähelle, jotka myös tutkimusten mukaan ovat osa romanttista rakkautta (mm. Barthes 2000, ks. myös Jallinoja 2000, 21).

Myös lähemmät perhesuhteet näyttäytyivät perhekuviissa ihannoituina ja kaivattuina. Lähemmällä perhesuhteilla tarkoitan pienperheisiin kuuluvia suhteita. Yhteisöelokuvissa nimittäin ilmeni, kuinka nimenomaan lähemmät perhesuhteet, erityisesti sisarus- ja seurustelusuhde, osoittautuivat kaivatuuksi ja merkittäviksi tekijöiksi läheisyyden ja tuen

näkökulmasta. Yhteisösuhteisiin tällaista kaipuuta ei liittynyt. Pienperhe-elokuvissa kaipuu kohdistui jo edellä käsiteltyihin seurustelupareihin. Lisäksi Röllin ja kultainen avain -elokuvassa kaipuun kohteena oli sukulaisuus ja oman perheen löytäminen.

Elokuvien perhekuvasa keskeinen tekijä oli myös koti, joka osoittautui perheenjäsenilleen tärkeäksi. Tutkimuskirjallisuudessa koti näyttäytyy tärkeänä ja yhtenä keskeisimmistä perheenjäsenten kohtaamisen ja yhdessä elämisen paikoista (Autonen-Vaaraniemi 2008, 189; Notko & Sevón 2008, 120), mutta tämän tutkimuksen lastenelokuvasa kotona tapahtuvaa toimintaa näytettiin elokuvissa hyvin vähän. Kotona hoidettiin perustarpeita ja tehtiin kotitöitä, eli koti näyttäytyi eräänlaisena arjen rutiinien paikkana. Kodin tärkeys tulikin esille nimenomaan kodin ulkopuolella tapahtuvassa toiminnassa; kotia kaivattiin ja ikävöitiin, kodista oltiin huolissaan, kotia puolustettiin sekä suojeltiin ja vaarassa oleva koti pelastettiin.

Edellä käsiteltyjen perheeseen liittyneiden ihanteiden perusteella perhekuvalle oli siistyyppillistä perheen, perhesuhteiden ja kodin tärkeydestä kertovat haaveet ja tunteet, kuten kaipuu, ikävä, ilo ja huoli. Nämä asiat tulivat esille lähes täysin ystäväysten välisessä vuorovaikutuksessa. Mielenkiintoista elokuvien perhekuvasa tekeekin juuri se, että suurin osa perheen tärkeästä merkityksestä kertovista asioista tapahtui nimenomaan kodin ja perheen ulkopuolella ja perheen ulkopuolisten henkilöiden välisinä tapahtumina ja vuorovaikutuksena. Ne perheenjäsenten väliset toiminnot, jotka kertoivat perheen merkityksellisyydestä olivat tuki ja hoiva.

Elokuvasa esitettiin paljon tukea ja avunantoa niin perheenjäsenten kesken kuin perheen ulkopuolistenkin henkilöiden välillä. Perheen tuessa kuitenkin korostui perheeseen tukeutuminen ja perheen tukeminen erityisesti hädän hetkellä tai vaikeassa tilanteessa. Perheenjäsenten tuki näyttäytyi ikään kuin ratkaisevana voimana, jonka avulla vaikeudet selätetään. Perheen voima ilmeni myös perheenjäsenten välisissä konflikteissa ja kriiseissä, jotka kestettiin, ylitettiin ja jotka annettiin toiselle anteeksi.

Perheen merkityksen elokuvissa voi nähdä perustuvan tuen ja voiman ohella myös hoivaan, hellyyteen ja läheisyyteen. Hoivan, hellyyden ja läheisyyden jakamista tosin tapahtui myös perheen ulkopuolistenkin henkilöiden, pääosin ystäväysten välillä, funktionaalisesti esimerkiksi lohdutuksen, kannustuksen sekä rohkaisun välineenä, mutta per-

heen hoivalle oli ominaista, että hoivaa, hellyyttä ja läheisyyttä jaettiin myös ilman mitään sen suurempaa syytä. Läheisyyttä ja erityisesti kosketusta onkin suomalaisessa kulttuurissa rajattu pitkälti perhe- ja parisuhteisiin, mutta lisäksi myös institutionaalisiin hoivasuhteisiin (Husso & Virkki 2008, 261). Sekä funktionaalista että ilman sen suurempaa syytä tapahtuvaa hoivaa ja hellyyttä lastenelokuvissa jaettiin toisaalta myös lemmikeille ja eläimille ylipäänsä. Näin ollen perhekuvassa lemmikit näyttäytyivät tärkeinä, mutta yhtä lailla myös muut eläimet ja toiseen perheeseen kuuluvat lemmikit olivat tärkeitä erityisesti lapsille. Eläinten tärkeys tukee Ritala-Koskisen (2001) sekä Oliveira-Formosinhon (2009) tutkimusten tuloksia, joissa myös korostui eläinten merkitys lasten perhekokemuksissa. Tässä tutkimuksessa eläinten merkitys tuli esille myös eläinten suojelemisessa ja huolenpidossa.

Perheen hoiva oli sidoksissa erityisesti sukupolvisuhteisiin, sillä lasten ja aikuisten välillä perheen aikuiset olivat hoivaajia. Toisaalta hoivaa ja huolenpitoa tapahtui myös seurusteluparien ja sisarusten kesken, mutta ei juuri lainkaan alemmalta sukupolvelta ylemmälle sukupolvelle. Yhteisöperheissäkin, joissa ei ollut varsinaisia sukupolvia, oli havaittavissa, että hoiva kulki vanhemmilta jäseniltä yhteisön nuoremmille jäsenille. Näin perhekuva tuki tutkimuskirjallisuuteen perustuvaa näkemystä, jonka mukaan yhtenä perheen tehtävistä ja etenkin vanhempien vastuista on pidetty hoivaa (Hansson 2011a, 12).

Perheen tehtäväksi ja vastuuksi on nähty myös sosialisatio ja kasvatus (Hansson 2011a, 12), mikä vastasi tämän tutkimuksen perhekuvaa ainoastaan yhteisöelokuviensa osalta. Sekä yhteisö- että pienperhe-elokuvissa kasvatusta tapahtui hoivan lailla aikuisilta lapsille, mutta pienperhe-elokuvissa kasvattajina toimivat perheen ulkopuoliset aikuiset ja kasvatusinstituutiot, kun taas yhteisöelokuvissa kasvatus näyttäytyi yhteisön tehtävänä. Mielenkiintoista onkin, että ainoastaan pienperhe-elokuvissa esiintyi lasten vanhempia, kun taas yhteisöiden lasten ja aikuisten välillä ei ollut lapsi-vanhempisuhteita, mutta silti kasvatus sijoittui nimenomaan yhteisöihin.

Pienperhe-elokuvissa oli kasvatuksen osalta nähtävillä perheen tehtävien julkistuminen ja institutionalisoituminen (Jokinen & Kuronen 2011, 86). Kasvatus osoittautui suurempien yhteisöjen vastuuksi. Näin ollen sekä yhteisö- että pienperhe-elokuvien perhekuva voi tulkita kasvatusvastuun osalta samanlaisiksi. Vaikka yhteisöelokuvissa kasvatus oli

perheen ja pienperhe-elokuvissa perheen ulkopuolinen tehtävä, toimi molemmissa lasten kasvattajina suurempi yhteisö ja joukko aikuisia. Kasvatusvastuu ei ollut lasten omilla vanhemmilla, vaan se oli koko yhteisön, joko yhteisöperheen tai laajemman yhteiskunnan ja kasvatustieteiden tehtävä.

Pienperhe-elokuvissa perheen kasvatustehtävien siirtyminen perheen ulkopuolisille tahoille, yksineläjien runsaus sekä elokuvien tapahtumien painottuminen ystävyysuhteisiin ja perheen ulkopuoliseen elämään ovat tekijöitä, joita pidetään individualismin vaikutuksina perhe-elämään ja jotka ovat lisänneet huolta perheen merkityksen katoamisesta (mm. Sevón & Notko 2008, 17–19). Tässä luvussa olen käsitellyt, kuinka sekä pienperhe- että yhteisöelokuvissa perhe näyttäytyi tärkeänä: perhe oli kaivattu ja ihannoitu tuen ja hoivan lähde. Perhe oli ikään kuin eräänlainen voima, johon pystyi hädän hetkellä turvautumaan, joka tuki erityisesti vaikeissa hetkissä ja joka kesti myös kriisit perheenjäsenten välillä. Tämän perusteella elokuvien perhekuva vastaakin vuoden 2007 Perhebarometrin tuloksia, joiden pohjalta on pohdittu perheen merkityksen kasvamista juuri jonain pysyvänä, johon yksilöt voivat turvautua muuten individualistisessa maailmassa (Paajanen 2007, 24–26). Näkemys oli esillä niin pienperheiksi luokitelluissa perheissä kuin suurissakin yhteisöperheissä. Yhteisöelokuvien osalta näkemys vielä korostui siltä osin, että pysyvyyttä ja turvaa haettiin nimenomaan lähemmistä perhesuhteista.

8.3 Rajallinen, mutta tulkinnanvarainen perhekuva

Vaikka pienperhe- ja yhteisöelokuvissa esitettiin toisiinsa nähden erilaisia perhemuotoja ja -suhteita sekä perheistä kertovia toimintoja ja aiheita, oli näissä perheitä määrittävissä tekijöissä yhteistä niiden rajallinen esittäminen verrattuna nykyajan perheisiin ja perhe-elämään. Rajallisuus ilmeni ensinnäkin siten, että tietyt perhemuodot, -suhteet tai perhe-elämän keskeiset ilmiöt eivät esiintyneet elokuvissa. Toiseksi, perhekuvasse oli myös stereotyyppisiä piirteitä, eli perhekuva vastasi osittain yhteiskuntamme valtakäsityksiä (ks. Herkman 2007, 82–83). Toisaalta, suuressa osassa representaatioista jätettiin kuitenkin varaa myös katsojan tulkinnoille.

Elokuvissa esiintyi useita eri perhemuotoja, ja erityisesti pienperhe-elokuvissa perhemuotojen kirjo oli kattava. Pienperhe-elokuvien tuloksissa kuitenkin korostui yksinelä-

jien runsaus. Suomalaisista noin 75 prosenttia kuuluu johonkin perheeseen, mutta tilastojen mukaan yksineläjien määrä on kuitenkin ollut tasaisesti kasvussa 1990-luvulta lähtien (SVT 2013). Yksineläjien määrän kasvua onkin perusteltu muun muassa sillä, että individualismin myötä perheen muodostamisesta on tullut vaihtoehtoinen elämänjärjestely (Hansson 2011b, 23). Näin ollen tämän tutkimuksen perusteella pienperhe-elokuvien perhekuva näyttäytyy individualistisena nimenomaan siitä näkökulmasta, että suurin osa elokuvien hahmoista eli yksin.

Kahden sukupolven perheistä pienperhe-elokuvissa edustettuina olivat perinteisimpänä perhemuotoina pidetyt ydinperheet, mutta myös yhden vanhemman perheet sekä eroperheet, jotka ovat viime vuosikymmenien aikana yleistyneet ja tulleet hyväksytyiksi perhemuodoiksi ydinperheen rinnalle (mm. Paajanen 2007, 84). Aikaisemmat lastenelokuvien perhekuvan tutkimukset ovat vastanneet ydinperheen ideaalia (Lester 2010; Tanner ym. 2003), mutta tässä tutkimuksessa yhden vanhemman perheitä oli ydinperheitä enemmän. Lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa on esiintynyt uusperheitä (mm. Tanner ym. 2003), joita tässä tutkimuksessa puolestaan ei ollut. Yhteistä aikaisempien tutkimuksien kanssa on sateenkaariperheiden ja adoptioperheiden puuttuminen perheen representaatioista ja se, että perheen representaatioita yleensäkin oli melko vähän (ks. mm. Hubka ym. 2009, 105; Tanner ym. 2003, 395–360). Lisäksi verrattuna nykyajan perhe-elämän ilmiöihin aineistosta puuttuivat monikulttuuriset perheet, jotka puolestaan tutkimusten mukaan ovat yleistyneet Suomessa (Pöllänen 2008, 153).

Sen vuoksi, että lastenelokuvista puuttui useita perhemuotoja, perhekuvaa voidaan pitää rajallisena. Toisaalta, tässä tutkimuksessa aineistossa oli vain neljään eri sarjaan kuuluvia elokuvia, joten on ymmärrettävää, että kaikkia perhemuotojen laajaan kirjoon kuuluvia muotoja tai käsitteitä ei ollut elokuvissa nähtävillä. On kuitenkin huomionarvoista, että elokuvista puuttuivat juuri sellaiset perheet, joihin on niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa yhteiskunnassa liittynyt väittelyä ja arvostelua. Esimerkiksi keskustelunaiheena ovat olleet uusperheiden, monikulttuuristen perheiden ja sateenkaariperheiden riskit erityisesti niissä kasvaville lapsille (mm. Jokinen & Kuronen 2011, 23–25, 59; Nätkin 2003, 30–37). Näin ollen tämän tutkimuksen perusteella lastenelokuvien perhekuva näyttäisi tukevan stereotyyppisiä käsityksiä perhemuotojen ideaaleista jättäen kuvan ulkopuolelle kiistellyt ja väitellyt perhemuodot. Perheen ideaaleja tukevan perhekuvan esittäminen voi olla myös tietoinen valinta, sillä tutkimuksissa on todettu, että laa-

jempaan levitykseen on helpompi saada tuotteita, jotka haastamisen sijaan tukevat yleisiä valtakäsityksiä (Herkman 2002, 224).

Toisaalta uusperheiden, sateenkaariperheiden ja adoptioperheiden puuttuminen perhekuvasta oli vain tutkijan tekemä tulkinta. Vaikka tutkijana pyrin objektiivisuuteen, on kulttuurinen viitekehyseni kuitenkin vaikuttanut tulkintoihini (ks. esim. Seppänen 2005, 110). Tämä tulee hyvin esille esimerkiksi siinä, kuinka tulkitsin ydinperheeksi sellaisen perheen, jossa oli lapsia, mies ja nainen, vaikka tarkempaa informaatiota tästä perheestä ei ollut saatavilla. Ihan yhtä lailla tämä perhe olisi voinut olla uusperhe, jossa lapset ovat vain toisen aikuisista, adoptioperhe, sijaisperhe tai eroperhe. Aikuiset saattoivat myös olla lasten isovanhempia tai muita sukulaisia. Näin ollen olen tulkinnut perheitä olettaen, että perheet ovat ydinperheitä, jos perhesuhteista ei ollut muuta informaatiota saatavilla.

Toinen tässä tutkimuksessa keskeinen esimerkki perhemuotojen tulkinnanvaraisuudesta on yhden vanhemman perheet sekä sisarusperheet. Vaikka sisarusperheissä ei esiintynyt vanhempia, se ei kuitenkaan poissulje sitä mahdollisuutta, etteikö niissä olisi ollut vanhempia. Yhden vanhemman perheiksi puolestaan luokittelin ne perheet, joissa elokuvien informaation perusteella oli yksi vanhempi – tai oikeastaan, ainakin yksi vanhempi. Näin ollen on mahdollista, että perheissä oli myös toinen tai useampi vanhempi, kaksi äiti tai kaksi isää, vaikkakaan niitä ei elokuvissa esiintynyt. Tämän perusteella nämäkin perheet saattoivat olla muodoltaan joitain muita kuin yhden vanhemman perheitä. Tulkinnanvaraiseksi yhden vanhemman perheiden ja sisarusperheiden osalta jäi myös se, minkä vuoksi perheissä oli vain yksi vanhempi tai ei yhtään vanhempaa. Esimerkiksi yksinhuoltajaksi voi päätyä useasta syystä, kuten eron, puolison kuoleman tai jo alunperin lapsen yksin hankkimisen seurauksena.

Perheenjäsenten välisistä suhteista elokuvissa esiintyvät sukulaisuus-, sukupolvi- ja sukupuolisuhteet sekä perheenjäsenten väliset asumisen järjestelyyn liittyvät suhteet (ks. Forsberg 2003, 11–12). Sukupolvisuhteita esiintyi vain yhden tai kahden sukupolven välisinä suhteina. Näin ollen isovanhemmuus ei ollut elokuvissa yhtä isoäiti-mainintaa lukuun ottamatta esillä, vaikka nykyään yhtä aikaa elää aikaisempaa useammat peräkkäiset sukupolvet (Haavio-Mannila 2010, 98; Tanskanen ym. 2009, 375, 384). Myös muita sukulaissuhteita ei lapsi-vanhempi- ja sisarusuhteiden sekä isoäiti- ja täti-

mainintojen lisäksi elokuvissa ollut. Sukulaisuus tosin oli myös tulkinnanvaraista, sillä ainoastaan muutamien perhesuhteiden osalta erikseen mainittiin, että he ovat sukua toisilleen, kun taas joistakin suhteen sukulaisuutta ei erikseen mainittu, vaan sukulaisuus oli tutkijan tulkintaa. Esimerkiksi saman perheen lapset eivät välttämättä ole toisilleen sukulaisia, vaikka olisivatkin toistensa sisaruksia.

Perheet myös ulottuivat kotitalouksien ulkopuolelle, minkä vuoksi yhdessä asuminen ei ollut edellytys samaan perheeseen kuulumiselle. Näin ollen elokuvissa oli nähtävillä Euroopassa yleistyneitä LAT-perheitä (Jokinen & Kuronen 2011, 25). Tulos on myös samansuuntainen käsityksen kanssa, jonka mukaan perheen määrittämisessä korostuu jokaisen yksilöllinen kokemus siitä, kenet lasketaan kuuluvaksi perheeseen (ks. Finch 2007, 68). Näin ollen samaan perheeseen kuuluvilla henkilöillä voi olla erilainen käsitys perheen kokoonpanosta, mikä tuli tämän tutkimuksen elokuvissa esille erityisesti yhteisöelokuviissa siten, että jollakin yhteisön jäsenellä saattoi olla läheisempi perhesuhde toiseen yhteisöön kuuluvan henkilön kanssa. Pienperhe-elokuvissa erilaiset perhekokeemukset tulivat esille seurustelusuhteissa, joissa puolisoilla saattoi olla myös omat perheet, sekä lemmikkiperheessä, jossa lemmikki oli perheen pojalle tärkeä perheenjäsen, mutta pojan äiti ei kokenut lemmikkiä perheeseen.

Perhekuvalle oli ominaista vanhempien vähäisyys. Yhteisöelokuviissa ei esiintynyt lapsi-vanhempisuhteita lainkaan. Pienperhe-elokuvissa lapsen ja vanhemman välisiä suhteita esiintyi, mutta suhteille oli ominaista, että vanhemmat olivat elokuvissa taustahenkilöitä, jotka eivät siten myöskään olleet elokuvissa kovinkaan esillä, lukuun ottamatta yhtä tytön ja pojan perheen isää, joka oli Ella ja kaverit -elokuvassa yksi päähenkilöistä. Perhemuotojen tulosten osalta vanhempien vähäisyydestä perhekuvassa kertoivat myös sisarusperheet, joissa perhe koostui ainoastaan siskoista ja veljistä, mutta vanhempia näissä perheissä ei ollut. Sisarusten merkitys elokuvien perhekuvassa oli siis vanhempia merkittävämpi, mikä tukee myös Ritala-Koskisen (2001) tutkimusta, jonka mukaan lasten perhekäsityksessä muilla lapsilla on tärkeä sija. Toisaalta vanhempien vähäisyys voi johtua myös siitä, että lastenelokuville voi olla tyypillistä, että tapahtumat sijoittuvat lasten maailmaan, jolloin on luonnollista, että vanhemmat esitetään taustahenkilöinä.

Sukupuolisuhteiden osalta tutkimuksen perhekuva tuki stereotypioita, sillä ensinnäkin kaikki parisuhteet olivat miehen ja naisen välisiä. Toiseksi sukupuolisuus tuli esille

naisten ja miesten toiminnassa sekä ulkonäöllisissä asioissa, jotka osaltaan vastasivat kulttuurimme perinteisiä käsityksiä siitä, miten naisten ja miesten odotetaan toimivan ja pukeutuvan (ks. Syrjäläinen & Kujala 2010, 33). Tällaisia stereotyyppioita tukevia asioita oli pukeutumisen osalta muun muassa naisten somistautuminen sekä mekkojen ja ha-meiden käyttö (ks. Rossi 2003) ja kotitöiden osalta se, että miehet tekivät enemmän voimaa vaativia kotitöitä (ks. mm. Dyer 2002; Rossi 2003). Muuten miesten ja naisten toiminta eivät eronneet toisistaan, mikä puolestaan ei tue sukupuolistereotyyppioita, joita liittyy vahvasti naisten ja miesten rooleihin perhe-elämässä (Blaskó & Herche 2010). Mielenkiintoista perhekuvasa oli myös se, että vastoin aiempia sukupuolistereotyyppioita koskevia tutkimuksia, tässä tutkimuksessa naisilla oli miehiinsä verrattuna enemmän sananvaltaa (Jokinen & Kuronen 2011, 35–36).

Sukupuolisuus oli keskeisesti esillä lapsi-vanhempisuhteissa, joissa oli ensinnäkin huomattavissa eroja isien ja äitien välillä. Ensinnäkin, suuri osa isistä esiintyi elokuvissa vain mainontoina. Näin ollen isiä oli kyllä olemassa, mutta niitä ei näkynyt elokuvissa, kun taas kaikki elokuvien äidit myös näkyivät jossain vaiheessa. Tämä tukee osaltaan käsitystä siitä, että äidit on kautta aikain nähty perheen ensisijaisena vanhempana (mm. Kuronen & Hokkanen 2008, 34). Perinteisesti äitiä on pidetty myös hoivaavana vanhempana, miltä osin tämän tutkimuksien elokuvien perhekuva oli tulkinnanvarainen. Elokuvissa nimittäin äidit hoivasivat lapsiaan ja jakoivat heille hellyyttä, mutta koska suurin osa isistä esiintyi vain maininnan tasolla, ei isien osalta hoivaamista ollut nähtävillä. Elokuvista kuitenkin kävi ilmi, että isät kyllä pitivät huolta lapsistaan ja heidän tarpeistaan.

Toinen mielenkiintoinen huomio oli, että vaikka kaikki lapsi-vanhempisuhteet olivat elokuvissa edustettuina, eniten suhteita oli eri sukupuolten välillä. Yhden vanhemman perheissä lapsi ja vanhempi olivat vastakkaista sukupuolta, eli perheessä oli joko äiti ja poika tai isä ja tyttö. Myös eroperheen poika asui äitinsä kanssa. Yhden vanhemman perheissä vanhempina olivat sekä isät että äidit, joten siltä osin tämä perhekuva ei vastannut aikaisempia lastenelokuvien perhekuvan tutkimuksia, joiden mukaan isät ovat äitejä useammin yksinhuoltajia (mm. Tanner ym. 2003). Perhekuva ei myöskään vastannut eurooppalaisen perhekulttuurin tutkimuksia, joiden mukaan yksinhuoltajana puolestaan on useimmiten äiti (ks. Beier ym. 2010, 26). Näin ollen voikin pohtia, onko perhekuvaan vaikuttanut ensinnäkin viime vuosikymmeninä lisääntynyt isyystutkimus

(mm. Huttunen 2001, Mykkänen 2010), joka on tuonut esille isien asemaa ja merkitystä perhe-elämässä, ja toiseksi vanhemmuuden ihanteiden muutokset, joiden myötä isät on alettu nähdä äitien rinnalla merkittävinä ja tasavertaisina vanhempina (mm. Huttunen 2001).

Perheitä elokuvissa määriteltiin siis edellä käsiteltyjen perheen rakenteiden, kuten suhteiden ja kokoonpanojen perusteella, jotka myös perhetutkimuksessa ja tilastoinnissa toimivat perheen määritelmien perustana (Hansson 2011a, 11–12; SVT 2013). Tässä tutkimuksessa rakenteiden lisäksi perhettä määriteltiin samankaltaisuuden perusteella. Perheet nimittäin erosivat perheen ulkopuolisista henkilöistä siten, että perheenjäsenet esitettiin toistensa kaltaisina. Samankaltaisuus voi olla yksi elokuvailmaisullinen keino, jolla autetaan katsojaa jäsentämään ja tunnistamaan, ketkä kuuluvat ja ketkä eivät kuulu johonkin perheeseen. Toisaalta myös Oliveira-Formonsinhon (2009, 244–245) tutkimuksessa samankaltaisuus ilmeni yhtenä piirteenä, jonka lapset liittivät perhe-elämään ja perhesuhteisiin. Samankaltaisuuden esittämiseen voikin liittyä käsitys siitä, että perheeseen kuuluu tiettyä yhteenkuuluvuutta.

Rajallisista ja stereotyyppisistä representaatioista huolimatta perheestä esitettiin myös monipuolista ja realistista kuvaa erityisesti perheen muutosten osalta. Perhe näyttäytyi eräänlaisena dynaamisena prosessina, johon vaikuttivat niin yksilötason kuin koko perheorganisaatioon liittyvät muutokset. Perhe muuttui ajan myötä, kun perheenjäsenet kasvoivat ja kokoonpanot muuttuivat. Myös tutkimusten mukaan muutokset kuuluvat olennaisena osana perheen elämänsäkaareen (ks. Bernardes 1997, 46–49; Finch 2007, 69). Perheen muutosten esittäminen luokin realistista perhekuvaa, joka voi osaltaan auttaa lasta ymmärtämään myös oman perheen muuttumista ajassa ja eri elämänvaiheissa (ks. Bernardes 1997; Finch 2007). Lisäksi perhekuva voi toimia eräänlaisena lapsen oman identiteetin peilinä, josta lapsi voi tarkastella omaa paikkaansa ja merkitystä perheensä elämänsäkaareissa.

Myös perhesuhteiden suhdetyypit osoittavat realistista kuvaa siitä, että perheenjäsenten välisiin suhteisiin kuuluu niin hyviä kuin huonojakin hetkiä, niin myönteisiä kuin kielteisiäkin kohtaamisia. Tämän tutkimuksen elokuvissa vastoinkäymiset perhesuhteissa liittyivät erimielisyyksiin, joiden vuoksi jotkut suhteet kriisiytyivät ja henkilöt voivat suhteessa pahoin. Perhekuvasta kuitenkin puuttuivat kokonaan perhesuhteet ja -tilanteet,

joissa olisi ollut suurempia ongelmia tai haasteita, kuten esimerkiksi päihde- tai väkivaltaongelmia, jotka kuitenkin tutkimusten perusteella ovat valitettavan yleisiä perhe-elämässä (ks. esim. Notko 2011). Viime aikoina julkisessa keskustelussa ja mediassa ovat myös olleet esillä perheenjäsenten pahoinvoinnista johtuneet perhesurmat. Toisaalta näiden asioiden tiimoilta on kuitenkin pohdittava, että kun on kyse varhaiskasvatustikäisistä elokuvien katsojista, on hyvä huomioida että lasten taidot käsitellä mediakuva ja hallita siitä aiheutuvia tunteita eivät ole vielä kovin kehittyneet (mm. Salokoski & Mustonen 2007, 24). Siitä näkökulmasta onkin hyvä, että ihan pienimmillekin sallituissa elokuvissa ei esiintynyt kovin rankkoja perhetilanteita, mutta silti realistista kuvaa siitä, että perhe-elämään kuuluu myös ristiriitoja ja vaikeuksia, joista voi päästä yli.

Kuten olen tässä luvussa pohtinut, tutkimuksen tulosten perusteella lastenelokuvien perhekuva oli osittain rajallinen ja se näytti tukevan yhteiskuntamme valtakäsityksiä stereotyyppisine representaatioineen. Voidaankin pohtia, miten esimerkiksi lapsi, jonka omaa perhemuotoa ei elokuvassa käsitelty tai jonka perhe-elämä on aivan erilaista, mitä elokuvissa perhe-elämää esitettiin, kokee perhekuvan rajallisuuden ja stereotyyppiä. Toisaalta perheen representaatioiden tulkinnanvaraisuus mahdollistaa sen, että jokainen katsoja voi täydentää representaatioiden aukkoja ja antaa niille merkityksiä omasta perspektiivistään ja lähtökohdistaan käsin (Lehtonen 1996, 108–110). Eli elokuvien yksi perhe voi vastata useampaa perhemuotoa ja koskettaa useammasta eri perhetilanteesta tulevia lapsia. On myös mahdollista, että tämä tulkinnanvaraisuus on tietoinen valinta elokuvien tekijöiltä, sillä jättämällä perhekuvan osittain avonaiseksi on perhekuvalle myös enemmän tulkinnanmahdollisuuksia ja siten myös enemmän katsojia, jotka voivat samaistua perhekuvaan täydentäessään aukkoja omia intressejään vastaaviksi.

8.4 Luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu

Tieteellisen tutkimuksen tekijöille asetetaan tiettyjä vaatimuksia, jotka koskevat tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Luotettavuuden ja eettisyyden pohdinnalla pyritäänkin tarkastelemaan ja tiedostamaan, mitkä asiat tutkimuksen etenemiseen vaikuttavat ja millainen vaikutus näillä asioilla on tutkimusprosessiin (mm. Lincoln & Guba 1985, 298–299; Patton 2002, 566–570). Luotettavuuden ja eettisyyden arviointia tapah-

tuu koko tutkimusprosessin ajan sen eri vaiheissa (Patton 2002, 566–570), ja tässä luvussa pohdin ja arvioin niitä luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä seikkoja, jotka ovat koskeneet tätä tutkimusta ja prosessia kokonaisuudessaan.

Tässä tutkimuksessa pyrin kokonaisvaltaiseen ja syvälliseen perhekuvan ymmärrykseen ottaen huomioon tutkittavan ilmiön erityispiirteet sekä aineiston kontekstin, mikä lisää tutkimuksen vahvistettavuutta, jota pidetään yhtenä luotettavuuden osatekijänä (Lincoln & Guba 1985, 299–301; ks. Tynjälä 1991, 391–392). Vahvistettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija pyrkii monin tavoin varmistamaan tutkimuksen totuusarvoa (Lincoln & Guba 1985, 299–301). Tässä tutkimuksessa vahvistettavuuteen pyrin ensinnäkin tarkastelemalla tutkittavaa ilmiötä, perhekuva, tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä monista perhekuvan tutkimiselle olennaisista näkökulmista. Tarkastelin perhekuvan tutkimusta perheen lisäksi myös niin lastenkulttuurin kuin audiovisuaalisten representaatioiden tutkimuksen konteksteissa. Tutkittavan ilmiön ja sen kontekstin ymmärtäminen tukee tutkimuksen vahvistettavuutta siten, että ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen auttaa tutkijaa toimimaan johdonmukaisesti tutkimuksen eri vaiheissa (ks. Tynjälä 1991, 394).

Koska laadulliselle tutkimukselle on ominaista tutkijan valintojen sekä tulkintojen merkitys prosessin eri vaiheissa ja tutkijan keskeinen rooli tiedonlähteenä (Alasuutari 2011; Patton 2002), on tärkeää, että tutkimuksessa huomioidaan tutkijan omien intressien ja taustojen vaikutus tutkimukseen. Sen vuoksi tutkimusraportin tulisi sisältää tutkittavan ilmiön kannalta merkittävää tietoa myös tutkijasta itsestään. (Patton 2002). Tässä tutkimuksessa pyrin vähentämään omien intressieni, kuten esimerkiksi kasvattajataustan ja lasten oppimisympäristöihin kohdistuvan kiinnostuksen vaikutusta tutkimuksen etene- miseen ja lisäämään johdonmukaisuutta huomioimalla tutkittavan ilmiön erityispiirteet. Johdonmukaisuuteen pyrin esimerkiksi siten, että sekä perheen että lasten- ja audiovisuaalisen kulttuurin kontekstit ja näkökulmat toimivat pohjana sille, millaisiin asioihin kiinnitin elokuvissa huomiota. Vaikutustani aineiston valikoitumiseen vähensin siten, että aineisto määräytyi elokuvavuokraamon tilastojen perusteella. Lisäksi, vältin tietoisesti omien elokuvien katsomisesta aiheutuneiden tuntemuksien ja mielipiteiden vaikutusta tutkimukseen kirjoittamalla aluksi kokemukseni ylös ja ryhtymällä vasta sen jälkeen tutkimaan aineistoa vain tutkimuksen näkökulmasta.

Tiedostaessani valintojeni ja tulkintojeni vaikutuksen tutkimustuloksiin, pyrin analyysissä objektiivisuuteen keskittymällä elokuvien denotatiivisiin esityksiin eli ilmisältyihin ennen, kuin muodostin niistä konnotaatioita, tulkintoja ja johtopäätöksiä (ks. Lehtonen 1996, 108–110). Objektiivisuuteen pyrkiminen oli haasteellisinta elokuvien perhe- muotoja ja perhesuhteita määriteltäessä, sillä elokuvien henkilöt erosivat toisistaan paljon siltä osin, mitä heidän perhetaustastaan ja suhteistaan muihin henkilöihin kerrottiin. Näin ollen joistakin henkilöistä oli saatavilla enemmän denotatiivista aineistoa, kun taas toisista oli muodostettava hyvinkin vähällä tiedolla konnotaatioita. Jouduinkin tekemään paljon tulkintoja ja valintoja erityisesti siitä, ketkä ovat sukulaisia, ketkä henkilöt otan mukaan analyysiin ja ketkä jätän analyysin ulkopuolelle (ks. myös luku 8.3). Nämä valintani ja tulkintani ovat väistämättä vaikuttaneet tutkimuksen tuloksiin. Lisäksi, tämän tutkimuksen elokuvat kuuluivat osaksi suurempaa elokuva- tai kirjasarjaa, joita ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa huomioitu. Muut sarjan elokuvat ja kirjat olisivat kuitenkin voineet antaa enemmän tietoa henkilöiden perhetaustoista, mikä myös olisi vaikuttanut tulkintoihin ja tuloksiin.

Koska tämä tutkimus perustui merkitysten tulkintaan, vaikuttaa tutkimuksen taustalla näkemys siitä, että tutkimuksella tavoitetaan pikemminkin yksi näkökulma tutkittavasta ilmiöstä sen sijaan että tutkimuksella saavutettaisiin totuus sinänsä (Patton 2002, 96–98; ks. Tynjälä 391, 395–396). Koska merkitysten tulkintaa ohjaa tutkijan henkilökohtainen viitekehys (Seppänen 2005, 110), ovat toisenlaiset tulkinnat elokuvien perhe-esityksistä mahdollisia. Toisaalta tulkintaa kuitenkin ohjaa henkilökohtaisen taustan ohella myös kulttuurinen viitekehys (Lincoln, Lynham & Guba 2011; Patton 2002, 113–114), mikä tarkoittaa sitä, että saman kulttuurin ihmisillä on taipumus tulkita ympäristönsä sosiaalisia merkityksiä ja esityksiä samansuuntaisesti (Hall 1997, 18; Seppänen 2005, 110). Näin ollen voidaankin ajatella, että täysin erilaiset tulkinnat samasta aineistosta eivät ole kovin todennäköisiä.

Kun tutkimustulokset perustuvat merkitysten tulkintoihin, puhutaan luotettavuuden yhteydessä tiedon vastaavuudesta (Lincoln & Guba 1985, 294–296; ks. Tynjälä 1991, 390). Tämän tutkimuksen osalta tiedon vastaavuus merkitsee sitä, että tulkintojeni pohjalta luotu perhekuva ja siihen liittyvät johtopäätökset vastaavat aineistoni elokuvien alkuperäisiä esityksiä perheestä (ks. Tynjälä 1991, 390). Huomioin luotettavuuden ja vastaavuuden tutkimuksen analyysivaiheessa siten, että alkuperäinen tutkimusaineisto

eli lastenelokuvat olivat käytössäni tutkimusprosessin loppuun asti ja että tarkistin aineiston eri vaiheiden tuloksia ja vertailin niitä toisiinsa (ks. Lincoln & Guba 1985, 294–296).

Tulkintojen merkityksellisyyden vuoksi olen pyrkinyt tässä tutkimuksessa perustelemaan ja raportoimaan niin tekemäni valinnat, tulkinnat kuin tutkimuksen etenemisenkin mahdollisimman selkeästi, tarkasti ja avoimesti. Tarkassa, julkisessa ja avoimessa raportoinnissa onkin kyse rehellisyydestä ja siten myös tutkimuskäytäntöjen eettisyydestä (ks. Suomen Akatemian tutkimuseettiset ohjeet 2003, 5–6; Tuomi & Sarajärvi 2009), mutta rehellisyys ja avoimuus lisäävät myös tutkimuksen luotettavuutta, kun lukija pysyy seuraamaan tutkimuksen etenemistä ja arvioimaan tutkimusta (ks. Tynjälä 1991, 390–392, 395). Tarkka raportointi ja tutkimuksen kuvaus vaikuttavat myös tulosten siirrettävyyteen, jolla tarkoitetaan sitä, että lukija voi mahdollisesti toistaa tutkimuksen sekä pohtia tutkimustulosten soveltamista muissa konteksteissa (Bogdan & Knopp Biklen 2007, 26; Lincoln & Guba 1985, 296–298).

Eettisyyttä ja luotettavuutta jouduin pohtimaan erityisesti aineistossa käytettyjen lastenelokuvien raportoinnin osalta. Elokvien taustalla on nimittäin toiminut useita henkilöitä tai instituutioita, kuten ohjaajia, tuottajia, käsikirjoittajia, näyttelijöitä ja monia muita, joten eettisestä näkökulmasta katsottuna elokuvat olisi voinut pitää tutkimusraportissa myös anonymoineina. Päädyin kuitenkin raportoimaan ja esittelemään lastenelokuvat sillä perusteella, että ne ovat julkisia kulttuurisia tuotteita ja siten muutenkin kaikkien ihmisten saavutettavissa. Lisäksi perustelin elokuvien raportointia luotettavuuden näkökulmasta, sillä tietäessään tutkimuksessa käytetyt elokuvat lukijat voivat myös arvioida tutkimuksen tuloksia paremmin. Joka tapauksessa lastenelokuva-aineistoa kuvaillessani ja esitellessäni olen pyrkinyt käsittelemään elokuvia kunnioittavasti ja eettisesti.

Koska yleisiin hyviin tutkimuskäytäntöihin kuuluu, että tutkija käsittelee ja arvioi luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä tekijöitä tutkimuksessaan avoimesti ja rehellisesti, olen tässä luvussa pohtinut niitä ulkoisia ja tutkimuksesta itsestään johtuneita seikkoja, jotka ovat vaikuttaneet tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen. Tutkimusprosessin arviointi on myös yksi keskeinen luotettavuutta lisäävä tekijä. (Lincoln & Guba 1985, 298–299; Tynjälä 1991, 391.) Kun luotettavuutta ja eettisyyttä arvioidaan avoimesti,

annetaan myös tutkimuksen lukijalle mahdollisuus pohtia tutkimuksen merkitystä sekä arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä (Tynjälä 1991, 390–392).

8.5 Perhekuvan tutkimuksen sovellus- ja jatkotutkimusehdotukset

Lastenelokuvien perhekuva vaikuttaa siihen, millaisia käsityksiä lapset perheestä muodostavat (mm. Drotner 2013, 301) ja millaista kuvaa lapset itse toiminnallaan perheestä välittävät muille (Ritala-Koskinen 2003, 134). Koska median merkitys lasten arjessa on kasvanut (mm. Salokoski & Mustonen 2007, 15), on tärkeää, että niin lasten vanhemmat kuin muutkin kasvattajat ovat tietoisia lasten kasvuympäristöjen sisältämistä käsityksistä, aatteista ja arvoista, joiden parissa lapset muodostavat omaa käsitystään maailmasta. Perhekuva onkin vain yksi esimerkki median sisältämistä merkityksistä, vaikkakin perhekuva voi pitää tärkeänä tutkimisen kohteena nimenomaan siksi, että perhe koskettaa jollain tapaa lähes jokaista yksilöä. Ja sen vuoksi, että kaikki ihmiset ainakin jossain vaiheessa elämäänsä ovat kuuluneet johonkin perheeseen, voi perhe käsitteenä olla niin itsestään selvä, että sen monia merkityksiä on vaikea tiedostaa (ks. Rönkä & Korvela 2009, 87). Tämän tutkimuksen tarkoituksena olikin selvittää ja tuoda näkyville näitä perheeseen liitettyjä merkityksiä.

Lastenelokuvien sisältöjen tietoisuudesta on varhaiskasvatuksessa hyötyä ensinnäkin siten, että lastenelokuvia ja muita lasten mediaympäristöjä voi käyttää oppimisen välineenä. Tällöin oppimisessa hyödynnettäisiin lasten kiinnostus ja motivaatio suosittua mediakulttuuria kohtaan. Päiväkodissa voitaisiin esimerkiksi käsitellä opeteltavia asioita niiden elokuvien avulla, jotka ovat sillä hetkellä lasten suosiossa. Varhaiskasvattajat voivat myös ylipäänsä tarkastella lastenelokuvia ja muita mediaympäristöjä siitä näkökulmasta, millaisia asioita niiden kautta voisi formaalissa opetuksessa käsitellä. Tämä tutkimus osaltaan antaakin esimerkkiä siitä, kuinka lastenelokuvia voi lähestyä ja tarkastella siitä näkökulmasta, millaisia oppimisen rakennusaineita elokuvat lapsille välittävät.

Toisaalta tietoisuus lasten mediaympäristöjen sisällöstä voi myös auttaa kasvattajia, niin varhaiskasvattajia, muita opettajia kuin vanhempia, ymmärtämään lasten toimintaa ja käsityksiä. Tällöin esimerkiksi elokuvista tullessiin haitallisiin tai vääristyneisiin käsi-

tyksiin voidaan puuttua ja niitä voidaan käsitellä lasten kanssa. Mediasisältöihin tutustumalla voi myös vaikuttaa siihen, millaiset representaatiot saavuttavat lapset. Kyse on siis kasvuympäristön järjestämisestä kasvatusnäkemysten mukaisiksi. Lisäksi tuntiesiaan mediasisältöjä aikuinen pystyy ennaltaehkäisemään, että esimerkiksi tietyt mediasisällöt eivät saavuta sellaista lasta, jolle nämä sisällöt voisivat olla riskitekijöitä ja vahingollisia (ks. Salokoski & Mustonen 2007, 16).

Tutkimuksen perhekuvan tuloksista kävi ilmi, että perheen representaatiot olivat osittain rajallisia ja stereotyyppisiä. Erityisesti pienillä lapsilla ei kuitenkaan ole vielä resursseja ja tarpeeksi kehittyneitä taitoja tulkita perhekuvaa ja erottaa mediatodellisuutta oikeasta elämästä (mm. Suoninen 2004, 30–34). Tämän vuoksi tarvitaan mediakasvatusta ja aikuisia, jotka auttavat lapsia tulkitsemaan mediaympäristön representaatioita sekä tarkastelemaan niitä ja suhtautumaan niihin kriittisesti. Keskustellakseen mediasisällöistä lapsen kanssa, aikuisen on kuitenkin myös itse perehdyttävä sisältöihin ja tarkasteltava niiden välittämiä merkityksiä ja merkitysten taustalla vaikuttavia tekijöitä. Kun kasvattaja tiedostaa representaatioiden sisältämät käsitykset, hän pystyy käsittelemään ja purkamaan niitä lasten kanssa ja näin opettamaan lapsia suhtautumaan ympäristön representaatioihin kriittisesti.

Representaatioiden tulkitsemisessä on kyse medialukutaidosta. Medialukutaito koostuu monista osa-alueista, joista keskeisiä kriittisen tarkastelun osalta ovat kyky erottaa mediatodellisuus ja reaalityodellisuus toisistaan sekä kyky arvioida ja arvottaa medioita ja mediasisältöjä. Harjoittelun myötä medialukutaito kehittyy tietoisemmaksi ja tehokkaammaksi. (Ks. Suoninen 2004, 30–34.) Median kasvaneen merkityksen vuoksi medialukutaitoa pidetäänkin kansalaistaitona (ks. Mustonen 2001, 32). Medialukutaito ja mediakasvatus ovat saaneet paikkansa myös varhaiskasvatusta ja perusopetusta ohjauksessa asiakirjoissa. Esimerkiksi Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 12) esiopetuksen yhdeksi tehtäväksi mainitaan lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen ja monilukutaidon, kuten mediataitojen ja medialukutaidon kehittymisen tukeminen muun muassa vuorovaikutuksessa rikkaan tekstiympäristön ja kulttuurin, kuten elokuvien kanssa.

Erityisesti tämän tutkimuksen perheen representaatioiden tulkinnanvaraisuus ja stereotyyppisyys korostavat medialukutaidon merkitystä. Elokuviin perhekuvaa tarkasteltaes-

sa olisikin hyvä keskustella lasten kanssa, miksi elokuvissa perheitä kuvataan juuri tietyllä tavalla. Mediakasvatuksen avulla aikuiset auttavat lapsia ymmärtämään muun muassa elokuvan tuotantoa ja sitä, että representaatiot ovat aina jonkun tekemiä esityksiä, joihin on liittynyt sekä tietoisia että tiedostamattomia valintoja siitä, mitä kuvalla halutaan kertoa (Herkman 2002, 219). Lisäksi tulkintoja tehdessä voisi pohtia, pystyykö perhekuvista tekemään toisenlaisia tulkintoja. Näin median tulkintaprosessista tulisi tiedostetumpaa, mikä onkin yksi medialukutaidon ja -kasvatuksen tavoite (ks. Niinistö & Ruhala 2007, 126).

Kasvatuksellisten asioiden lisäksi tämä lastenelokuvien perhekuvan tutkimus on hyödynnettävissä myös lastenelokuva-alalla. Perhekuvan tuloksia voi ensinnäkin hyödyntää sinänsä tullakseen tietoiseksi siitä, millaisena perhe elokuvien perusteella näyttäytyy. Keskeisempi anti kuitenkin liittyy siihen, että tutkimus voi osaltaan valaista elokuvien sisältöjen merkitystä lasten oppimisprosessissa ja lasten mediaympäristön kasvanutta roolia lasten oppimisympäristönä. Lastenelokuvien sisältöjen tutkimus voi myös auttaa tiedostamaan ja ymmärtämään, kuinka lastenelokuvat välittävät käsityksiä, aatteita ja arvoja useista asioista, myös sellaisista, jotka eivät välttämättä ole elokuvan pääteemoja ja sen keskeisiä aiheita. Näin ollen tämän tutkimuksen yhtenä merkityksenä voi pitää myös sitä, että lastenelokuvien tuottajat tulevat tietoisemmiksi heidän osuudestaan lasten oppimiseen ja kasvuun.

Lastenelokuvat ovat kuitenkin vain yksi osa lasten mediaympäristöä, joten tietoisuus myös muun mediakulttuurin sisällöistä on yhtä lailla tarpeellista. Lisäksi, jo siinä ajassa, kun tätä tutkimusta on tehty, on lasten mediankäyttö muuttunut. Vuonna 2014 julkaistun mediabarometrin mukaan kuvaohjelmien ja kuvatallenteiden osalta merkittävin muutos on, että kuvaohjelmien katsominen internetin video- tai tilausohjelmalveluista on lisääntynyt käytetyimmäksi kuvaohjelmien lähteeksi (Suoninen 2014, 65). Kuvatallenteiden vuokraaminen videovuokraamosta ei siis ole enää niin suosiossa, kuin se oli vuonna 2011 julkaistun Mediabarometrin mukaan. Näin ollen lasten arjen oppimisympäristönä toimivan mediakulttuurin perhekuvaa olisikin ajankohtaista tutkia lasten käyttämissä internetiympäristöissä. Lisäksi mediabarometrin (2014, 68) mukaan lasten digitaalisten pelien pelaaminen on selvästi yleistynyt ja pelaaminen myös aloitetaan selvästi aiempaa nuorempana, joten myös digitaaliset pelit olisivat ajankohtainen perhekuvan tutkimisen konteksti.

Lastenelokuvien perhekuvan tutkimuksessa näkökulmanani oli aikuisten lapsille tarjoamat käsitykset ja mallitarinat, joiden kanssa vuorovaikutuksessa lapset muodostavat käsitystään perheestä. Tutkimuksen analyysi ja perhekuvan tulkinnat on siis tehty aikuisen tutkijan näkökulmasta. Aihetta voisi lähestyä myös lapsen näkökulmasta ja tutkia, millaisena lapset näkevät elokuvien perhekuvan. Tämän tutkimuksen tuloksia voisikin käyttää hyödyksi esimerkiksi siten, että verrataan lasten näkemyksiä samojen lastenelokuvien perhekuvasta tämän tutkimuksen tuloksiin.

Lasten näkökulmaan perustuvassa perhekuvan tutkimuksessa olisi lisäksi mielenkiintoista tutkia, mitkä asiat vaikuttavat lasten näkemyksiin esitetystä perhekuvasta. Kuten jo tässä tutkimuksessa havaittiin, perheen representaatioille oli ominaista niiden tulkinnanvaraisuus. Näin ollen perhekuvan voi tulkita useammalla tavalla. Ja koska tulkitsijaa ohjaavat hänen henkilökohtainen viitekehysensä taustoineen, kokemuksineen ja intresseineen (Seppänen 2005, 123), olisi mielestäni mielenkiintoista tutkia, mitkä tekijät vaikuttavat lasten tekemiin tulkintoihin. Miten esimerkiksi lasten omat perhetaustat vaikuttavat siihen, miten he tulkitsevat erityisesti tulkinnanvaraiset perhekuvat?

Tämän tutkimuksen tulokset perustuvat vain neljään erilaiseen lastenelokuvan tarinamaailmaan, sillä kaksi viidestä elokuvasta kuuluivat samaan sarjaan. Elokuvaaineiston valikoitumisessa pyrin objektiivisuuteen, minkä vuoksi valitsin aineiston vuokratuimpien lastenelokuvien tilastoista. Näissä kaikissa elokuvissa perheen esittäminen oli melko vähäistä. Kokemukseni mukaan on kuitenkin olemassa myös lastenelokuvia, joissa perheet ja perhe-elämä ovat enemmän keskiössä ja esillä, joten tällaisia elokuvia tutkimalla perhekuvasta voisi saada kattavammin tietoa. Näin ollen, jatkettaessa lastenelokuvien perhekuvan tutkimusta aineiston voisi kerätä tarkastelemalla ensiksi, kuinka paljon perheitä ja perhe-elämää elokuvissa esitetään ja valitsemalla tutkimukseen ne elokuvat, joista olisi perhekuvan kannalta saatavilla kattavasti aineistoa. Myös tällä tavoin toteutetun tutkimuksen tuloksia voisi verrata tämän tutkimuksen tuloksiin erityisesti siitä näkökulmasta, millaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia on sellaisten elokuvien perhekuvissa, joissa perheen representaatioita on joko vähän tai runsaasti.

Tutkin perhekuvaa tässä tutkimuksessa melko laajasta näkökulmasta. Tarkoitukseni oli selvittää, millaista kuvaa perheestä esitetään ja lähestymisnäkökulmiani olivat per-

hemuodot, -suhteet ja -elämä, joista etenkin perhe-elämän tutkiminen oli hyvin laaja lähestymistapa perhekuvaan. Seuraavassa perhekuvan tutkimuksessa voisikin laajojen näkökulmien sijaan keskittyä tarkastelemaan esimerkiksi jonkin perhe-elämän ilmiön esiintymistä lastenelokuviissa. Tällaisia asioita voisi tämän tutkimuksen tulosten perusteella olla sellaisten perhemuotojen ja -suhteiden tutkiminen, joita ei näissä lastenelokuviissa esiintynyt, kuten sateenkaariperheiden, uusperheiden, adoptio- ja sijaisperheiden ja isovanhemmuuden. Perhe-elämän tulosten perusteella olisi myös mielenkiintoista tutkia, millaisina perheen tehtävät näyttäytyvät. Kasvatustieteilijänä erityisesti tutkimuksen tulos kasvatuksen sijoittumisesta suurempien yhteisöiden tehtäväksi herätti mielenkiinnon tutkia sitä, kenen tehtävä perheen vastuuna pidetty kasvatusta on ja millaista kuvaa niin kasvatuksesta kuin kasvattajista esitetään.

Perhekuvaa niin lasten mediakulttuurissa kuin muissakin kulttuurin tuotteissa olisi mielenkiintoista tutkia myös yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksen näkökulmasta. Koska käsitys perheestä muuttuu ajassa ja paikassa, voisi tutkimuksen aiheena olla, miten perhekuva lastenkulttuurissa on muuttunut vuosikymmenien aikana ja miten perhekuva on ollut kytköksissä yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksiin. Tutkimuksessa voisi myös huomioida eri kulttuurien perhekuvat ja esimerkiksi vertailla suomalaisten ja jossain toisessa kulttuurissa tuotettujen elokuvien perhekuvaa keskenään.

Perhekuvan tutkimuksella onkin myös laajempi yhteiskunnallinen merkitys, sillä aikaansa ja paikkaansa heijastavina representaatioina perhekuvan tutkiminen tuo esille, millaisia arvoja ja käsityksiä nyky-yhteiskunnassa perheeseen liitetään. Näin ollen ajassa ja kulttuurissa muuttuvana konstruktiona perheen tutkiminen on ajankohtaista ja tarpeellista jatkossakin. Lasten oppimisympäristöjen perhekuvan tutkiminen antaa tärkeää tietoa siitä, millaisten asioiden parissa lapset kasvavat ja rakentavat käsitystään maailmasta. Aikuisina ja kasvattajina olemmekin osaltamme vaikuttamassa lasten oppimisympäristöihin ja siten myös tulevien sukupolvien kuvaan perheestä – niin yksilöitä kuin yhteiskuntiakin koskevasta tärkeästä aihe-alueesta ja elämänarvosta.

LÄHTEET

- Alanen, L. 1994. Perhelapsuus ja lasten perheys – ’perhe’ lasten näkökulmasta. Teoksessa J. Antikainen, M-L. Haataja & M. Korhonen (toim.) Näkökulmia perheeseen. Helsinki: Gummerus, 15–37.
- Antila, S. & Honkonen, O. 2012. Perhekuva esiopetusmateriaaleissa. Varhaiskasvatustieteen pro seminaari -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Artz, L. 2004. The righteousness of self-centred royals: The world according to Disney animation. *Critical Arts: A Journal of South-North Cultural and Media Studies*, vol. 8(1), 116–146.
- Autonen-Vaaraniemi, L. 2008. Kodin tila, valta ja miesten käytännöt. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Tampere: Gaudeamus, 188–205.
- Barthes, R. 2000. Rakastuneen kielellä. Helsinki: Nemo.
- Beck-Gernsheim, E. 2002. Reinventing the family: In search of new lifestyles. Cambridge: Polity Press.
- Beentjes, J. W. J., Koolstra, C. M. Marseille, N. & van der Voort, T. H. A. 2013. Children's use of different media: for how long and why? Teoksessa S. Livingstone & M. Bovill (toim.) Children and their changing media environment: A European comparative study. New York: Routledge, 85–112.
- Beier, L., Hofäcker, D., Marchese, E. & Rupp, M. 2010. Family structures & family forms - An overview of major trends and developments. FAMILYPLATFORM.
- Bell, P. 2001. Content analysis of visual images. Teoksessa T. Van Leeuwen & C. Jewitt (toim.) Handbook of visual analysis. London: Sage Publications, 10–34.
- Bernardes, J. 1997. Family studies. An introduction. London: Routledge.
- Blaskó, Z. & Herche, V. 2010. FAMILYPLATFORM Existential field 5: Patterns and trends of family management in the European Union. Working report.
- Blumer, H. 1969. Symbolic interactionism. Perspective and method. Berkeley, Calif.: University of California.
- Bogdan, R. C. & Knopp Biklen, S. 2007. Qualitative research for education. An introduction to theories and methods. 5. painos. Boston: Allyn and Bacon.
- Broberg, M. 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Helsinki: Väestöliitto.
- Brydon, S. G. 2009. Men at the heart of mothering: finding mother in Finding Nemo. *Journal of Gender Studies*, vol. 18(2), 131–146.
- Buckingham, D. 2003. After the death of childhood. Teoksessa U. Palmenfelt & F. Mouritsen (toim.) Efter barndommens død? Tidsskrift for Børne- & Ungdomskultur Nummer 46, Odense: Syddansk universitetsforlag, 9–31.

- Buckingham, D. 2008. Children and media: a cultural studies approach. Teoksessa K. Drotner & S. Livingstone (toim.) *The international handbook of children, media and culture*. Los Angeles: Sage, 219–236.
- Castrén, A.-M. 2008. Päättyykö sukulaisuus? Verkostonäkökulma perhe- ja sukulaissuhteisiin eron jälkeen. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia, 233–256.
- Christensen, N. 2003. Fictive childhoods. On the relationship between childhood studies and children's literature. Teoksessa U. Palmenfelt & F. Mouritsen (toim.) *Efter barndommens død? Tidsskrift for Børne- & Ungdomskultur Nummer 46*, Odense: Syddansk universitetsforlag, 107–122.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. 2011. Introduction: Discipline and practice of qualitative research. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *The Sage handbook of qualitative research* (4. painos). Thousand Oaks, CA: Sage, 1–20.
- Dohmen, G. 1998. Another approach to get more adults into continuous learning. Teoksessa P. Alheit & E. Kammler (toim.) *Lifelong learning and its impact on social and regional development*. Bremen: Donat, 223–230.
- Drotner, K. 2013. Global media through youthful eyes. Teoksessa S. Livingstone & M. Bovill (toim.) *Children and their changing media environment: A European comparative study*. New York: Routledge, 283–306.
- Dyer, R. 2002. Älä katso! Seksuaalisuus ja rotu viihteen kuvastossa. Tampere: Vastapaino.
- Gittins, D. 1986. *The family in question: Changing households and familiar ideologies*. Basingstoke: Macmillan.
- Erickson, F. 2010. Culture in society and in educational practices. Teoksessa J.A. Banks & C. McGee Banks (toim.) *Multicultural education. Issues and perspectives*. New York: Wiley, 33–56.
- Etäranta, K. & Käsälä, M. 2007. Tutkimuksen näkökulmia työn ja perheen yhteensovittamiseen. Teoksessa A.-M. Castrén. *Työn ja perheen tasapaino: sääntelyä, tutkimusta ja kehittämistä*. Helsinki: Palmenia, 57–78.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 9.3.2015.
http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Finch, J. 2007. Displaying families. *Sociology* Vol 41(1), 65–81.
- Fiske, J. 1994. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. 3. painos. Suom. V. Pietilä, R. Suikkanen & T. Uusitupa. Tampere: Vastapaino.
- Forsberg, H. 2003. Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa: kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 7–15.
- Forsberg, H. 2014. Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus, 123–138.
- Gerris, J. 1994. Perhearvot vanhempien silmin: perhe-elämän ja lasten kasvatuksen arvoperustaiset mallit. Teoksessa J. Virkki (toim.) *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Porvoo: WSOY, 144–162.

- Gilliam, K. & Wooden, S. R. 2008. Post-princess models of gender: The new man in Disney/Pixar. *Journal of Popular Film & Television*, vol. 36(1), 2–8.
- Gittins, D. 1986. *The family in question: Changing households and familiar ideologies*. Basingstoke: Macmillan.
- Guss, F. G. 2003, *Cognitio sensitiva*. Child-cultural research in an aesthetic perspective: Possible problematics, boundaries, and applications. Teoksessa U. Palmenfelt & F. Mouritsen (toim.) *Efter barndommens død? Tidsskrift for Børne- & Ungdomskultur Nummer 46*, Odense: Syddansk universitetsforlag, 33–51.
- Haataja, A. 2007. Suomalainen äitiys-, isyys ja vanhempainrahajärjestelmä: ylistämistä alistamiseen? Teoksessa A.-M. Castrén. *Työn ja perheen tasapaino: sääntelyä, tutkimusta ja kehittämistä*. Helsinki: Palmenia, 14–37.
- Haavio-Mannila, E. 2010. Isoisoäidin ja tutkijan näkökulma isovanhemmuuteen. Teoksessa S. Fågel, A. Rotkirch & I. Fågel (toim.) *Farkkumummoja ja pehmovaa-reja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen*. Helsinki: Väestöliitto, 98–104.
- Hall, S. 1997. The work of representation. Teoksessa S. Hall (toim.) *Representation: Cultural representation and signifying practices*. London: Sage.
- Hansen, F. & Nielsen J. C. 2003. Danish children's upbringing as consumers. Teoksessa U. Palmenfelt & F. Mouritsen (toim.) *Efter barndommens død? Tidsskrift for Børne- & Ungdomskultur Nummer 46*, Odense: Syddansk universitetsforlag, 53–69.
- Hansson, L. 2011a. Towards a definition of the family? Teoksessa L. Farrer & W. Lay (toim.) *Spotlights on contemporary family life. FAMILYPLATFORM – Families in Europe Volume 2*, 11–20.
- Hansson, L. 2011b. Major trends in family behaviour in European countries. Teoksessa L. Farrer & W. Lay (toim.) *Spotlights on contemporary family life. FAMILYPLATFORM – Families in Europe Volume 2*, 21–32.
- Herche, V. 2011. Demographic change and the family in Europe. Editorial. Teoksessa L. Farrer & W. Lay (toim.) *Spotlights on contemporary family life. FAMILYPLATFORM – Families in Europe Volume 2*, 113–115.
- Herkman, J. 2002. *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Herkman, J. 2007. *Kriittinen mediakasvatus*. Tampere: Vastapaino.
- Hietala, V. 1993. *Kuvien todellisuus. Johdatusta kuvallisen kulttuurin ymmärtämiseen ja tulkintaan*. Helsinki: Gummerus.
- Hoover, S. M. & Schofield Clark, L. 2008. Children and media in the context of the home and family. Teoksessa K. Drotner & S. Livingstone (toim.) *The international handbook of children, media and culture*. Los Angeles: Sage, 105–120.
- Høyrup, H. 2003. What is said to be good children's literature? Definitions and delineations of early danish children's literature. Teoksessa U. Palmenfelt & F. Mouritsen (toim.) *Efter barndommens død? Tidsskrift for Børne- & Ungdomskultur Nummer 46*, Odense: Syddansk universitetsforlag, 129–148.
- Hubka, D., Tonmyr, L. & Hovdestad, W. 2009. Social work and child maltreatment intervention in Disney animated feature films: 1937–2006. *Australian Social Work*, vol. 6(1), 99–112.

- Husso, M. & Virkki, T. 2008. Sukupuolittunut luottamus ja väkivalta parisuhteissa. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia, 259–273.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat: hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Häggman, K. 1994. Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Iedema, R. 2001. Analysing film and television: a social semiotic account of Hospital: an unhealthy business. Teoksessa T. Van Leeuwen & C. Jewitt (toim.) Handbook of visual analysis. London: Sage Publications, 183–204.
- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.
- Jallinoja, R. 2006. Perheen vastaisku: Familistista käänneettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen K. 2014. Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, K. 2014. Perhekäytäntöjen sosiologia. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus, 167–191.
- Jokinen, K. & Kuronen, M. 2011. Research on families and family policies in Europe - Major trends. Teoksessa U. Uhlendorff, M. Rupp & M. Euteneuer (toim.) Wellbeing of families in future Europe. Challenges for research and policy. FAMILYPLATFORM – Families in Europe Volume 1, 13–118.
- Jämsä, J. 2008. Suomalaiset sateenkaariperheet. Teoksessa J. Jämsä (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Järvinen, A. 2000. Digitaaliset pelit ja pelikulttuurit. Teoksessa A. Järvinen & I. Mäyrä (toim.) Johdatus digitaaliseen kulttuuriin. Tampere: Vastapaino, 165–184.
- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–118.
- Koivusalo-Kuusivaara, 2007 R. Lapset, media ja symbolinen vuorovaikutus. Suomalais-ten, englantilaisten ja saksalaisten lasten mediasuhteen tarkastelua. Helsinki: Helsingin yliopisto, Cityoffset. Väitöskirja.
- Kotilainen, S. 2011a. Lasten mediabarometri-tutkimuksen kehittäminen. Teoksessa S. Kotilainen (toim.) Lasten mediabarometri 2010: 0 - 8-vuotiaiden mediankäyttö Suomessa. Helsinki: Mediakasvatusseura, 8.
- Kotilainen, S. 2011b. Tukea pienten lasten mediakasvatukseen. Teoksessa S. Kotilainen (toim.) Lasten mediabarometri 2010: 0 - 8-vuotiaiden mediankäyttö Suomessa. Helsinki: Mediakasvatusseura, 68–70.
- Kupiainen, R. 2007. Voiko kuvaa lukea? Visuaalisen lukutaidon kysymyksiä. Teoksessa L-M. Rossi & A. Seppä (toim.) Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja. Helsinki: Gaudeamus, 36–54.

- Kuronen, M. & Hokkanen, T. 2008. Vanhemmuuspuhe ja sukupuolen tutkimisen vaikeus. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia, 27–42.
- Lee, L. 2009. Marry the prince or stay with family-that is the question: A perspective of young Korean immigrant girls on Disney marriages in the United States. *Australasian Journal of Early Childhood*, vol. 34(2), 39–46.
- Lehtonen, M. 1996. Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.
- Lemish, D. 2008. The mediated playground: media in early childhood. Teoksessa K. Drotner & S. Livingstone (toim.) *The international handbook of children, media and culture*. Los Angeles: Sage, 152–167.
- Lester, N. A. 2010. Disney's *The Princess and the Frog*: The pride, the pressure, and the politics of being a first. *The Journal of American Culture*, vol. 33(4), 294–308.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. 1985. *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Lincoln, Y. S., Lynham, S. A. & Guba, E. G. 2011. Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences, revisited. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *The Sage handbook of qualitative research* (4. painos). Thousand Oaks, CA: Sage, 97–128.
- Livingstone, D. 2006. Informal learning: Conceptual distinctions and preliminary findings. Teoksessa Z. Bekerman, N. Burbules & D. Silberman-Keller (toim.) *Learning in places: the informal education reader*. Counterpoints; v. 249. New York: Peter Lang, 163–182.
- Marin, M. 1994. Perhe ja morali: vuosisata perhekeskustelua. Teoksessa: J. Virkki (toim.) *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Porvoo: WSOY, 10–23.
- Mason, J. 2002. *Qualitative researching*. 2. painos. London: SAGE.
- Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2008. Milloin on lapsen aika? Lastenhankinnan toiveet ja esteet. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E 34. Helsinki: Väestöliitto.
- Mitchell, C. & Reid-Walsh, J. 2002. *Researching children's popular culture. The Cultural spaces of childhood*. London: Routledge.
- Morgan, D. H. J. 1996. *Family connections: An introduction to family studies*. Cambridge: Polity Press.
- Mustonen, A. 2001. *Mediapsykologia*. Helsinki: WSOY.
- Mykkänen, J. 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 382. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Niinistö, H. & Ruhala, A. 2007. Pienten lasten mediakasvatus. Teoksessa H. Kynälahti, R. Kupiainen & M. Lehtonen (toim.) *Näkökulmia mediakasvatukseen*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007, 123–135.
- Noddings, N. 2002. *Starting at Home. Caring and Social Policy*. Berkeley: University of California Press.
- Notko, M. & Sevón, E. 2008. Äitiys ja koti naisten keskinäisissä jännitteisissä perhesuhteissa. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia, 111–130.

- Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa: kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.
- Oliveira-Formosinho, J. 2009. Togetherness and play under the same roof: children's perceptions about families. *European Early Childhood Education Research Journal* 17 (2), 233–248.
- Orvala, J. 2007. Kohti elokuva- ja mediakasvatusteorioiden käsitteellistä ja pragmaattista synteesiä. Teoksessa H. Kynäslähti, R. Kupiainen & M. Lehtonen (toim.) *Näkökulmia mediakasvatukseen*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007, 103–116.
- Paajanen, P. 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. *Perhebarometri 2007*. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E 30. Helsinki: Väestöliitto.
- Pálsdóttir, A. H. 2003. History, landscape and national identity: A comparative study of contemporary english and icelandic children's literature. Teoksessa U. Palmenfelt & F. Mouritsen (toim.) *Efter barndommens død? Tidsskrift for Børne- & Ungdomskultur Nummer 46*, Odense: Syddansk universitetsforlag, 123–127.
- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative research & evaluation methods*. 3. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Pennanen, S. 2009. Lasten medialeikit päiväkodissa. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino, 182–206.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 9.3.2015.
http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Poikolainen, J. 2007. Lapsiperheen ja työn yhteensovittaminen: Diskurssianalyttinen katse ongelmalähtöiseen keskusteluun. Teoksessa A.-M. Castrén. *Työn ja perheen tasapaino: sääntelyä, tutkimusta ja kehittämistä*. Helsinki: Palmenia, 95–114.
- Pääkkönen, H. 2010. *Perheiden aika ja ajankäyttö: tutkimuksia kokonaistyöajasta, vapaaehtoistyöstä, lapsista ja kiireestä*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pöllänen, P. 2008. Arjen käytännöt ja perhesuhteet venäläis-suomalaisissa perheissä. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia, 153–165.
- Pösö, T. 2008. Kiistanalaiset perhesuhteet ja tutkimuksen moraalit. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia, 93–107.
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D38/2001. Helsinki: Väestöliitto.
- Ritala-Koskinen, A. 2003. (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa: kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 121–139.
- Robinson, M. & Mackey, M. 2003. *Film and television*. Teoksessa N. Hall, J. Larson & J. Marsh (toim.) *Handbook of early childhood literacy*. London: Sage, 126–143.

- Rossi, L-M. 2003. *Heterotehdas: televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rotkirch, A., Söderling, I. & Fågel, S. 2010. Isovanhemmuuden merkitys korostuu. Teoksessa S. Fågel, A. Rotkirch & I. Fågel (toim.) *Farkkumummoja ja pehmo-vaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen*. Helsinki: Väestöliitto, 5–9.
- Rönkä, A. & Korvela, P. 2009. Everyday Family Life: Dimensions, Approaches, and Current Challenges. *Journal of Family Theory & Review* 1, 87–102.
- Salokoski, T. & Mustonen, A. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -säätelyn käytäntöihin. *Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007*.
- Schugurensky, D. 2000. The forms of informal learning: Towards a conceptualization of the field. WALL Working Paper No.19.
- Scott, S. 2009. *Making sense of everyday life*. UK: Cambridge.
- Seppänen, J. 2005. *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsemiselle*. Tampere: Vastapaino.
- Sevón, E. & Huttunen, J. 2002. Odottavan äidin vastuu. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus*. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–98.
- Sevón, E. & Notko, M. 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Tampere: Gaudeamus, 13–26.
- Suomen Akatemian tutkimuseettiset ohjeet. 2003. Viitattu 1.3.2015. <http://www.aka.fi/Tiedostot/Tiedostot/Julkaisut/Suomen%20Akatemian%20eettiset%20ohjeet%202003.pdf>
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2011. Siviilisäädyn muutokset. Ensiavioitujan ja ensisynnyttäjän keski-ikä 1982–2011. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 28.2.2013. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2011/ssaaty_2011_2012-04-20_kuv_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013. Perheet: Perheisiin kuuluu 75 prosenttia väestöstä. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 26.2.2015. http://tilastokeskus.fi/til/perh/2013/02/perh_2013_02_2014-11-21_kat_001_fi.html
- Suoninen, A. 2004. *Mediakielitaidon jäljillä: lapset ja nuoret valikoivia mediakäyttäjiä*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 81. Väitöskirja.
- Suoninen, A. 2011. Lasten mediakäytöt vanhempien kertomina. Teoksessa S. Kotilainen (toim.) *Lasten mediabarometri 2010: 0–8-vuotiaiden mediankäyttö Suomessa*. Helsinki: Mediakasvatusseura, 15–44.
- Suoninen, A. 2014. *Lasten mediabarometri 2013. 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 75.
- Suoranta, J. 2003. *Kasvatus mediakulttuurissa: mitä kasvattajan tulee tietää*. Tampere: Vastapaino.
- Suoranta, J. 2010. Populaarikulttuurin tuotteiden analyysi: Kohti kriittistä elokuva-lähtöistä aikalaisanalyysia. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-kustannus, 290–312.

- Syrjäläinen, E. & Kujala, T. 2010. Sukupuolitietoinen tasa-arvokasvatus – vaiettu aihe opettajankoulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa M. Suortamo, L. Tainio, E. Ikävalko, T. Palmu & S. Tani (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–37.
- Tanner, L. R., Haddock, S. A., Zimmerman, T. S. & Lund, L. K. 2003. Images of couples and families in Disney feature-length animated films. *The American Journal of Family Therapy*, 31, 355–373.
- Tanskanen, A., Hämäläinen, H. & Danielsbacka, M. 2009. Moderni isoäitihypoteesi. Evoluutioteoreettinen tulkinta isoäideiltä saadusta lastenhoitoavusta. *Yhteiskuntapolitiikka* 74(4), 375–385.
- Thakkar, R. R., Garrison, M. M., & Christakis, D. A. 2006. A systematic review of the effects of television viewing by infants and preschoolers. *Pediatrics* 188(5): 2025–2031.
- Tuomi J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. painos. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Teoksessa K. Kiviniemi, A. Laitinen & T. Litmanen (toim.) Suunnittelua, muutoksia, ajautumista. Lyhytkurssin suunnittelun ja toteutuksen ongelmat ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 39, 387–398.
- Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vesterinen, O. 2007. Mediakasvatus oppilaitosinstituution yhte(nä)isenä alueena. Teoksessa H. Kynäslähti, R. Kupiainen & M. Lehtonen (toim.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007, 73–85.
- Walamies, T. 2011a. Poimintoja 0-8-vuotiaiden mediasuhteita koskevasta tutkimuksesta. Teoksessa S. Kotilainen (toim.) Lasten mediabarometri 2010: 0–8-vuotiaiden mediankäyttö Suomessa. Helsinki: Mediakasvatusseura, 9–14.
- Walamies, T. 2011b. Lasten havainnointien ja haastattelujen antia. Teoksessa S. Kotilainen (toim.) Lasten mediabarometri 2010: 0–8-vuotiaiden mediankäyttö Suomessa. Helsinki: Mediakasvatusseura, 45–56.
- Wartella, E., Richert, R.A, Robb, M.B. 2010. Babies, television and videos: How did we get here? *Developmental Review*; 30(2): 116–127.
- Zarranz, L. G. 2007. Diswomen strike back? The evolution of Disney's femmes in the 1990s. *Atenea*, vol. 7 (2), 55–65.

LIITTEET

LIITE 1

SALLITTUJEN (S) JA K3-ELOKUVIEN SJOITTUMINEN FILM TOWNIN TOP 10 -LISTALLE SYYSKUUSSA 2013.

Elokuva ja kesto	Sijoitus top 10 -listalla viikoittain				
	2.9.	9.9.	16.9.	27.9.	30.9.
Ella ja kaverit (S, 78 min.)	1.	2.	2.	2.	2.
Helinä-keiju ja siipien salaisuus (S, 75 min.)	3.	7.	6.	5.	7.
Monster High Tupla: (S, 88 min.) Perjantai-illan kauhua 44 min. Yliluonnollinen ystävänpäivä 44 min.	5.	8.	8.	7.	8.
Risto Rappääjä ja viileä Venla (S, 70 min.)	9.				
Monster High: Monsterit määrää (S, 70 min.)	10.	10.	9.		
Rölli ja kultainen avain (S, 82 min.) DVD Blu-ray		1. 3.	1. 3.	1. 3.	1. 5.

LIITE 2

ELOKUVIEN KOODAUSRUNKO

Elokuva / kohta		Yleistä	
Vuorovaikutus	Puheteksti		
	Elekieli		
Toiminta	Hahmojen toiminta		
	Taustatoiminta		
Ympäristö	Rekvisiitta		
	Ääni		
	Sommitelma		